

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Radim Kuběna

Rizika vzniku závislostí u dětí z neúplných rodin

Olomouc 2019

vedoucí práce: Mgr. Kristýna Krahulcová, PhD.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jsem pouze zdroje, které jsou uvedeny v seznamu literatury.

V Olomouci dne 10. 4. 2019

Podpis:

Poděkování

Děkuji mé vedoucí práce Mgr. Kristýně Krahulcové, PhD. za odborné vedení a pomoc při zpracování této práce. Také bych chtěl poděkovat svým kamarádům, za ochotu zúčastnit se výzkumu. V poslední řadě bych chtěl poděkovat své rodině a přátelům za vytrvalou podporu.

OBSAH

ÚVOD	5
I. TEORETICKÁ ČÁST	6
1 NÁVYKOVÉ CHOVÁNÍ A ZÁVISLOST	7
1.1 DEFINICE ZÁVISLOSTI	7
1.2 VZNIK ZÁVISLOSTI	9
1.3 RIZIKOVÉ FAKTORY A PRIMÁRNÍ PREVENCE	10
1.4 SPECIFIKA NÁVYKOVÉHO CHOVÁNÍ U DĚTÍ A DOSPÍVAJÍCÍCH	12
1.5 DROGY A JEJICH VLASTNOSTI	13
2 RODINA A ZÁVISLOST	15
2.1 RODINA, FUNKCE A RIZIKA	15
2.1.1 Rodina a její funkce	15
2.1.2 Rizikové faktory v rodině	16
2.1.3 Další faktory v rodině zvyšující riziko vzniku závislosti	17
2.2 NEÚPLNÁ RODINA A ROZVOD VE VZTAHU K DÍTĚTI	21
2.2.1 Neúplná rodina	21
2.2.2 Rozvod a dítě	23
II. PRAKTICKÁ ČÁST	25
3 METODOLOGIE VÝZKUMU	26
3.1 CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	26
3.2 METODICKÝ RÁMEC VÝZKUMU	26
3.2.1 Kvalitativní výzkum	26
3.2.2 Výzkumný soubor	27
3.2.3 Etické aspekty	28
3.2.4 Metody sběru dat	28
3.2.5 Metody analýzy dat	29
4 ANALÝZA DAT A VÝSLEDKY	32
4.1 ANALÝZA ROZHOVORŮ	32
4.2 SEKUNDÁRNÍ INTERPRETACE	46
4.3 ZODPOVĚZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	55
5 DISKUZE	61
5.1 SHRNUÍ PRÁCE	61
5.2 LIMITY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	61
5.3 NÁVRHY DO PRAXE	62
5.4 REŠERŠE	62
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	66
SEZNAM PŘÍLOH	69

ÚVOD

Žijeme v době, kdy rozvodovost stoupá a čím dál víc mladých lidí díky tomu vyrůstá pouze s jedním rodičem, nebo žije ve střídavé péči. Také stoupá počet mladistvých, kteří experimentují s návykovými látkami, nebo jsou na nich závislí. Mám osobní zkušenost s oběma jevy, protože mám od třinácti let rozvedené rodiče i zkušenost s návykovými látkami. Připadá mi zajímavé hledat možné příčiny experimentování s návykovými látkami v rodině. Proto jsem si pro tuto práci vybral právě toto téma. Vedl mě k tomu prostý zájem tuto problematiku více prozkoumat a tím zjistit a popsat rizika vzniku závislosti u dětí z neúplných (rozvedených) rodin, což je také hlavním cílem této práce. Najít přímou spojitost mezi dítětem z rozvedené rodiny a jeho zkušenostmi s návykovými látkami nebude jednoduché, protože na vznik závislosti působí mnoho faktorů. Je nám však známo, že problémy v rodině jsou rizikovým faktorem, a proto se v této práci zaměříme převážně na rizika v rodině, která při vzniku závislosti hrají významnou roli. Cílem této práce je zjistit a popsat rizika vzniku závislosti, zapříčiněná neúplnou rodinou.

Teoretická část práce obsahuje vymezení důležitých pojmů v oblasti závislosti a rodiny, to vše v souvislosti s riziky působícími na dítě a jeho potřeby.

V praktické části je zrealizován výzkum na toto téma. V úvodu je vymezen metodický rámec celého výzkumného šetření, které má kvalitativní charakter. Formou pěti polostrukturovaných rozhovorů, následnou analýzou a její interpretací hledáme vzorce a souvislosti v dané problematice. Na konci praktické části jsou zodpovězeny výzkumné otázky, pomocí kterých je naplňován cíl výzkumu.

Následná diskuze shrnuje obě tyto části, porovnává výzkum s jinými výzkumy a navrhuje doporučení v praxi. V samotném závěru pak autor objektivně shrnuje svá zjištění. Bakalářská práce pojednává o aktuálním tématu, čerpá z různých zdrojů literatury a zkoumá konkrétní případy lidí, kteří mají osobní zkušenost s tímto fenoménem.

I. TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části bakalářské práce se budeme zabývat základním vymezením důležitých pojmů souvisejících s částí praktickou. Teoretická část se rozděluje na dvě hlavní kapitoly. První kapitola má za úkol vymezit pojem závislost. Jsou zde zmíněny znaky závislosti a příčiny vzniku závislosti. Dále autor uvádí propojení rizikových faktorů a primární prevence. Také jsou zde uvedena specifika návykového chování a závislosti u dětí a dospívajících. V závěru první kapitoly v krátkosti rozdělujeme návykové látky podle jejich vlastností. Druhá kapitola je zaměřená na rodinu a závislost. Tato kapitola se rozděluje na dvě podkapitoly. V první z nich, se autor zabývá rodinou, její funkcí a riziky, která se v rodinách často objevují a mají souvislost se vznikem závislosti. Ve druhé podkapitole se autor zaměřuje na téma neúplné rodiny a vlivem rozvodu na dítě.

1 NÁVYKOVÉ CHOVÁNÍ A ZÁVISLOST

V této kapitole probereme, co je to závislost, jak vzniká a jaké znaky se v souvislosti s ní projevují. Také se budeme zabývat propojeností rizikových faktorů a primární prevence nebo specifickým působením návykových látek u dětí a dospívajících. Nesmíme zde opomenout, rozdělení návykových látek podle jejich vlastností, se kterými se později setkáváme v empirické části této práce.

1.1 Definice závislosti

V úvodu této podkapitoly autor vymezí pojem „látková závislost“, což je chorobný stav vzniklý vzájemným působením mezi živým organismem a nějakou látkou a tento stav je buďto psychický nebo fyzický, proto se následně rozděluje na psychickou a fyzickou závislost (Biotox, 2009 [online]). V empirické části této práce, se s tímto pojmem setkáváme a autor zde cíleně zamýšlí zkoumat pouze účastníky se závislostí na látkách (drogách), které jsou níže uvedeny a blíže specifikovány. Nezabývá se zde gamblingem, poruchami příjmu potravy, závislostí na práci či sexu, výpočetní technice, hrách a jiných závislostech. Toto kritérium je následně použito ve výběru výzkumného souboru.

Závislost na drogách je chorobný stav, pro který je typická nutková potřeba k opakovanému užívání drogy, oslabení či ztráta volní kontroly, narůstající tolerance doprovázená potřebou zvyšovat množství užívané drogy, přítomnost abstinčních příznaků při vysazení drogy, převažující orientace na životní styl s drogou i postupná ztráta jiných zájmů a hodnot a nakonec neschopnost odpoutání se od drogy navzdory tělesným či duševním komplikacím, které samotné užívání přináší. (Bém in Dunovský a kol., 1999, s. 246)

Jako závislost můžeme označit to, co odpovídá definici závislosti podle Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10). Je zde uveden jako syndrom závislosti se statistickým kódem F1x.2, kde na místo x se doplňuje číslo označující danou látku (Mediatel [online]):

- **F10.2** Syndrom závislosti na alkoholu;
- **F11.2** Syndrom závislosti na opioidech;
- **F12.2** Syndrom závislosti na kanabinoidech;
- **F13.2** Syndrom závislosti na sedativech nebo hypnoticích;
- **F14.2** Syndrom závislosti na kokainu;
- **F15.2** Syndrom závislosti na jiných stimulantech včetně kofeinu;
- **F16.2** Syndrom závislosti na halucinogenech;

- **F17.2** Syndrom závislosti na tabáku;
- **F18.2** Syndrom závislosti na organických rozpouštědlech;
- **F19.2** Syndrom závislosti na několika látkách nebo jiných psychoaktivních látkách.

Syndrom závislosti je skupina behaviorálních, fyziologických a kognitivních stavů, kterým při opakovaném užití nějaké látky nebo třídy látek, přisuzuje daný jedinec větší význam než jiným jednáním, kterých si cenil dříve. Konečná diagnóza syndromu závislosti se stanovuje tehdy, když dojde během jednoho roku ke třem nebo více **znakům závislosti** (Nešpor, 2007):

- **1. Znak:** Silná touha látku užívat, pocit puzení (bažení, craving);
- **2. Znak:** Potíže v sebeovládání (začátek, ukončení nebo množství látky);
- **3. Znak:** Tělesný odvykací stav;
- **4. Znak:** Postupný nárůst tolerance (zvyšování dávek);
- **5. Znak:** Zanedbávání zájmů a povinností (čas trávený sháněním či užíváním látky);
- **6. Znak:** Pokračování v užívání i přes zřejmá rizika škodlivých následků.

Jako další se snaží definovat závislost Americká psychiatrická asociace, vydáním Diagnostického a statistického manuálu (DSM-IV), kde by měl pacient pro stanovení diagnózy závislosti vykazovat alespoň tři ze sedmi příznaků během dvanácti měsíců. DSM-IV má tyto příznaky téměř stejné jako jsou znaky závislosti u MKN-10, ale úplně zde vynechává bažení a naopak přidává pokusy opakovaně skoncovat s užíváním návykové látky (Nešpor, 2007).

V novém vydání DSM-V je slovo „závislost“ oficiálně vynechané. Také se zde neodděluje zneužívání látek a závislost, ale jsou vnímány jako kontinuum. Celkově spadají pod kategorii Látkami podmíněné a návykové poruchy, ve které se nachází poruchy související s alkoholem, kofeinem, konopím, halucinogeny, těkavými látkami, opioidy, sedativy a hypnotiky, stimulanty, tabákem a jinými nebo neznámými látkami. U každé z těchto látek nebo skupiny látek závislost spadá pod intoxikaci, abstinční syndrom a ostatní poruchy vyvolané užíváním psychoaktivních látek. Na rozdíl od předchozího vydání přibyl k příznakům craving a k diagnostice stačí pouze dva znaky místo třech. Také se diagnostikuje podle stupně závažnosti, a to 2-3 znaky mírná porucha, 4-5 znaků střední porucha, nakonec 6 a více znaků poukazuje na závažnou poruchu. Takto nám tedy zdravotnické organizace definují problematiku závislosti. Jde však o zdravotnické organizace, stanovující diagnózy, což je vždy souhrn příznaků, které musí jedinec vykazovat. Tyto diagnózy často souvisí a jsou propojeny s dalšími poruchami

způsobenými užíváním návykových látek, ale tím se v této práci nezabýváme. Proto se dále zaměříme na samotné příčiny vzniku závislosti (Martinove, 2015 [online]).

1.2 Vznik závislosti

Se závislostí, se setkáváme již od úplného počátku, a to v našem vztahu s matkou, když vyrůstáme v jejím lůně. Dále jsme závislí na různých faktorech, které považujeme za samozřejmost, jimiž jsou voda, vzduch, slunce a spousta dalších. V den svého narození, vyrazíme na svou celoživotní cestu za samostatností. Obzvláště v období puberty, kdy hledáme cestu od závislosti k nezávislosti, je pro nás toto dilema hnací silou, kdy může zdánlivě vybojovaná nezávislost, skončit závislostí na návykové látce (Kudrle in Kalina a kol., 2008).

Samotnému vzniku závislosti předchází stav, který Mezinárodní klasifikace nemocí označuje jako „škodlivé užívání“. Jde o nárazové, pravidelné užívání návykových látek, které tělesně i duševně poškozují uživatele, avšak ještě nevedou k závislosti. Většina problémových uživatelů drog v ČR patří do této skupiny (Bém in Dunovský a kol., 1999).

Za vznik závislosti mohou nejrůznější faktory v životě jedince a jejich vzájemná kombinace. Návyk je výsledkem této kombinace, v podobě vlivu drogy na osobnost v průběhu času, s ohledem na společnost a prostředí, životní podmínky a spouštěcí mechanismy. Obecným prvkem při rozvoji závislosti bývá opakované užití drogy, čímž se člověk učí žít pod vlivem této látky a zvyká si na ni. Jestliže jsou první zkušenosti s návykovou látkou pozitivní v ohledu na její účinky, dostupnost, aplikaci a toleranci ve společnosti, tak není divu, že tyto prvky působí jako posilující faktor při vzniku závislosti (Riesel, 1999).

Příčiny vzniku závislosti do následujících skupin, rozděluje Illes (2002) takto:

- Farmakologické faktory (droga);
- Somatické a psychické faktory (osobnost);
- Enviromentální faktory (rodina, prostředí);
- Percipitující faktory (podnět).

Dvořáček in Kalina (2008) popisuje neurobiologický model závislosti, v souvislosti se systémem odměny. Tento systém je evolučně celkem starý a souvisí se zajištěním potřeb nutným k přežití, reprodukci a pocitu tělesné pohody. Jde o rozeznání důležitosti biologického podnětu a přidělení následné odměny spojené s libostí ve formě zvýšené hladiny dopaminu. V 70. letech 20. století, začal být spojován nárůst dopaminu v mozku

s užíváním drog. Drogy totiž zajišťují rychlé a nenáročné vyplavení této látky a také zpomalují její vstřebávání. Díky tomu člověk pocítuje libost, ke které by za normálních okolností musel vynaložit spoustu námahy. Postupem času při pravidelném užívání návykových látek si mozek zvyká, mění své návyky a zleniví. Původně má tento systém zajišťovat motivaci organismu směrem k získání přirozené odměny (např. potrava, sex). Při vzniku závislosti je však pro mozek snažší dosáhnout odměny formou užití drogy a díky tomu staví ostatní činnosti dříve spojené s tímto systémem na druhou kolej.

Moderní pojetí vzniku závislosti je podmíněné multifaktoriální etiologií. Nelze potvrdit nějakou jednu výraznou oblast, díky které závislost vzniká, ale jedná se o rizikové faktory biogenetické, antropologické, etnické, sociální a psychologické. U každého člověka, tak může být původní příčinou něco jiného (Hajný in Kalina a kol., 2008).

S ohledem na spouštěcí faktory při vzniku závislosti je zřejmé, že negativní události mohou tento jev urychlit. Těmito faktory mohou být konflikty v partnerských vztazích, na pracovišti nebo v rodině. Významným spouštěcím faktorem, může být ztráta blízké osoby pro život důležité či dokonce nepostradatelné. K této události může dojít například při úmrtí v rodině nebo rozvodem rodičů. Dalším častým spouštěčem bývá tlak společenské skupiny na jedince, který se rozhoduje mezi užíváním látky, nebo vyčleněním ze skupiny vrstevníků (Riesel, 1999).

1.3 Rizikové faktory a primární prevence

Cílem primární prevence je odradit, či co možná nejvíce oddálit první kontakt s drogou. Dalším cílem je podpora jedince na bezpečné cestě za hledáním vlastní identity. K dosažení těchto cílů má posloužit bio-psycho-sociálně-spirituální model závislosti, který poukazuje na jednotlivá rizika v těchto oblastech (Kudrle in Kalina a kol., 2008):

Biologický předpoklad v souvislosti s užíváním návykových látek:

Často se zde v počátku jedná o užívání návykových látek z důvodu potlačení bolesti, kdy je dáována přednost okamžité úlevě před zdlouhavou rehabilitací. V souvislosti se ztrátou zájmů a cílů zapříčiněnou zraněním, má jedinec mnohem víc volného času, tím pádem i více příležitostí, na které je lepší být připraven.

Psychologický předpoklad v souvislosti s užíváním návykových látek:

U psychologických předpokladů se k drogám člověk uchyluje z různých důvodů. Často jsou to pocity nudy, touha zažít něco výjimečného, nízké sebehodnocení, nedostatek zájmů, nastavení hranic a podobně. Proto je dobré, učit se již od mala otevřené komunikaci

a sdílet s ostatními své pocity a názory. Také je důležité umět si plánovat volný čas a nastavit si své hranice.

Sociální předpoklad v souvislosti s užíváním návykových látek:

Výrazným rizikovým faktorem v této oblasti je pocit vyčlenění ze společnosti z důvodu sociální inferiority nebo etnické odlišnosti. Také zde může hrát roli touha po identifikaci se silnější skupinou. Vhodným opatřením pro tyto sociální předpoklady je správný vzor ze strany dospělých, kteří dětem budou ukazovat soucit s ostatními lidmi, dobrovolnost, dobročinnost, pro-sociální chování a celkovou starost o sociální integritu.

Spirituální předpoklad v souvislosti s užíváním návykových látek:

Absence duchovní autority, duchovních hodnot a smyslu života zde bývá rizikovým faktorem a spouštěčem při vzniku závislosti. Svou roli tady hraje i nevyváženost materiálních hodnot, celkový pohled na svět, touha po duchovním zážitku a také absence přechodových rituálů. Tyto rituály mohou být nahrazeny právě rituály spojené s užíváním návykových látek. Možností jak se těmto rizikům vyvarovat, je naplnit pocíťované nedostatky něčím smysluplným, co nám dává pocit uspokojení a hledat různé alternativy nám vyhovující (Kudrle in Kalina a kol., 2008).

Bém in Dunovský (1999) rozděluje podle K. L. Kumpfera rizikové faktory s ohledem na problematiku dětí a mládeže takto:

- **Faktory na úrovni jedince:** brzký začátek experimentování s návykovou látkou, zvýšená citlivost a zranitelnost osobnosti, narušené sebevědomí a sebehodnocení, slabé komunikační schopnosti, nízká asertivita, špatné zvládání stresových situací, sklony k agresivitě a impulzivitě, špatné sebeovládání, slabá citlivost, problém soustředit se, nízká výkonnost, poruchy chování;
- **Faktory na úrovni rodiny:** kladný vztah rodičů nebo sourozenců k návykovým látkám, dostupnost návykových látek v rodině, nejasná pravidla a hranice ve výchově, nedostačující vazba rodič-dítě, nedostatek času, absence rodičů, nepřiměřená péče o dítě, podceňování a nízká očekávání, duševní porucha nebo závislost blízkého člena rodiny, sexuální zneužívání nebo fyzické týrání;
- **Faktory na úrovni vrstevníků:** kamarádi užívající návykové látky, problémy s autoritami, protispoločenské chování, šikana, součást kolektivu s kladným vztahem k návykovým látkám a rizikovému chování.

Mezi sociálně-psychologické faktory, posilující náklonnost nebo tendence k užívání návykových látek, nejčastěji patří nuda, stres a pocity nejistoty. Dále se ukazuje, že děti, které jsou z neúplných rodin nebo nežijí s rodiči, jsou častěji ohroženy užíváním

návykových látek. Nejčastějším místem, kde se mladí lidé s těmito látkami setkávají, jsou diskotéky a party kamarádů. Mezi názory mladých lidí ohledně prevence drogové problematiky nejčastěji zaznívají formulace jako „větší zájem rodiny a společnosti“, „osvěta“, „zabránění snadného přístupu k drogám“ a „lepší výchova“. (Kovařík in Dunovský a kol., 1999).

1.4 Specifika návykového chování u dětí a dospívajících

Na rozdíl od vytváření závislosti u dospělých, kteří k vybudování tohoto typu chování potřebují roky nebo desítky let, u dětí a dospívajících se tento návyk buduje podstatně rychleji i v řádu několika měsíců. Vzhledem k nižší toleranci, nepřiměřeným zkušenostem a vyššímu sklonu riskovat, zde existuje větší riziko těžkých otrav, úrazů a násilných činů, zapříčiněných nebezpečným jednáním pod vlivem návykové látky. Další častou tendencí je zneužívání více návykových látek současně, nebo přecházení od jedné ke druhé, což taky zvyšuje riziko následných komplikací. V souvislosti s vytvářením sítě mozkových buněk v dospívání je dokázáno, že alkohol a jiné drogy tento proces narušují a tím tyto dospívající znevýhodňují. V důsledku experimentování s těmito látkami, jsou zřejmě následky v různých oblastech života (trestná činnost, škola, rodina). Při vzniklé závislosti se již jedná o následky ve formě výrazného zaostávání v psychosociálním vývoji, který zahrnuje citovou vyzrálost, sebekontrolu, vzdělávání a sociální dovednosti (Nešpor, 2007). Děti i dospívající využívají na cestě k dospělosti všech možností, které považují za přínos pro lepší život. Bohužel se takto z počátku tváří i ty negativní jevy, jako je užívání návykových látek, které tvoří iluzi zdánlivě šťastného života. Podle statistických údajů z roku 2005 je trend zneužívání drog nejčastější ve věku 15-19 let (Broža in Kalina a kol., 2008). Počet možností jak se děti a dospívající mohou setkat s drogou stále roste a tzv. „práh odporu“ se snižuje. Děti dospívají rychleji a získávají o životě mnoho informací, kterým ještě nejsou schopny porozumět a vyrovnat se s nimi. Mimo jiné, i díky těmto faktům dochází k prvním kontaktům s drogou ve stále nižším věku (Illes, 2002).

Abychom pochopili, proč se užívání drog tolik rozšířilo mezi mladými, dospívajícími lidmi, musíme se zaměřit na to, jakou roli v jejich životech hrají. Drogy mohou být prostředkem sociálních rituálů, které jsou typické pro zrání osobnosti a vyčleňování jedince v rámci společnosti. Návykové látky tak dávají skupině vrstevníků pocit sounáležitosti díky zvýšené sociální kohezi, kterou způsobují. Zároveň mají tito mladí lidé pocit že někam patří a často se tak vymezují proti autoritě rodičů a společenským normám.

Také může určitou roli hrát postoj společnosti k těmto látkám, která z nich dělá „zakázané ovoce“, které je vhodnou formou vzdoru proti autoritám a pravidlům (Bém in Dunovský a kol., 1999).

1.5 Drogy a jejich vlastnosti

V následujícím textu se zabýváme základním rozdělením psychotropních látek do jednotlivých skupin dle základních vlastností, podle míry rizika, podle účinku na psychiku a postoje společnosti.

Jak uvádí Minařík in Kalina (2008) je droga látka se dvěma základními vlastnostmi. První vlastností je psychotropní efekt, který modifikuje způsob našeho prožívání a vnímání světa. Druhou vlastností je potenciál závislosti, který tyto látky při dlouhodobém a pravidelném užívání mají.

Drogy můžeme dále rozdělit podle těchto hledisek (Substituční léčba, 2019 [online]):

1. Podle postoje společnosti: Legální x Nelegální

Legální drogy jsou za určitých podmínek dostupné a tolerované, neznamená však, že nepůsobí těžké zdravotní komplikace a nezpůsobují závislost. Patří sem alkohol, nikotin, morfin, kofein, organická rozpouštědla a jiné.

Nelegální drogy jsou vymezeny zákonem a za jejich držení nebo výrobu hrozí trest od finanční pokuty až po odnětí svobody. Patří sem heroin, kokain, konopné drogy, extáze, pervitin, MDMA, LSD a jiné.

2. Podle rizika vzhledem k uživateli: Měkké drogy x Tvrdé drogy

Měkké drogy jsou považovány za méně nebezpečné vzhledem k poškození zdraví, které způsobují. Závislost na nich se projevuje až po delší době, proto tyto drogy společnost lépe akceptuje. Patří sem tabák, konopné drogy a kofein.

Tvrdé drogy souvisí s velkým rizikem vzniku závislosti, vážně poškozují zdraví a sociální prostředí uživatele. Mohou způsobit i smrt předávkováním po prvním užití. Patří sem heroin, pervitin, kokain, crack, LSD, lysohlávky, extáze, MDMA, morfin, toluen, efedrin, kodein, durman, a také alkohol.

3. Podle rizika vzniku závislosti: Mírné riziko x Vysoké riziko

U drog s **mírným rizikem** je pravděpodobnost vzniku závislosti poměrně nízká. Patří sem např. kofein, marihuana a extáze.

U drog s **vysokým rizikem** je pravděpodobnost vzniku závislosti velmi vysoká. Do této skupiny patří např. heroin, pervitin, organická rozpouštědla (toluen) a další.

4. Podle působení na psychiku: Tlumivé látky x Povzbuzující látky x Halucinogenní látky

Tlumivé látky způsobují zklidnění, uvolnění, pasivitu, zpomalení reakcí, ospalost až spánek. Velmi rychle na nich vzniká těžká fyzická závislost. Patří sem například heroin, morfin, alkohol, léky (hypnotika, anxiolytika) a jiné.

Povzbuzující látky, takzvané stimulanty, působí na centrální nervovou soustavu. Spolu s jejich užitím mizí únava, člověk nemá pocit hladu, zvyšuje se jeho výkonnost i aktivita a má pocit fyzické i duševní síly. Na tuto skupinu látek vzniká výrazná psychická závislost. Patří sem například pervitin, kokain, nikotin a kofein.

Halucinogenní látky významně mění kvalitu vědomí, hloubku prožívání, zvyšují intenzitu vnímání barev a prostoru, způsobují zrakové i sluchové halucinace. Nebezpečná je nepředvídatelnost jejich působení a častý motiv vlivu na rozhodnutí vyzkoušet tvrdší drogy. Patří sem např. LSD, lysohlávky, extáze a konopné drogy.

Zneužívání alkoholu a jiných drog patří mezi nejrozšířenější poruchy chování. Mezi českou mládeží je běžné zneužívání alkoholu a cigaret, což bývá příčinou mnoha životních komplikací. V posledních letech, se u nás rozšířila nabídka nealkoholových drog. V první řadě je to marihuana, která je pro mladé lidi dokonce módní záležitostí. Zneužívání tvrdých drog také není výjimkou. Důkazem jsou kontaktní centra, která se setkávají i s dětmi do patnácti let, které mají dlouhodobou zkušenost s tvrdými drogami (Kovařík in Dunovský a kol., 1999).

2 RODINA A ZÁVISLOST

Na vzniku závislosti se může podílet mnoho faktorů. V této kapitole se však budeme zabývat převážně faktory souvisejícími s rodinným prostředím. V úvodu definujeme rodinu a její funkce. Následně jsou zde uvedeny nejčastější rizikové faktory v rodině a některá další rizika, která mají také vliv na vznik závislosti. Dále se budeme zabývat neúplnou rodinou, rozvodem a jeho vlivem na dítě. Ačkoliv je toto téma velmi rozsáhlé, pokusíme se uvést alespoň ty nezákladnější definice a vymezit pouze ty nejdůležitější oblasti, převážně související s praktickou částí této práce.

2.1 Rodina, funkce a rizika

V této podkapitole se zaměříme na rodinu a její funkce. Uvedeme zde nejčastější rizika a výchovné styly spojené s rodinou a vznikem závislosti. Autor zde uvádí pouze základní definice, pojmy a poznatky, které jsou podle něj pro tuto práci nejpodstatnější.

2.1.1 Rodina a její funkce

Z hlediska sociologie je rodina společenská skupina, spojená manželstvím a pokrevními vztahy. Její dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí (Možný, 2006). Rodina je pro dítě nejuniverzálnější socializační činitel, poskytuje mu identifikační vzory a seznamuje ho s chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat v procesu interakce, reguluje jeho chování a poskytuje společensky žádoucí normy (Výrost, Slaměník, 2008).

Vymezení rodiny podle Máchové (1970) dělí rodinu na čtyři pojmy. „*Základní*“ (jádrová, nukleární) rodina, kterou tvoří otec, matka a jejich děti. „*Rozšířená*“ (široká) rodina, kam zařazujeme širší příbuzenstvo, například prarodiče, bratrance, sestřenice, tety a strýce. Se všemi těmito členy má dítě nějaký vztah, který si s nimi buduje. Rodina „*orientační*“ je taková, do které se dítě narodilo. Posledním pojmem je rodina „*rozmnožující*“ (prokreační), kterou tvoří dvojice, která zakládá manželství.

Rodina má své opodstatnění tehdy, když funguje v plném rozsahu a uspokojuje požadavky a potřeby každého jejího člena. Aby rodina plnila všechny tyto požadavky ze strany společnosti a jejích členů a dala tak smysl své existenci, musí plnit alespoň základní funkce a úlohy. Zajištění těchto základních funkcí, zabezpečuje existenci jedince ve společnosti ve všech etapách jeho života (Dunovský a kol., 1999).

Mezi základní funkce rodiny z hlediska sociální psychologie patří „*biologicko-reprodukční funkce*“, což znamená, že rodiče mohou přivést na svět nového potomka. Další funkce je „*ekonomicko-zabezpečovací*“. Rodina se stará, aby děti byly v rámci možností, co nejlépe ekonomicky zajištěny a také má svým členům poskytovat životní jistoty. Funkce „*emocionální*“ znamená emočně zabezpečit dítě, sdílením pocitů, jejich vyjádřením a pochopením. Poslední funkci je „*socializačně-výchovná*“, kdy rodina vychovává děti tak, aby byly jisté v prostředí, kde se nacházejí a byly připravené na fungování mezi ostatními dětmi nebo jinými dospělými (Matoušek, 2003).

2.1.2 Rizikové faktory v rodině

Na úrovni rodiny lze vyzorovat mnoho rizikových, ale i protektivních faktorů. Rodina se tak může přímo i nepřímo podílet na vzniku nebo rozvoji závislosti u člena rodiny, ale také může předcházet tomu, aby k takové situaci došlo. Může být velmi nápomocná a být oporou při řešení návykového problému některého z jejích členů. (Hajný, 2001). Riziko jakékoliv návykové choroby se zvyšuje u dětí, jejichž rodiče nějakou z těchto chorob mají, nezvládají její průběh a neléčí ji. Nelze však tvrdit, že dítě, jehož otec je závislý na alkoholu, se samo stane na alkoholu závislé. Takové dítě je závislosti ohroženo v širokém spektru návykových látek. Další rizikové faktory pro vznik závislosti se objevují v rodinách, kde nemá dítě jasně stanovená pravidla ohledně jeho chování. Nepřiměřená péče o dítě, nedostatek času a pozornosti, nerozvinuté citové vazby s rodiči a nedostatečný dohled jsou také častými faktory stejně jako fyzické násilí, týrání či sexuální zneužívání dítěte. Rodiče by svou výchovu neměli zaměřovat na přehnanou přísnost a vysoká očekávání. Rovněž rizikový je pravý opak, kdy rodiče dítě podceňují a nemají od něj očekávání žádná. Rozhodně by neměli dětem schvalovat a tolerovat konzumaci alkoholu a návykových látek. Důležitou roli také hraje postavení rodičů ve společnosti a jejich hmotné zajištění, kdy při nedostatečném plnění těchto základních potřeb se rizika zvyšují. Mezi další rizika patří výchova jedním rodičem, opakované stěhování rodiny a duševní onemocnění rodičů. Problémem mohou být i partneři rodičů, kteří užívají návykové látky před dětmi nebo jim je dokonce poskytují (Nešpor, 2007). Prevence obecně, nejen ve smyslu návykových látek, začíná v nejútlejším věku již od narození a ovlivňuje náš vztah k sobě, ke svému okolí a životu celkově. Jestliže má dítě možnost vyrůstat v láskyplném prostředí, je přijímáno, může se svobodně projevit v rámci přiměřených hranic, členové rodiny se vzájemně respektují, dokáží se bavit

o problémech a společnými silami je řeší, takové prostředí dává dítěti větší šanci mít v životě méně problémů. I když nějaké problémy bude mít, pravděpodobně se s nimi dokáže lépe vyrovnat (Marečková in SANANIM, 2007).

2.1.3 Další faktory v rodině zvyšující riziko vzniku závislosti

V této podkapitole si ve stručnosti ukážeme často pozorované charakteristiky v rodinách, ve kterých se závislost objevuje. Tyto události, vzorce chování a přístupy k výchově mohou obvykle přispět ke vzniku, rozvoji nebo přetrvávání problémů s návykovými látkami.

Následující text je rozdělen na podnadpisy, týkající se jednotlivých fenoménů (Hajný, Kořínek, Majer, 2004 [online]):

Svoboda

Důležitým tématem v rodině je svoboda. Souvisí se závislostí a nezávislostí na lidech i na drogách. Téma svobody se při výchově objevuje sice až v období puberty, avšak tato problematika vzniká již dříve u rodičů. Pokud se sami rodiče cítí v rodině z nějakého důvodu nesvobodní, děti to samozřejmě vycítí. Pak je možné, že se sami cítí nesvobodně a drogy pro ně mohou být forma úniku z tohoto zdánlivého vězení. Proto se pokuste dát svým dětem svobodu k rozhodování, ale zároveň je uče, že nesou odpovědnost za svá rozhodnutí (Marečková in SANANIM, 2007).

Dítě není dítětem

Stává se, že některé schopné a vyzrálé děti hrají v rodině roli malého dospělého. Díky svým schopnostem dostávají od rodičů více úkolů a povinností, které samozřejmě plní a rodičům tím dělají radost. Jedná se například o hlídání mladších sourozenců, přebírání větší zodpovědnosti za domácnost a podobně. Díky této zodpovědnosti navíc nemají čas na své dětské zájmy a radosti. S nástupem puberty pak tyto děti mohou začít dohánět, co „zameškaly“ a mohou v tom hrát významnou roli i návykové látky (Hajný, 2001).

Hodné a dokonalé dítě

Tyto vzorné děti získávají od rodičů větší důvěru a s ní spojenou větší volnost v období puberty. Nemusí však být dostatečně připraveny na to, jak nakládat s tímto volným časem. Ke zdravému vývoji patří i zlobení, dětinské chování, vzteklost, rebelie a chyby. Těmto příliš hodným dětem však toto chování s ohledem na klid a vzájemnou úctu v rodině přirozeně chybí, a tak ho začnou vyhledávat v jiném prostředí, kde si toto chování mohou kompenzovat formou návykových látek (Hajný, 2001).

Přílišná volnost a ztráta kontaktu rodičů s prostředím dítěte

Někteří rodiče nechtějí přehnaně kontrolovat své děti a kazit tak svůj vztah s nimi, obzvlášť když jsou schopny si plnit své povinnosti ve škole. Sami v dětství tolik volnosti neměli a chtějí to nyní svým dětem dopřát. Jsou příliš ohleduplní na soukromí dítěte, nechtějí mu příliš zasahovat do osobního života, avšak tímto postojem se od něj mohou postupně vzdalovat. Předávají tak zodpovědnost a důvěru dospívajícímu člověku, který ještě potřebuje mít jasné hranice a dohled a není schopen tuto volnost správně uchopit. Rodiče tak často vůbec neví, co jejich dítě dělá, a s kým tráví svůj volný čas. Tato nedostatečná kontrola může vyvolat u dítěte pocity nezájmu ze strany rodičů, a tak se někteří jedinci na sebe snaží upoutat pozornost. K tomu si samozřejmě mohou vybrat i některé rizikové prostředky. Marečková in SANANIM (2007) říká, že máme respektovat právo dětí na soukromí a nechat jim dostatečný prostor, avšak zároveň to nepřehánět s přílišnou volností, protože může být vnímána jako lhostejnost.

Přehnaná kontrola a vysoké nároky

Existují rodiče, kteří mají na své děti přehnané nároky, kdy například otec nedovolí nic bez jeho souhlasu a matka se bojí všeho nového, a tak to zakazuje i svým dětem. Může to být z důvodu, že oni sami nabyli jistých zkušeností, díky kterým si myslí, že mohou dítěti poskytnout recept na lepší život, kterého dosáhnou jen učením a těžkou prací. Také je zde varianta, kdy si rodiče nesplnili své sny a nenaplnili tak své ambice, které se nyní snaží vštípit svým dětem. Samozřejmě když je výchova správně vyvážená a nedochází k extrémům, tak tyto děti dosahují úspěchů a jsou oceňované, což přijímají pozitivně. Na druhou stranu, když dítě například tento nátlak nezvládá, nebo již k této přehnané kontrole nepotřebuje rodiče, protože má tyto mechanismy zakořeněné v sobě, může se u něj objevit dlouhodobá frustrace, nízké sebevědomí, přílišné nároky na sebe sama a přehnaná sebekontrola, která nesnese selhání. Na toto selhání pak může dítě najít útěchu ve formě návykové látky. Respektujte své děti takové, jaké jsou a nesnažte se naplňovat vlastní sny jejich prostřednictvím (Marečková in SANANIM, 2007).

Výchova jsou jen prázdná slova

Stává se, že rodiče mají pouze strohý a omezený výběr výchovných postupů ve formě neustálého domlouvání, výčitek, výhrůzek a manipulace, které často přejímají už od svých rodičů. Například, když mlčením vyjadřují svůj hněv, dávají zároveň najevo i svou rezignaci, což ničemu nepřispívá. Při udělení trestu se na něj vzápětí zapomene, nebo díky tomu vznikne další hádka. Tito rodiče často věří, že stačí s dítětem o tomto problému promluvit jako s dospělým a vše bude vyřešeno. Následně se cítí podrazeni a oklamáni, na

daný problém rezignují, urazí se nebo přehodí odpovědnost na někoho jiného. Tato výchova nikam nevede a jde spíše o zaslepenou důvěru a přání, aby se dítě změnilo samo v důsledku bezúčelné manipulace (Hajný, 2001).

Nedostatečné řešení konfliktů

Důležitost řešení konfliktů formou hádky má své opodstatnění. Uvolní se tím napětí, projeví se emoce, přicházejí nové nápady, jak situaci řešit a po odeznění hlavního konfliktu je možné se dohodnout a vymyslet nějaký kompromis. V rodinách, ve kterých se vyskytují problémy se závislostí, se často tomuto řešení konfliktů vyhýbají. Řeší své problémy mlčením, protože si myslí, že dalším rozebíráním vznikne pouze další hádka, kterou následně neumí využít k nějakým příznivým změnám. Tato rezignace na vyřešení problémů v rodině zvyšuje napětí v ní, blokuje uzdravení vztahů a plodí pocity zlosti. Taková atmosféra v rodině pak snižuje odolnost dítěte vůči návykovým látkám (Hajný, 2001).

Kompenzace nepříjemných pocitů

Nepříjemné pocity jako jsou úzkost, strach, samota, smutek, bezmoc, zlost a neuspokojená touha, je možné řešit několika způsoby. Častá řešení však pouze dočasně nahrazují potřebné uspokojení, úlevu a zapomenutí. Někteří lidé se z těchto důvodů třeba přejídají a někdo z důvodu osamělosti začne kouřit nebo pít. Nikotin a alkohol jsou nejčastějšími látkami, kterými lidé potlačují nepříjemné pocity. Někteří rodiče řeší tyto frustrace zdánlivě zdravým způsobem, když začnou například díky své nespokojenosti v práci sportovat. Stává se však, že díky této aktivitě tráví málo času doma s rodinou. Tímto zdravým i nezdravým řešením nepříjemností však rodiče nedávají dítěti vzor ve formě předcházení těmto pocitům. Ukazují jen, jak problémy zalepit něčím jiným, třeba návykovou látkou. Výzkumy dokazují, že k drogám a alkoholu často sahají lidé trpící úzkostnými stavy a depresemi, jenomže si tím přidávají více starostí. Pak potřebují pomoc, aby se zbavili drog a poté i problémů, které je k nim dovedly (Orlíková in SANANIM, 2007).

Pocity viny

Někteří rodiče probouzí pocity viny v dětech úmyslně. Učí je tak vyvarovat se nežádoucímu chování a využívají soucitu dítěte. Nechat ho však utápět v pocitech viny delší dobu je nevhodné. V rodinách s vyskytující se závislostí, se častěji objevuje výchova formou výčitek, manipulace a citového vydírání. Člověk, který je závislý, si sám uvědomuje, že ubližuje svým blízkým a cítí se provinile. Vyrovnat se s těmito pocity mu pomáhá droga, díky které se vyhýbá svým blízkým a známým, z čehož má opět výčitky

a řeší je stejně. Točí se v kruzích a místo pocitů viny by raději cítil pochopení, kterého se mu však doma nedostává, a tak jej hledá mezi závislými (Hajný, 2001).

Stěhování

Stěhování je považováno za obzvlášť stresující zážitek a to z mnoha důvodů. Jistý neklid vyvolává změna prostředí, pocity nejistoty z nového, ztráta kamarádů, nástup do nové školy a podobně. Stěhování je stresem i pro rodiče, vzhledem k zajištění všech potřebných náležitostí a tento stres mohou na dítě také přenášet. U drogových uživatelů se objevuje jistá souvislost mezi stěhováním a počátečním experimentováním s návykovými látkami. Někteří mohou mít problém s navázáním nových kontaktů v novém prostředí a k lepšímu splynutí mezi místní jim může posloužit nějaká droga. Pod jejím vlivem se lidé lépe seznamují, protože ztrácí ostych, nebo díky tomu, že ji mají, získávají obdiv a zájem svého okolí. Rodiče jsou rádi, že se jejich dítě seznamuje s dětmi v novém prostředí, ale někdy jim nedochází, že tyto děti již mohou mít zkušenosti s návykovými látkami a podmínkou začlenění může být právě jejich užívání (Hajný, 2001).

Výběr školy a očekávání od dítěte

Tento faktor se často bagatelizuje, ale hraje také významnou roli ve spokojenosti dítěte. Jestliže dítě nastupuje na novou školu, panují vždy obavy z nových spolužáků, s učiteli a z naplnění očekávání v rámci zaměření studia. Je důležité s dítětem probrat na jakou školu by chtělo jít, i když zatím neví, co by chtělo v budoucnu dělat. Rozhodně není dobré ho tlačit na školu, jen protože tam chodil táta i děda. Často rodiče nechtějí dát dítě na jinou školu, i přes dlouhodobý špatný prospěch, protože se jim nechce nic měnit a komplikovat. Později mohou u dítěte vznikat různé problémy vzniklé špatným výběrem školy, nenaplněným očekáváním a další s tím související (Marečková in SANANIM, 2007).

2.2 Neúplná rodina a rozvod ve vztahu k dítěti

V následujícím textu vymezíme pojmy „neúplná rodina“ a „rozvod“ a jejich vliv na dítě. Vzhledem k obsahu praktické části se budeme zabývat pouze tím, jaký vliv má tento fenomén na chlapce, a proto v této podkapitole najdeme i jejich psychosociální vývoj ve vztahu k rodičům.

Výchova dítěte v neúplné rodině je „normální“ výchovou, ale děje se za ztížených okolností. (Matějček a kol., 1975, s. 73)

Pro dítě má rodina nenahraditelný význam, protože má zásadní vliv na celkovém rozvoji jeho osobnosti. Rodina je pro dítě vzorovou společností, díky které si může osvojovat návyky, dovednosti, základní vzorce chování a jiné strategie, které jsou rozhodující při orientaci ve společnosti, a to z hlediska pozitivního i negativního (Dunovský a kol., 1999).

2.2.1 Neúplná rodina

Neúplná rodina může vzniknout různými způsoby, jak je uvedeno níže. V této práci označujeme termínem „neúplná rodina“ pouze neúplné rodiny vzniklé rozvodem. V praktické části, tak autor při výběru výzkumného souboru (viz kap. 3.2.2), hledal pouze účastníky z rozvedených rodin, i když pojem neúplná rodina má širší pojetí.

Neúplné rodiny známe již z historie, kdy se postupně měnil hlavně způsob jejich vzniku. Dříve byla častým důvodem vzniku neúplné rodiny smrt jednoho z rodičů a následný malý počet opětovných sňatků ovdovělých. Nemanželské děti svobodných matek také nebývaly nijak výjimečné (Matějček a kol., 1975). V dnešní době patří mezi nejčastější způsoby vzniku neúplné rodiny, rozvod, rodiny žijící odděleně, nebo svobodné matky, které však život bez otce plánovaly. V naší zemi existuje pouze jeden právní prostředek k ukončení manželství, a tím je rozvod. Není však jediným způsobem zániku manželského soužití. Ke vzniku neúplné rodiny tak může dojít různými způsoby (Možný, 2002):

- Rodinu opustí jeden z partnerů (úmrť);
- Rodiče spolu stále bydlí i přes zjevné neshody pouze kvůli dětem;
- Dlouhodobá nepřítomnost jednoho z rodičů (emigrace, uvěznění);
- Zánik některé hlavní funkce rodiny (viz kap. 2.1.1).

Neúplná rodina bývá řazena mezi „poruchy rodiny“ ve vztahu k dítěti. Porucha rodiny je situace, ve které rodina v různé míře nesplňuje úkoly a požadavky udávané společenskými normami. Také se popisuje jako selhání jednoho nebo více rodinných členů, což se projevuje v nedostatečném plnění základních funkcí rodiny (Dunovský a kol., 1999).

V neúplné rodině vzniklé rozvodem tedy často chybí jeden dospělý člen a chybějícím rodičem bývá většinou otec, jehož absence se dotýká o něco více synů než dcer (Janošová, 2008).

V empirické části této práce se autor zaměřuje pouze na chlapce z rozvedených rodin. Řekneme si tedy krátce něco o psychickém vývoji chlapců. Trapková a Chvála (2017) znázorňují vývojovou trajektorii, kde do šesti let je chlapec na straně matky z důvodu její péče, bezpečí a pohodlí. Od šesti do dvanácti let je pro chlapce čím dál zajímavější svět otce, ve kterém hledají dobrodružství, které s matkou nezažijí. Pokud je otec bere do svého méně pohodlného světa než je svět matky, a synové tuto změnu uvítají pozitivně, postupně je tyto nové zážitky zocelují a přivádí do světa mužů. Do svých dvanácti let se tak synové se svými bolístkami vrací k matce, čím dál méně. Kolem dvanáctého roku života, se však chlapci z důvodu hormonálních změn, pudů a emocí k matkám zase obracejí. Povídají si s nimi a rádi se k nim přitulí, jako když byli malí. Toto sblížení s matkou je jednodušší, pokud ještě není rozvinutá sexualita mladého muže. Následně je však důležité se od matky postupně odklonit, protože ta nedokáže nahradit mužskou autoritu potřebnou při dospívání. V této fázi okolo patnácti let, kdy je otec ještě mnohem silnější než jeho syn, je opravdu důležité, aby byl pravým dospělým mužem, důsledným a trpělivým. Musí přijmout svého syna, ať už dělá cokoli, protože synové v tomto období hledají svoje místo nejen doma, ale i v partě vrstevníků, kde se mohou poprvé setkat s návykovými látkami. Předposlední fáze je sblížení otce a syna, kdy při společných aktivitách spolu mohou zdravě soupeřit. Při poslední fázi jde o odklonění syna od otce a přijetí samostatnosti (Trapková, Chvála, 2017).

Absence otce v rodině není činitelem, který by vedl dítě k potížím s osvojením genderové role. Spíše se jedná o faktor, který se stává rizikovým v kombinaci s jinými nepříznivými vlivy. Po delší době, kdy není rozvinutý vztah s otcem, navzdory tomu vztah s matkou začíná být nedostačující, se může syn cítit uzavřený, nenaplněný a osamělý. Experimentováním s návykovými látkami, vandalismem nebo krádežemi, dávají tito chlapci najevo svou mužskou sílu, které však ještě nedosáhli. Aby zapadli do skupiny svých vrstevníků, musí často ukázat svoji odvahu a udělat něco, s čím by rodiče rozhodně nesouhlasili. Právě užívání návykových látek je vhodným experimentem, jak vyzkoušet reakci rodičů. Matky v těchto situacích jsou spíše bezmocné, a když není na blízku otec, který by toto chování včas zarazil, je zřejmé, že tito chlapci se svými vrstevníky v tomto chování pokračují a zastávají názor, že jsou rodiče k ničemu (Janošová, 2008).

2.2.2 Rozvod a dítě

Rozvod rodičů zpravidla bývá pro děti zraňující událost, pokud však není vysvobozením ze soužití s rodičem s patologickými projevy chování (alkoholismus, duševní poruchy). To může být pro děti naopak úlevou. Reakce na tento fakt bývá u dětí rozdílná podle věku a pohlaví. U chlapců jsou častější negativní reakce, jako problémové chování, zvýšená agresivita a neposlušnost, které mohou trvat i několik let (Janošová, 2008). Mnoha autory je rozvod řazen mezi projevy sociální patologie. Rozvod je považován za určité společenské opatření, které má zamezit konfliktům mezi rodiči, ukončit problémové soužití a umožnit nové životní perspektivy. Tyto předpoklady se ne vždy naplní a namísto pozitivních změn dochází k dalším konfliktům, stresu a frustraci i v době po rozvodu. Četné výzkumy ukázaly, že neexistuje věk, ve kterém by dítě nebylo rozvodem ohroženo. V období vývoje osobnosti může reakce dítěte na rozvod tento vývoj výrazně ohrozit (Matějček, Dytrych, 1994).

Dítě se musí vyrovnat s rozpadem rodiny, ať chce nebo ne. Někomu to trvá chvíli, někomu zase déle, ale v každém případě je touto událostí dítě vystaveno emočním procesům, které nemusí být schopno zpracovat. Je to pro něj nepříjemná, mnohdy nečekaná událost, doprovázená šokem a popřením, což vyvíjí velký psychický nátlak, který může ohrozit jeho zdravý vývoj (Helus, 2009).

S ohledem na důležitost obou rodičů v rodině, přičemž absence jednoho z nich je z hlediska socializace významným nedostatkem, si musíme uvědomit, že v případech dysfunkčních rodin, kde například role otce z různých důvodů spíše ohrožuje zdravý vývoj dítěte, je lepší nemít žádný vzor než mít vzor špatný (Matějček, 1992).

Možné reakce dětí na rozvod podle věkových stádií rozdělil J. S. Wallerstein takto (Novák, 2012):

- **0-2 roky:** předčasný porod, nízká hmotnost při porodu, vývojové opoždění, problémy s pohlavní identitou;
- **3-5 let:** poruchy chování, změna spánkového režimu, výrazné změny nálad, strach z odloučení a opuštění;
- **6-11 let:** psychosomatické obtíže, pocity ztráty, projevy agresivity a hněvu, deprese, zhoršení prospěchu, pocity studu a viny;
- **12-18 let:** deprese, pocity samoty, pocity zklamání, nejistota, pocit viny a selhání, delikvence, sexuální promiskuita, drogy, obavy z budoucnosti.

Pokud se ani po nějaké době po rozvodu situace neuklidní a rodiče mezi sebou nedořeší finanční spory, péči o dítě a jejich vztah celkově, je velká pravděpodobnost, že to nějakým způsobem dítě ovlivní. Tento nedořešený vztah sebou může nést následky v podobě očerňování jednoho z rodičů tím druhým, nebo zatahováním dítěte do jejich sporů. Také může způsobit úplnou absenci jednoho z rodičů, který namísto toho, aby čelil problémům, se raději stáhne. Dítě též bývá využíváno jedním z rodičů jako vrba, které dospělý říká svá tajemství a zpovídá se se svými problémy. Tyto neutichající konflikty mohou vyvolat i nedostatečnou kontrolu a důslednost při výchově z důvodu přetížení, pocitů viny nebo snahy dělat věci jinak. Tato touha, dělat to jinak a dokázat tím něco partnerovi, také může vést naopak k přehnané kontrole a náročnosti a následnému selhání (Hajný, Kořínek, Majer, 2004 [online]).

Tyto důsledky nedořešeného rozvodu s ohledem na užívání drog se projevují v několika oblastech chování dítěte. Dítě na sebe upozorňuje chováním, které rodiče určitě zneklidní. Mohou to být pozdní příchody, ale i experimentování s návykovými látkami, ale ve výsledku tím dítě sděluje jen to, že potřebuje větší pozornost, důslednost a péči. Užíváním drog může dítě vyjadřovat zlost a naštvání na rodiče, protože se rozvedli, nebo tím zmírňuje nepříznivé emoce, vyvolané touto situací. Také může dítě svým problematickým chováním záměrně vytvářet situace, při kterých se jeho rodiče opět spojí, aby je společně řešili. Často se stává, že tyto děti začínají trávit více času se svými vrstevníky, u kterých hledají to, co doma nemají. Pokud narazí na skupinu vrstevníků, kteří drogy berou, je velká pravděpodobnost, že se k nim připojí (Hajný, 2001).

Častým úkazem v rozvedených rodinách, bývají noví partneři rodičů. Vzhledem k tomu, že nejčastěji v neúplných rodinách děti vyrůstají s matkou, tak jsou obvykle v kontaktu s jejím novým přítelem. Toho nejhůře přijímají děti od devíti do dvanácti let, kdy si obvykle osvojují mužské a ženské životní role, ale také rodičovské postoje, které se projeví až v jejich dospělosti (Dytrych in Dunovský a kol., 1999).

Výzkumy deprivace ukazují, že jednou ze základních duševních potřeb dítěte, za předpokladu zdravého vývoje, je potřeba životní jistoty, která má být dostatečně uspokojována. Z výzkumů dětí po rozvedech však vyplývá, že potřeba této jistoty bývá často ohrožena (Matějček, 1992).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část bakalářské práce se rozděluje na tři části. V první části se autor zaměřuje na stanovení a popis daného cíle bakalářské práce, sestavení výzkumných otázek a celkové vymezení metodologie výzkumu v rámci použitých metod a postupů.

Druhá část se skládá z konkrétní analýzy rozhovorů zpracované do tabulky, následné sekundární interpretace a odpovědi na výzkumné otázky.

Ve třetí části se autor věnuje celkovému shrnutí práce, kde rozebírá své postupy a limity práce. Rozebírá zde využití své práce v praxi a porovnává ji s jinými výzkumy.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Během přípravy výzkumného šetření se autor rozhodoval, zda ve své práci zvolí metody výzkumu kvantitativního nebo kvalitativního. Původně plánoval dotazníkové šetření, čili kvantitativní výzkum, avšak vzhledem ke zvolenému tématu, by musel nasbírat a analyzovat spoustu dat, aby došel k relevantním a obecným závěrům. Nakonec se autor rozhodl zrealizovat kvalitativní výzkum formou polostrukturovaných rozhovorů. Tuto metodu si vybral z důvodu subjektivity tématu a snadnějšího přístupu k výzkumnému souboru. Po výběru metody sběru dat, bylo na řadě stanovit cíle výzkumu a výzkumné otázky v souvislosti s výzkumným problémem. Ten se ptá na to: „Jaká jsou v neúplné rodině rizika pro dítě vzhledem ke vzniku závislosti?“, načež celý výzkum je snahou autora odpovědět na tuto otázku.

3.1 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Autor se ve své práci zaměřuje především na rizika v rodině a její kauzalitě ke vzniku závislosti. V souvislosti s tímto faktem stanovil pouze jeden hlavní cíl:

Hlavní cíl výzkumu: *Zjistit a popsat rizika vzniku závislosti, zapříčiněná neúplnou rodinou.*

K naplnění tohoto cíle musel nejprve získat odpovědi na tyto tři výzkumné otázky:

Výzkumná otázka č. 1: *Jak účastníci výzkumu vnímají vznik neúplné rodiny?*

Výzkumná otázka č. 2: *Jaké faktory v rodině ovlivňovaly účastníky výzkumu ve vztahu k návykovým látkám?*

Výzkumná otázka č. 3: *Jaké jsou konkrétní souvislosti mezi rizikem vzniku závislosti a neúplnou rodinou?*

3.2 Metodický rámec výzkumu

V této kapitole autor komplexně popisuje všechny postupy a metody, které byly použity v praktické části bakalářské práce. Chronologicky popisuje všechny činnosti, které bylo potřebné zrealizovat pro uskutečnění výzkumu.

3.2.1 Kvalitativní výzkum

Švaříček a Šedřová (2014) definují kvalitativní výzkum podle čtyř aspektů:

- podle použité metody sběru dat;

- podle metody usuzování;
- podle typů dat;
- podle způsobu analýzy dat.

Závěrem uvádí definici, která zohledňuje všechny tyto důležité aspekty související s kvalitativním výzkumem a přístupem k němu:

Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat kompletní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014, s. 17)

3.2.2 Výzkumný soubor

Autor zvolil metodu záměrného výběru pro výzkumný vzorek s ohledem na téma bakalářské práce a cíl výzkumu. Tato metoda je vhodná, když vyhledáváme účastníky na základě určitých vlastností nebo souboru kritérií. Při bližší specifikaci se v tomto výzkumu jedná o tzv. „prostý záměrný (účelový) výběr“, protože autor zvolil malý výzkumný soubor a osoby náležící do základního souboru jsou poměrně snadno dostupné, což je pro tento typ výběru charakteristické. Podmínkou účasti ve výzkumu je souhlas potencionálního účastníka a splnění daných kritérií (Miovský, 2006). Autor záměrně vybíral pro výzkum pouze dospělé osoby z neúplné rodiny, která vznikla rozvodem rodičů v jejich dětství. Učinil tak z toho důvodu, že se mohou nad danou problematikou s odstupem času zamyslet a po získání určitého nadhledu tak objektivně zhodnotit své zkušenosti. S ohledem na téma výzkumu bylo potřebné získat citlivé informace z rodinného prostředí a života účastníků, a proto autor cíleně vybíral potencionální účastníky mezi svými přáteli, s kterými se zná již delší dobu, mají spolu vybudovaný důvěrný vztah a zároveň splňují daná kritéria.

Kritéria pro účast ve výzkumu:

- pohlaví (muži);
- věk (osoby starší 18 let);
- neúplná rodina (zažili rozvod rodičů ve věku 6-18 let);
- návykové látky (osobní zkušenost, závislost);
- závislost (látková, viz kap. 1.1);
- souhlas s dobrovolnou účastí ve výzkumu a nahráváním rozhovoru;
- anonymita účastníka a ochota spolupracovat.

3.2.3 Etické aspekty

Účastníci výzkumu byli autorem obeznámeni o využití získaných dat k tvorbě a publikaci bakalářské práce. Výzkumu se nezúčastnily nezletilé osoby, takže nebylo zapotřebí požadovat informovaný souhlas rodičů. Účastníci vstupovali do výzkumu dobrovolně a to po oboustranné ústní dohodě, ve které se vším souhlasili.

3.2.4 Metody sběru dat

Po stanovení výzkumného souboru a výběru vhodných účastníků v souladu s etickými aspekty se dostáváme k metodám použitým pro získání dat. Začínáme zde výběrem vhodné metody a následuje příprava zahrnující sestavení otázek a zkušební interview. Nakonec zde autor uvádí všechny podstatné informace o tom, jak byly rozhovory zrealizovány.

Polostrukturovaný rozhovor

K realizaci výzkumného šetření je použita metoda polostrukturovaného rozhovoru. Podle Miovského (2006) je polostrukturované interview nejrozšířenější metodou rozhovoru v kvalitativním výzkumu právě proto, že je kombinací rozhovoru nestrukturovaného a plně strukturovaného, a díky tomu může autor eliminovat nevýhody a maximálně vytěžit výhody těchto dvou metod.

Příprava na rozhovor

Do samotné přípravy interview patří kladení otázek tak, aby byly srozumitelné a odpovídaly výzkumným předpokladům. Dále zahrnuje také vhodný výběr prostoru, kde bude rozhovor proveden a celkové znalosti o cílové skupině. Důležitá je také připravenost tazatele na všechny aspekty související s rozhovorem (Miovský, 2006).

Když byl sestaven záměr a cíl výzkumu s výzkumnými otázkami, následovala příprava otevřených otázek do interview. Prvních pět otázek autor směřoval k tématu rodiny v období jejího rozpadu. Cílem výzkumníka bylo tímto balíčkem otázek najít odpověď na první výzkumnou otázku, aby zjistil, co stálo v pozadí za rozpadem rodiny, v jakém rodinném prostředí se dítě nacházelo a jak celou tuto situaci vnímalo. Ke druhé výzkumné otázce autor směřuje zbývající otázky, týkající se vlivu rodiny na vznik závislosti a konkrétních rizik před a po vzniku neúplné rodiny. Třetí výzkumná otázka má za úkol hledat odpovědi v kombinaci všech odpovědí na otázky v rozhovorech. Hlavní snahou při

sestavování otázek, bylo zahrnout všechna témata související s hlavním cílem a výzkumným problémem.

Poté provedl autor první zkušební rozhovor. V případě potřeby se doptával na další informace, které podle něj nebyly sděleny nebo upřesněny a připadaly mu důležité. Po přepsání tohoto zkušebního rozhovoru, bylo zjištěno, že doposud sestavené otázky ještě zcela nepokrývají pole informací, které by chtěl výzkumník získat. Proto byla přidána ještě jedna celá otázka, celkem třináctá, a další doplňující otázky do tzv. „scénáře“, který byl důležitým podkladem při následné realizaci rozhovorů.

Provedení rozhovoru

Pro realizaci rozhovorů byla zvolena metoda audiozáznamu. Výhodou této metody je autentičnost a komplexnost. Zachycuje totiž důležitou formu sdělení, kterou je intonace, což při zapisování není možné. Díky nahrávání rozhovoru, se tazatel může soustředit pouze na to, co mu účastník výzkumu říká. Lépe tak vnímá souvislosti a svou potřebu se na cokoliv doptat (Miovský, 2006).

Pro interview autor zvolil pět nejvhodnějších participantů. Při výběru místa rozhovoru byla účastníkům výzkumu nabídnuta možnost si vybrat pro ně nejpřirozenější prostředí. Nakonec stejně všichni zvolili variantu uskutečnit interview u tazatele doma. Bylo to pro ně známé prostředí a nebyli v něm v žádném ohledu omezováni. Rozhovory se uskutečnily během ledna a února 2019 a termín každého rozhovoru byl domluven tak, aby byl pro obě strany vyhovující. Před začátkem všech rozhovorů, byli účastníci výzkumu seznámeni s otázkami, aby věděli, na co budou tázáni a mohli případně odříct souhlas s rozhovorem. Tazatel nahrával každou otázku zvlášť z důvodu lepší orientace v celém záznamu. Obě strany tak mezi otázkami měly možnost zamyslet se nad tím, co bylo řečeno, a v případě potřeby byly nahrány doplňující informace. Také v tomto čase mohl účastník výzkumu popřemýšlet nad následující otázkou nebo se mohl občerstvit, jít na toaletu, případně na cigaretu. Každé toto interview bylo následně doslovně přepsáno, pro zachování, co největší autenticity sdělení a možnosti dalšího zpracování těchto dat.

3.2.5 Metody analýzy dat

Po nasbírání dat prostřednictvím nahrávání rozhovorů a jejich následném doslovném přepsání, byla tato data podrobena analýze formou otevřeného kódování (viz kap. 4.1).

Z vybraných jednotek a kódů autor vytvořil kategorie a subkategorie, které byly následně vyloženy formou sekundární interpretace (viz kap. 4.2).

V ohledu na metodický rámec výzkumu autor záměrně zvolil realistický přístup, protože je vhodným způsobem pro analýzu dat z rozhovoru. Výpovědi dotazovaných jsou považovány za popis vnější skutečnosti nebo vnitřní zkušenosti. Také zahrnuje otázku věrohodnosti a možnost zkreslení dat pozorovatelem (Švaříček, Šed'ová, 2014).

Otevřené kódování

Otevřené kódování je jednoduchá a zároveň účinná technika, využívaná v mnoha kvalitativně zaměřených projektech. Je to jedna z analytických technik vyvinutých v rámci zakotvené teorie, která se používá v první fázi rozšifrování textu. Obecně máme kódováním na mysli rozbíjení textových celků a jejich následné skládání do nové podoby, novým způsobem. Otevřeným kódováním myslíme operace, při kterých text rozkládáme na menší významové celky (slovo, věta, odstavec) tzv. „jednotky“ a přidělujeme jim vhodné označení, kód. Tento kód volíme tak, aby co nejlépe vystihoval daný jev, který označuje. Při kódování, je důležité posoudit a vybrat pouze podstatné informace související s výzkumnými otázkami a cílem výzkumu (Švaříček, Šed'ová, 2014).

Následující text popisuje postup při analýze rozhovorů:

Analýza rozhovorů byla hned dalším krokem po jejich doslovném přepsání z audiozáznamu. Autor vybíral z textu pasáže, kterým přisuzoval význam, vzhledem ke zkoumanému jevu. Těmto vybraným úsekům přiřazoval příslušné kódové označení, které usnadnilo zpracování těchto dat, tzv. „konstruování významových jednotek a jejich deskripce“. Jako nejvhodnější metodu pro přehledné kódování vybraných jednotek si autor zvolil přidání nového komentáře k označenému textu. Takto byly analyzovány všechny rozhovory po jednotlivých otázkách. Následně autor vytvořil tabulku ve formě třinácti řádků a tří sloupců. V prvním sloupci do třinácti políček pod sebou vložil otázky. K jednotlivým otázkám pak ve druhém sloupci připoisoval kódy ze všech rozhovorů a text, který tyto kódy označují, vložil do sloupce třetího.

Sekundární interpretace

Podle Švaříčka a Šed'ové (2014) je vhodné interpretaci rozdělovat na primární a sekundární. Primární interpretace je souběžná s procesem analýzy, protože již při kódování autor svým způsobem interpretuje, avšak zatím pouze na úrovni dat. Sekundární

interpretace je souběžná s procesem psaní výzkumné zprávy. Pomocí otázek („co to znamená?“ „proč se tak děje?“ a „o čem to vypovídá?“) autor interpretuje výpovědní hodnotu analyzovaných dat. V této fázi již můžeme využít všechny zdroje k vysvětlení toho, co jsme objevili. Těmito zdroji může být odborná literatura, jiné výzkumy, nebo také vlastní zkušenost.

Následující text popisuje postup při interpretaci získaných dat z analýzy:

Sekundární interpretace byla provedena formou opakovaného pročitání rozhovorů a zkoumáním tabulky, do které byla zpracována analýza metodou otevřeného kódování. Následně autor zkoumal, co mají jednotlivá kódová označení společného a rozdělval je tak do nadřazených obecnějších kategorií. Kódy byly označeny jako subkategorie. Po tomto rozdělení a opakovaném pročitání všech jednotek, přišla na řadu samotná interpretace výzkumníkem. Rozhovory byly tímto způsobem zpracovávány souběžně po jednotlivých otázkách, z důvodu snadnějšího hledání pravidelností a souvislostí. Průběžně byly tyto interpretace podle pořadí otázek graficky upravovány pro lepší orientaci v těchto datech.

4 ANALÝZA DAT A VÝSLEDKY

V této kapitole se zaměříme na samotné zpracování analýzy rozhovorů, provedení sekundární interpretace získaných dat a zodpovězení výzkumných otázek. Je celkovým vyústěním praktické části bakalářské práce. Výsledky analýzy a interpretace jsou hlavním podkladem pro odpovědi na výzkumné otázky a také pro poslední kapitolu, ve které autor diskutuje své závěry.

Jak uvádí Hendl (2005) kvalitativní analýza je systematické nenumerné organizování dat, jejímž cílem je objevit pravidelnost, kvalitu, vztahy a témata.

4.1 Analýza rozhovorů

Otázky v rozhovoru	Kategorie	Přímé výpovědi participantů
1) S kým jsi vyrůstal po vzniku neúplné rodiny a kolik ti bylo let, když se tak stalo? - Pokud máš sourozence, bydleli jste po rozvodu spolu?	Bydlení po rozvodu Věk při vzniku neúplné rodiny Bydlení se sourozenci po rozvodu	<i>„...s matkou a aktuálním otcem bratra...“</i> <i>„...nebydleli spolu, já sem se jak kdyby odstěhoval a bydlel sem sám.“</i> <i>„...s matkou...“</i> <i>„...s mamkou.“</i> <i>„...s mámou...“</i> <i>„...v deseti letech...“</i> <i>„...bylo mi sedmnáct...“</i> <i>„...bylo mi 16 let.“</i> <i>„...14 let...“</i> <i>„...v mých osmi letech...“</i> <i>„...do necelých dvou let přišel bratr na svět. Když jsem měl dvanáct.“</i> <i>„...sěgra bydlela s mámou.“</i> <i>„Nebydleli, oni už bydleli pryč, v Brně.“</i> <i>„...spolu po rozvodu, u mamky oba dva.“</i> <i>„...sourozence jsem v tu dobu ještě neměl. Až posléze co se moje máma podruhé vdala.“</i>
2) Jaké konkrétní důvody u vás doma způsobily ztrátu úplné rodiny?	Příčina rozpadu rodiny	<i>„...alkohol nejvíc...“</i> „...nezájem...“ „...ze strany otce...“ <i>„...že si naši nerozuměli...“</i> „...úplně rozdílná jako povaha...“ <i>„Asi tátův workoholismus, že byl nepřítomen doma, věčně a nějak se do té rodiny jakože nezapojoval...“</i> <i>„Otec byl závislý na alkoholu...“</i> „...na to se vázaly další důvody jako, nezodpovědnost vůči rodině...“ <i>„...rozpory nebo neshody mezi rodiči...“</i> „...psychická porucha jako maniodeprese co otec zažíval...“
3) Jak jsi tuto situaci vnímal? Bavil se tehdy s tebou někdo na toto téma? - se sourozencem jste se o tom bavili? Jak to vnímal on?	Komunikace s rodiči na téma rozvod	<i>„Nikdo se o tom nebavil...“</i> <i>„...no asi to zkoušeli se se mnou o tom bavit, ale nějak mě to ani nebralo, ani jsem to jak kdyby neřešil...“</i> <i>„Ne, s nikým sem se o tom nebavil, tam to bylo spíš takový tabu téma v naší rodině...“</i> <i>„...bavila se se mnou o tom mamka a ptala se nás, mě i bráchy staršího, jestli jako co na to říkáme, kdyby se rozvedla s tátou a my jsme ji řekli, že je to její rozhodnutí a že budeme rádi, když bude šťastná.“</i> <i>„...bylo v tu chvíli jako asi nejjednodušší řešit to nějakým způsobem s mámou...“</i>

	Postoj dítěte k rozvodu Komunikace se sourozenci na téma rozvod Komunikace s přáteli na téma rozvod	„Nebral jsem to nějak negativně, spíš jsem byl rád za to. Za rozvod.“ „...prostě věděl jsem, že musím jak kdyby buď s jedním nebo s druhým jak sestra jako být, ale už jsem měl jako sedmnáct roků a věděl jsem že už nechci ani bydlet ani s jedním...“ „...zprva jsem to vnímal pozitivně, protože jsem měl, zato že táta je ten rušivý element v rodině, který tu rodinu ničí a rozbíjí, takže jsem si myslel, že mamka bude šťastná, když se s ním rozvede, tak sem byl rád.“ „...třeba za několik let už mi to tak nepřišlo a jako ten mužský vzor mi tam chyběl.“ „...se sestro, asi moc ne. Nějak jsme spolu tehdy ještě jako neměli žádné jako vztah na to, aby jsme se dokázali bavit o něčem.“ „...nebavili jsme se o tom, takže vlastně já ani nevím, jak to vnímal.“ „jenom s kamarádama, občas, hodně málo“ ... „...sem spíš jako introvert takže moc, spíš jsem si to vždycky držel v sobě a až teď postupem času si o takových věcech více s lidma popovídám...“
4) Změnilo se tvé chování vůči rodičům po vzniku neúplné rodiny? - pokud ano, jak?	Vztah s matkou po rozvodu Vztah s otcem po rozvodu Vztah s rodiči po rozvodu Změna chování zapříčiněná rozvodem Vztahy mezi rodiči po rozvodu Nedostatečný zájem otce	„Vůči matce tam byla otevřenější důvěra, lepší vztah, který byl intenzivnější založený na těch chvílích, který jsme prožili.“ „...po tom vzniku neúplné rodiny, jako že jsem k ní choval větší respekt, protože na nás byla v podstatě sama a udělala ten druhý domov...“ „...vůči otci to bylo do pár let, kdy jsem se s ním chtěl, nebo spíš přestal vidat, protože jsem nechtěl mít kontakt s ním. Takže se kontakt úplně uzavřel mezi námi dvěma.“ „...nebral sem ho vážně jako tatku a tatka na mě neměl žádné jak kdyby ani výchovnej vliv...“ „vlastně oba dva se o mě začali hodně starat, ale přitom sem s něma s oběma celkem opovrhoval“... „pohled jako na rodiče se nezměnil, protože s tím nějakým způsobem bojovali tak, aby se to prostě dalo nějak zvládnout“... „...mohl jako víceméně jako zneužívat aji ty rodiče...“ „...když se prostě hádali a rozváděli, tak prostě sem si jich nevážil prostě...“ „...spíš sem nechtěl jakoby tak bývat doma. Prostě sem býval, pryč.“ „Z toho důvodu, že oni se spolu nebavili, jeden na druhého jak kdyby, byl naštvanej, takže jako nadával jeden na druhého...“ „...ani nevěděl, že nějaký narozeniny jeho děcka mají.“
5) Změnilo se chování rodičů vzhledem k tobě po vzniku neúplné rodiny? - pokud ano, jak?	Změna chování ze strany matky Změna chování ze strany otce Změna chování ze strany rodičů	„Co se týče matky, tak ani ne. Tam to zůstalo pořád stejné, správné.“ „...z mamčiny strany určitě ne, ta byla vždycky taková starostlivá a pečlivá, to jako u ní zůstalo, možná se to ještě prohloubilo...“ „...asi byla možná přísnější, když to tak vezmu.“ „Spíše se mě průběžně často ptali, spíš jako máma, ta je mi víc otevřená, jestli a jak, jo jak se cítím...“ „...ze strany otce to bylo podobný, ale asi ztráta zájmu o kontakt bylo, protože já jsem s tím začal a on nechtěl už navazovat...“ „Takový vyhýbavý pohledy si pamatuju, nevěděl jak se chovat...“ „...takovej byl odtažitější no.“ „...každě jako chtěl, abych byl na té jeho straně...“ „...určitě si dělali takový jako naschvály oba dva, takže snažili se jako podplácet, a být ten jak kdyby lepší rodič, aby si jak kdyby zachovali tu tvář...“ „...oba dva se o mě chtěli hrozně moc starat...“ „No takže na mě se asi pohled jejich nezměnil.“

	Změna chování zapříčiněná rozvodem	„...já jsem byl na ně, když jsem byl mladší prostě, takovej naštvanej v podstatě, takže sem to nějak vnímal prostě z jináčí strany a prostě sem se s nima moc bavit nechtěl. Byl sem k oboum takovej, s nějakou rezervou.“ „Já jsem začal vlastně lajdat ve škole...“
	Vztah s otcem po rozvodu	„No tata, tož ten jako tak, myslím si, že jsme celkově jako měli od sebe i daleko. Nějaký citový vazby se přetrhaly...“
	Komunikace s otcem na téma rozvod	„...ne bavil se se mnou jako o tom rozvodu celkově, až potom za několik let jsme se o tom bavili.“ „...vždy ty základní věci jsme si řekli, takže to základní tam vždy bylo.“
	Komunikace s otcem po rozvodu	„...jsme jako nějak se spolu bavili, ale myslím si, že jsme neměli o čem nějak velice. Že to bylo takový, nějaký hluchý období mezi náma.“ „...otec, kterej je víc taký takový uzavřený a moc jsme se nikdy nebavili jak se kdo co má a podobně...“
	Výchovný vliv matky	„...ona po mě vyžadovala, ať školu dodělám, ať se učím a takový věci.“
6) Myslíš si, že tvoje rodina ovlivnila tvé chování ve tvém vztahu k návykovým látkám? - pokud ano, jak?	Špatný příklad ze strany rodičů	„...že jsem to u nich viděl.“ „...jako malej sem si říkal, že nebudu nikdy kouřit, protože jsem je viděl kouřit a stejně jsem kouřil od dvanácti.“ „...oba rodiče kouřili.“
	Dostupnost návykových látek	„Takže jsem se mohl dostat k cigarám a k chlastu.“ „...já jsem to měl u sebe akorát, tak jsem si to mohl dat.“
	Řešení problémů návykovými látkami	„V osmý třídě, když mě šikanovali, tak jsem si před školou dával panáka tequilly.“
	Věk vzniku nikotinové závislosti	„...stejně jsem kouřil od dvanácti.“ „Tož kouřit sem začal už v patnácti...“ „...já jsem začal kouřit až ve dvaceti...“ „...kolem těch dvaceti let...“
	Výchovný postoj matky ohledně kouření	„Cigára mi máma nevyčítá, protože sama kouří, takže to sem si s ní normálně zapálil v sedmnácti.“ „...mamka mi říkala, že ona by si to nedovolila kouřit před svojema rodičema. A když sem si s ní poprvé zapálil tak říkala, že je to moje zdraví.“ „...je to asi namístě, že když už ten rodič třeba kouřil, tak mi to nemůže mít úplně tak za zlé...“ „...když sama třeba si zapálila, tak to prostě pochopila...“
	Výchovný postoj matky ohledně alkoholu	„Chlast mi při dospívání nechtěla dávat, protože už sama věděla, že jsem chodil chlastat ven, ale pak už sem si, jako normálně dáme panáka.“ „Mamka mi vždycky říkala, že domů ožralej chodit nebudu. Jinak mě zabije. A nelíbilo se jí to. Jednou mě dost splaskala, když jsem přišel dom ožralej.“
	Výchovný postoj matky ohledně marihuany	„...akorát tráva jí vadí, to si se mnou nechce dát nikdy, ale hulím před ní někdy, to jí nevadí...“ „...prostě vadilo jí to, ale zároveň si myslím, že to bylo skrz to jak kdyby, že mi to nezakazovala skrz to že prostě abych, jakože aby sme měli doma klidný vztahy...“ „...mamka spíš to hrotila. Ta byla hodně proti, abych nekouřil trávu, že je to špatný a dokonce mi vyhrožovala sebevraždou, že jestli si ještě zapálím trávu tak se zabije.“
	Výchovný postoj matky ohledně tvrdých drog	„...do těch tvrdších drog to nebyla ráda, ale nikdy nemluvila o tom.“
	Absence přímé	„...to asi na to nemohlo mít nějaký jako dopad, to že se naši rozváděli, že sem začal jak kdyby brát drogy, nebo zkoušet něco...“

	souvislosti vnímaná účastníkem výzkumu	„Tož kouřit sem začal už v patnácti, to na to nemělo žádnéj vliv, jakože ten prostě jak kdyby ten rozvod...“
	Výchovný postoj rodičů ohledně marihuany	„Dozvěděli se třeba, že kouřím trávu, tak jako snažili se s tím něco jak kdyby dělat a tak, ale asi věděli, že na to musím jak kdyby přijít sám.“
	Pomoc ze strany matky v souvislosti s marihuanou	„Máma ta sháněla různý jak kdyby sezení někde, a k nějaké psycholožce si zajdem a takový jako, byla tam jako snaha s té té její strany...“
	Výchovný postoj rodičů ohledně kouření	„...protože mamka i tatka byli jak kdyby kuřáci, tak na to nějak jako ohled ani jak kdyby nebrali, jako že řekli jako že to je špatný jako že kouřím, ale nějak jim to jako v průběhu času jako nějak nevadilo, že kouřím, když jdu s něma na tu cigaretu nebo tak.“
	Výchovný postoj rodičů ohledně alkoholu	„...tak jako bylo jim to jako jedno, že si dá člověk jedno dvě piva, nebo přijde jako opilej tady, ze zábavy někde, z vesnické.“
	Informovanost rodičů o zkušenosti s tvrdými drogami	„Já si myslím, že do teď to neví, že jsem jako měl nějaký jako jiný drogy.“ „Ne.“
	Příčina experimentování s marihuanou	„...nejdřív ten začátek mě to asi ovlivnilo v tom, že jsem nechtěl bývat doma a tak jsem se prostě zdržoval ze skupinkama venku a začal sem kouřit trávu...“ „...když jsem byl mimo město, než kde jsem bydlel s mámou, tak jsem nad sebou neměl takový dohled, dozor, tím jsem se chytl partičky, která kouřila trávu...“
	Změna chování zapříčiněná rozvodem	„...byl jsem radši, když jsem byl celej víkend někde pryč a nemusel sem prostě být doma s něma a poslouchat je jak se hádají.“
	Výchovný postoj otce ohledně marihuany	„...tatka to řešil hodně, ten na mě, ten se se mnou nebavil asi měsíc nebo několik týdnů...“ „U marihuany když se to tatka dověděl, tak mu to bylo jako jedno, spíš se jako zasmál tomu.“
	Výchovný postoj otce ohledně tvrdých drog	„...potom se tatka dověděl, že sem bral extáze, nebo nedověděl, prostě našel sáček, tak mi za to, mě vcelku zmlátil.“ „...když se dověděl o tvrdších drogách, tak říkal, že opatrně s tím, jako ať to nedělám, ale jako nějak to nehrotil...“
	Příčina experimentování s alkoholem	„...já už sem nechtěl bývat doma, tak mě prostě bavilo prostě se opijet prostě a být venku...“ „...možná i nějak dědičně něco, nějaký předpoklady tam byly.“
	Postoj účastníka výzkumu k návykovým látkám	„...v průběhu mého dospívání jsem se spíš stranil, nebo snažil vyvarovat...“ „...po mých devatenácti, dvaceti letech, kdy už jsem do určitého bodu dospěl a nějakým způsobem jsem si ujasnil věci, tak potom až jsem si dovolil něco zkusit.“
	Postoj účastníka výzkumu k nikotinové závislosti	„...já jsem na kouření nějak cigaret extrémně nikdy nebyl moc...“
	Výchovný postoj otce ohledně návykových látek	„...můj otec je zas razantně proti všemu a když jsem střídavě s ním i trávil čas tak jsem neměl ani možnost něčeho nějak přehánět.“

	Informovanost otce o zkušenosti s návykovými látkami Řešení problémů zdravým způsobem	„...otec, ani o takovýchto věcech není, jako že nějak obeznámen, jo asi tak v rámci o těch cigaretách to asi je mu jasné.“ „...sám sem, jako samozřejmě také vyhledával určité smysly úniku od té reality, ale mohl jsem to samozřejmě i dělat nějakým jiným způsobem jako jsou sporty nebo jiné aktivity...“
7) Měl někdo z tvých rodičů problémy s užíváním návykových látek? - sourozenci?	Experimentování sourozenců s návykovými látkami Problémy matky s návykovými látkami Problémy otce s návykovými látkami Problémy rodičů s návykovými látkami Zkušenosti rodičů s návykovými látkami Návyky rodičů ohledně kouření Návyky rodičů ohledně alkoholu Problémy partnerů rodičů s návykovými látkami Problémy rodičů s alkoholem Návyky matky ohledně kouření Problémy otce s alkoholem Problémy sourozenců s návykovými látkami Návyky matky ohledně alkoholu	„...když jsme byli mladší, tak jsme to zkoušeli možná spolu někdy trávu, ale to bylo ještě před rozvodem. Jinak trávu nikdy nekouřil.“ „Mama dřív, když měla lupénku v osmnácti a když se rozváděla s fotrem, tak měla problémy s chlastem, konkrétně tvrdej chlast...“ „...máma kouřila cigarety.“ „...tak krom alkoholu otce, tak aji prý nějaký prášky když byl mladej.“ „...tatka třicet let kouřil a toho nechal, když sem se narodil.“ „Táta pil alkohol...“ „...táta, ten vůbec, žádný takovýto věci. A vyhýbá se i tomu alkoholu...“ „...tak cigára furt, od mlada.“ „...rodiče ani sourozenci určitě ne.“ „...určitě jako měli zkušenost i máma i táta jako i s cigaretama i s alkoholem.“ „...nebylo to jako běžný prostředí, že by se kouřilo doma nebo takhle, ale mamka třeba doma vůbec nekouřila, tatka kouřil v kotelně...“ „...pilo se taky třeba jenom o víkendy nebo naši s někým když jako přišel...“ „...táta si našel přítelkyni, která jako pije a je podle mě alkoholička...“ „...taky se rád sem tam napije jako normální, a hlavně nejsou žádné, jo rozpory, žádné extrémní...“ „...nikdo u nás v rodině nepije.“ „...mamka, si pamatuju, že zvládala jako patnáct až dvacet cigaret denně.“ „...měla po rozvodu jednoho přítele a ti čvaňhali furt, aj v kuchyni.“ „...tata chlastal, první ligu.“ „Brácha nemá problémy s návykovými látkama.“ „Sourozenci ne.“ „Ne vůbec.“ „...sourozenci určitě ne.“ „...má takovou svoji míru.“ „...máma tak řekl bych normálně si dá třeba ty dvě deci vinka, skoro i denně...“

8) Kdy jsi poprvé přišel do styku s návykovou látkou a kolik ti bylo let? - konkrétní návykové látky, co tě k tomu vedlo?	První zkušenost s návykovou látkou	„...to byl asi chlast, to bylo k nedělnímu obědu, ke kačeně, v osmi letech. Malý pivo. To mi chutnalo k tomu obědu.“ „...cigarety, ty už jsem zkusil třeba na základní škole, třeba v osmé třídě už.“ „...to byly cigára v patnácti a to bylo jako spíš tak kvůli kolektivu...“ „Takže to bylo tak asi když jsme mněli osm, devět let, když jeden kámoš ukradl dědovi pár cigaret a zkoušeli jsme to kouřit...“ „Tak dvanáct třináct, let mi bylo, když jsem si jako vyloženě jenom potáhl z cigarety a od té doby jako, nechutnalo mi to, nepřišel jsem tomu na chuť...“
	První zkušenost s cigaretami	„...ve dvanácti, kdy jsme chtěli si zapálit cigára o volný hodině, tak jsme si dali cigára od babičky spolužáka.“ „...cigarety, ty už jsem zkusil třeba na základní škole, třeba v osmé třídě už.“ „...to byly cigára v patnácti a to bylo jako spíš tak kvůli kolektivu...“ „Takže to bylo tak asi když jsme mněli osm, devět let, když jeden kámoš ukradl dědovi pár cigaret a zkoušeli jsme to kouřit...“ „Jo tak nám se motala hlava a bylo to v pohodě jako, měli jsme z toho spíš srandu.“ „Tak dvanáct třináct, let mi bylo, když jsem si jako vyloženě jenom potáhl z cigarety a od té doby jako, nechutnalo mi to, nepřišel jsem tomu na chuť...“
	Důvody a následky experimentování s cigaretami	„...ve dvanácti, kdy jsme chtěli si zapálit cigára o volný hodině, tak jsme si dali cigára od babičky spolužáka. Od té doby kouřím prakticky pořád.“ „...všichni nějak kolektivně začli kouřit a už mi to vydrželo.“
	První zkušenost s alkoholem	„Poprvý jsem se ale ožral v šestnácti z božkova. To jsme měli prázdniny, tak jsme se šli zkalit...“ „...no, to bylo tak osmá devátá třída, kdy už sme jako pili.“ „... v šestnácti, a to bylo, že jsme šli protě na diskotéku a tak jsme prostě vzali nějakou ochucenou vodu a prostě jsme tak začali, jakože tak popíjet.“ „To bylo tak ve stejném roku ten alkohol s trávou, to mi bylo tak dvanáct, třináct let.“ „...se domluvilo jedno dopoledne, že se půjde jako regulérně chlastat k jednomu bráchovy kámošovi, spolužákovi. Tak oni koupili nějakou vodu a nějaký víno a já sem tam šel s bráchou, došli sme tam a chlastali sme...“ „...alkohol, možná jsem si dal nějaký pivko už třeba v patnácti?“
	První zkušenost s marihuanou	„...když jsem si dal poprvý brko, ani nevím ty vole, jsem hulil v německu když jsem byl na praxi v sedmnácti letech.“ „...no, to bylo tak osmá devátá třída, kdy už sme jako pili, kouřili a hulili.“ „...tráva, to, to jsem byl na střední škole, a to sem tam, prostě se chytl takové skupinky, to bylo v těch šestnácti...“ „To bylo tak ve stejném roku ten alkohol s trávou, to mi bylo tak dvanáct, třináct let.“ „...nám někdo řekl na sídlišti, (to byli ještě naši spolu), že má trávu, jestli to jako nechceme zkusit, tak jsme to zahulili s něma, ale to nám nic jako neudělalo...“ „...mohlo mi být nějakých patnáct, šestnáct let, kdy sem si taky třeba jenom potáhl, ale nebral jsem to jo tak, že bych v tom nějak pokračoval.“
	První zkušenost s extází	„...ve dvaceti po rozchodu, když jsem byl rok a půl s bývalou, tak jsem si dal poprvý extázi...“ „...extáze, tak to sme se potkali, nebo to mě kamarád seznámil s jedním klukem a jeli jsme kalit do Olomouce...“ „...s extází když jsem poprvé přišel do styku, to si nepamatuju ten moment.“
	První zkušenost s MDMA a speedem	„Emko taky večer. Proč sem si dal poprvý speed, protože jsme neměli kouli, tak jsem si dal Emko a speed.“

	První zkušenost s pervitinem	„Perník jsem si dal, protože jsem to chtěl zkusit v jednadvaceti, tak jsem si dal malou čáru...“ „...že má něco lepšího a jestli to teda nezkusím. Tak jsme si za ty prachy koupili tady tohle. A to bylo poprvé kdy sem jako strávil noc, celou noc hraním hry na playstationu a bylo to strašně jako super, nepotřeboval jsem spát, nic, byl sem úplně fresh...“ „Potom jsem jednou vyzkoušel perník, ale to bylo jenom tak, že nám to týpek prostě vyměnil, prostě s Emkem a my sme o tom moc nevěděli a potom jsem týden nespál.“ „To bylo o rok později, když jsem měl pervitin v sedmnácti.“
	První zkušenost s kokainem	„...kokain. Ten jsem si dal po našem vystoupení v Otrokovicích poprvý.“ „Kokain jsem vyzkoušel v šestnácti...“
	Zkušenost účastníka výzkumu s experimentováním s návykovými látkami	„Chtěl jsem to jenom zkusit.“ „My sme si chtěli koupit trávu a on řekl, že ten borec nemá trávu, ale že má něco lepšího a jestli to teda nezkusím.“ „...bavil sem se celý den s něma, tak jako, co tak sme, sehnali jsme si nějaký dobrý venky a už sme to tady kouřili.“ „...tam hodně lidí se tam toho prostě chytlo. A už to nějak prostě začali, prostě jsem se přidal do toho kolektivu a nějak sem tak začal...“ „...prostě mi řekli, že to mám vyzkoušet, že to je, že prostě že, že mi to dá něco nového, tak jsem si říkal, že to vyzkouším a to se mi zalíbilo.“ „...když prostě byla tráva jakože tak zakázaná prostě a všichni říkali, že to je špatný a přišel jsem na to, že to jakože nebylo až tak prostě jak to všude popisují, tak jsem si řekl, že jako ani ty ostatní věci nemusí být jakože, který sem chtěl vyzkoušet.“ „...já jsem si říkal, že by to jako mohla být sranda. Říkal jsem si proč to jako nevyzkoušet, takže jako dělali to ostatní, tak jsem si říkal, že na tom nemusí být asi nic špatného a že to bude zábavný, říkali že se budeme bavit.“ „Patřilo to prostě k tomu životu. Začalo to tou trávou a pak když něco někdo donesl v podstatě, tak já jsem osobně nad tím nepřemýšlel a vyzkoušel jsem to. Já si myslím, že kdyby mi v šestnácti nabídli, ať si pichnu něco do žíly, že to zkusím.“ „když jsem viděl na kamarádech, že si dali třeba nějakou tu diskotékovou drogu, tak hmm sem nepoznával rozdíl, že by se bavili o něco víc než já. Takhle. Ale postupem času samozřejmě mi to nedalo a tak jsem to taky vyzkoušel...“
	První zkušenost s lysohlávkami	„Houby jsem si dal poprvý taky ve dvaceti.“ „...houby, ty sem sem si dal, protože jsem je chtěl zkusit.“ „Lysohlávky to jsem měl, přesně si nepamatuju kolik mi bylo, okolo patnácti, nějak po tom rozvodu.“
	Nárůst experimentování s více návykovými látkami	„...to bylo asi do, třeba, devatenácti to bylo naprosto jako všechno, co jsem jak kdyby vyzkoušel. A pak už to bylo takový jako rozmanitější že.“ „Ostatní drogy, jsem vyzkoušel většinu těch tvrdších až na střední.“ „...že až od těch, víceméně osmnácti dvaceti let.“ „... tam jsem pak všeho začal přidávat...“
	Vliv rodinného prostředí na trávení volného času	„Jo to byli ještě naši spolu, ale už tam byly jako hádky, už to nebylo dobrý doma...“ „...doma to nebylo jako zrovna ideální. Na to jako být doma a strávit tam ten čas, jako nebylo to taková ta rodinná idylka.“ „... tatka měl svoje, byl živnostník tak jako jezdil vole, přijel třeba já nevím, tři dny nebyl doma víš jak, jsem ho viděl večer akorát, ráno odjel vole v pět a přijel v jedenáct večer a to už sem spal.“ „...to že jsem prostě začal tak pít a to je jakože ten vliv té rodiny asi, jakože protože sem měl hodně volnou ruku prostě a nějak se nestarali spíš se starali o sebe navzájem a když se chtěli starat o mě, tak já sem o to nějak nejevil zájem a prostě sem s něma být nechtěl.“
9) Myslíš si o sobě, že jsi na něčem závislý?	Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na cigaretách	„...tak asi cigarety, protože jsem si už xkrát řekl, že přestanu, ale nepřestal jsem, vždycky si zapálím hlavně ve stresu z práce.“ „No teď asi na cigaretách...“ „Tak jsem závislej na cigaretách...“

	Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na alkoholu	„Alkohol, si nemyslím že jsem závislý, protože když si řeknu, že nechci pít, tak nepiju několik dní, ale jinak piju skoro každý den něco. Pivko nebo víno. Nebo panáka.“ „...asi na alkoholu, ale to moc nevím protože když si jakože řeknu, že nějakou dobu pře, prostě nebudu pít, tak prostě vydržím nepít.“ „Jo jo jo, tak to bych si taky mohl přiznat, protože jak se říká, hmm, kdy má Marťa jedno promile? Když tři dny nepije. Takže mám to rád. Ale tak rozumně. Trénuju to.“
	Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na marihuaně	„Tráva tam bude závislost, to nedokážu bez ní bejt aniž bych nebyl nervák jeden den...“ „...a na marihuaně.“ „...ted' se bavím o té trávě, což je u mě takové nejčastější, tak, prostě mám, mám to asi i rád a dělám to tak že to, jakože jsem s tím spokojen, ale na druhou stranu taky nad tím kolikrát uvažuju a dám si třeba jo pauzu na ten třeba týden, měsíc a podobně.“
	Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na sladkostech	„...ještě jídlo. Všeobecně jako tučný slabůstky a to se táhne ruku v ruce s trávou.“
	Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na návykových látkách v minulosti	„Tvrďy drogy už neberu přes sedm měsíců, žádný. Naposledy jsem si dal extázi před těmi sedmi měsíci, ale před tím to mohl být leda tak kokain. Nějaká lehčí závislost. Že když jsem mohl, tak jsem si dal vždycky, neodmítnul jsem nikdy.“ „...dřív jsem byl asi závislej na pervitinu. Ale ted' už ne, ted' už je to v klidu.“ „...byl jsem závislej, jakože předtím, na trávě, na extázích, na kokainu to bylo spíš tak příležitostně, na MDMA a to je asi všechno.“ „Asi jo, určitě, ať už jde o cigarety nebo chlást.“
	Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na tvrdých drogách	„...ono to je strašně o psychice, člověk si to musí uvědomit sám, že to nechce a prostě žít jinak.“
	Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na návykových látkách	„Ted'ka už nic, kromě toho alkoholu a cigaret.“ „Takže na návykové látky si nemyslím, že jsem závislý.“
	Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na společnosti	„...v té rodině prostě bylo, že jsem byl jako milovaný dítě, a potom postupem šly tady ty různé hmm, komplikace s tím rozvodem a podobně, tak, tak mi to prostě přišlo jenom takové smutné, že jsem si prostě neměl moc, jelikož jsem introvert, s kým co říct a ted' si to spíš kompenzuju...“ „...ale samozřejmě jako tu jako společnost mám právě určitě rád a vyhledávám ji...“
10) Jaký byl tvůj postoj k návykovým látkám dříve a jaký je teď?	Postoj k návykovým látkám dříve	„...vždycky jsem to vnímal jako špatnou věc. „... jako nevnímám jsem to nějak špatně jako, vnímám sem to jenom jako spíš zábavu a pobavení a uniknutí od nějaké takové té reality co mě jako čeká.“ „...než se jakože naši rozvedli a to, tak to byl dost zápornej, že jsem za to lidi odsuzoval a tak a vcelku sem se jich stranil.“ „...když jsem to vyzkoušel, tak jsem to hodně bral, jakože prostě sem to nějak začal tak jakoby chápat, nebo jako měl jsem prostě takovou zaslepenou prostě hlavu tím...“ „...náhrada nějakýho štěstí...“ „...návyková látka byla prostě, že ti to dodalo buď hodně energie a nějaký štěstí, endorfiny, euforii, blaženost, bylo to o těch pocitech spíš.“ „Takže to byla ta laciná zábava no, ale fungovalo to.“ „...jsem byl právě na to jo takový razantnější, že jsem to prostě zamítal a dřív jsem i hodně sportoval, tak mi to prostě nešlo tak do sebe...“
	Postoj k marihuaně v současnosti	„Ted' to vnímám jako špatnou věc, když si nemůžu dat trávu, svoje myšlenky, takže se tam ty názory změnily.“

	Postoj k tvrdým drogám dříve Postoj k tvrdým drogám v současnosti Postoj k alkoholu v současnosti Postoj k cigaretám v současnosti Postoj k alkoholu dříve Postoj k návykovým látkám v současnosti	„...na to nemám nějaké špatnej názor, i když by to člověk asi neměl hulit celý život a přehánět to. Víš jak, zahulit nějakou lightku, to je v pohodě, ale já z toho mám strach...“ „Co se týkalo tvrdých drog, tak tam nebyl bráný takový zřetel na fatálnost...“ „...alkohol, ten jo. Ale nechtěl jsem tam míchat jako něco dalšího...“ „...to vnímám jako věc, kterou nemůžu dat k sobě, ani nablízko, ani nejsem s lidma co to berou a to je u těch tvrdých drog.“ „...ted' to mám asi spíš podobně, ale víc jak kdyby rekreačně, jak kdyby miň to jako užívám, snažím se jako víc užívat té reality, než jako těch drog. Vím že to jako nejsem fakt já a pak si to jako hraje s tou lidskou myslí.“ „...mám takovej názor, že když prostě to někdo prostě chce, tak je to jeho věc, ale jako já osobně na to mám takovej, celkově už negativní názor, a když prostě vidím někoho, kdo si to třeba chce dát poprvé nebo tak, tak ho od toho spíš odrazuju.“ „...podle mě je to sračka tady to. Drogy tvrdý celkově.“ „...to vnímám jako problém pro zdraví.“ „... můj názor je, že by se mělo pít jenom pivo asi. Když piješ pivo, tak podle mě můžeš být alkoholik závislej na pivu, ale prostě tvrděj je sračka.“ „...to vnímám jako problém pro zdraví.“ „Cigára to je každýho věc.“ „...rád sem si ten alkohol dal o víkendech a podobně.“ „...čím ty drogy jsou jak kdyby, horší když se tak říká nebo ty vážnější, tak tím víc postupně se k nim dostávám, vlastně jak v potravinovém řetězci, jo že od toho nejmenšího po to největší, než, hmm, čím jsem starší, abych s tím stíhal i se ztotožňovat a nějak nad tím uvažovat...“
11) Které rizikové faktory v rodině se tě týkaly před vznikem neúplné rodiny?	Komunikace v rodině Alkoholismus v rodině Vztah s prarodiči Alkoholismus otce	„...nedostatečná komunikace mezi členy rodiny, což myslím mě a mého otce a hlavně my rodiče a jejich rodiče...“ „...se třebaš jako naši jako moc ne bavili jako mezi sebou...“ „...oni se nehádali přede mnou...“ „...o tom rozvodu jsem se dověděl až pár týdnů předtím než jakože by se, než se uskutečnil. Jakože nikdy to tak neřešili přede mnou.“ „...doma už jsme zažívali, že se prostě naši hádali a to dítě pak má nějaký pocit, nebo já sem měl pocit, že musím někam utýct, když se hádali...“ „...vznikaly problémy nebo respektive se táhly už od dětství rodičů, kdy i oni měli problémy s alkoholismem v rodině, v podobě mých prarodičů.“ „...babička, matka matky měla několik, několik vnoučat, z toho měla oblíbenec, takže jsem tam necítil ani oporu z téhle strany, ale hlavně jsem tam jezdil furt...“ „Předtím, si myslím že byl super a ted' taky jako v pohodě. S prarodiči tam se jako kdyby žádný vztah jak kdyby nezměnil ani k jednomu. No a pak prarodiče furt přijímají toho tatů úplně jako super, ptají se na něho a tak.“ „...babička jo, prarodiče, děda, tak tady tihle všichni, ty teda jsou pouze z máminé strany, jelikož tatovy sem nepoznal, ale jinak mě jako takového, tatova rodina měla předtím ráda.“ „...věčný alkohol u otce a jeho násilnost, když byl pod vlivem.“ „Když jsem viděl toho tatku, jak přijde třeba dom ožralej, nebo tak. Nebo když jsme věděli, že má přijít ve tři z práce a bylo půl čtvrté, tak už jsme automaticky věděli, že přijde ožralej, prostě už to bylo tak nějak nastavený.“

Které rizikové faktory v rodině se tě týkaly po vzniku neúplné rodiny? - partneři rodičů, prarodiče	Rodina jako celek	„...celkový pozadí té rodiny, která prostě byla s obou dvou stran ve sračkách, tvořili ji asociálové a alkoholici, nebo ještě líp kombinovaně.“ „...problém ze strany, otcové strany, že zatajili vlastně moji mámě tady tu jeho nemoc, tu maniodepresi a v podstatě mámu potom osočovali tím, že to má otec z ní. A strana otce neměla mámu v podstatě nějak v lásce a byli tam spíše vždy takové přetvářky.“
	Finance a rodina	„...peníze v tom moc roli nehrály, to sme se vždycky nějak měli dobře, foťr vždycky něco pošmelil. Takže prachy tam nehrály roli.“
	Absence zdravého sebevědomí	„...nedostatečný sebevědomí, který jsem neměl, možnost přijmout, ze strany těch rodičů, protože otec jednak shazoval a matka byla shazovaná.“
	Výchova ze strany matky	„Výchova byla, hlavně ze strany mámy, protože otce jsem vidal vždycky jenom prakticky v noci nebo pod vlivem, takže v tom stavu ani nedokázal nic učit. Takže vychovávala jenom máma před rozvodem.“ „...byl tam jako mužskej vzor nějaký, ale jako byli sme furt jak kdyby s tou mámou a nebylo nic jak kdyby jinýho.“
	Opora v širší rodině	„...s výchovou, pomoci s hlídáním a takovým studiem do života jako naučit se jezdit na kole, plavat, to pomáhala její nejmladší sestra, moje teta a taky matka mého otce pomáhala“ ..“
	Nepřítomnost otce	„...otce jsem vidal vždycky jenom prakticky v noci nebo pod vlivem, takže v tom stavu ani nedokázal nic učit.“ „...a když sis jako většinou chtěl něco dělat s tátou tak tam doma nebyl, protože musel vydělávat vole peníze abychom měli to, co sme měli a byli v pohodě.“ „...chápu, že jakože chtěl zabezpečit tu rodinu a, ale tím třeba jako ztratil ten vztah se mnou, ze sěgrou a tak.“ „...tak sedm let ještě před tím než se rozvedli, tak prostě pracoval každý den, od pěti od ráno do sedmi, do osmi do večera, takže vlastně jako ten nebyval doma skoro vůbec...“ „...on byl takovej, že když byl doma, tak mi hrozně zakazoval věci, jakože mi to přišlo oproti mamce, že ona měla takovou volnější ruku v té výchově a on když přijel, tak mi hrozně vadilo to, že on prostě se o mě celej týden nestará a potom prostě přijede v nedělu a chce mi něco zakazovat...“ „...když jsme věděli, že má přijít ve tři z práce a bylo půl čtvrté, tak už jsme automaticky věděli, že přijde oželej...“
	Opora v rodině	„...jinak jsem byl, jak jsem říkal, dítě milovaný takže ať ze strany otce nebo ze strany mámy mi čas věnovali i jako podporovali v určitých třeba těch koníčkách...“
	Psychické problémy otce	„...ono se to potom vyskytlo po asi dvou třech letech, už v tom manželství, kdy to bylo překvapení vlastně pro všechny a taky jsem z toho měl já takový první jako ty trošku zážitky jako takový ty, že jsem začal cítit tu nejistotu a takový věci.“
	Neshody v rodině	„...a začaly být konflikty, hlavně mezi matkou mého otce a mojí matkou. Tam byly problémy, které vznikly ale na základě lži mého otce, které se pak ale zjistily později.“
	Otcova přítelkyně	„...problém byl i přítelkyně mého otce, která ho navíc štvála proti mně a mojí matce.“
	Kontakt s otcem	„...otcův nezáměr v komunikaci.“
	Matčin přítel	„...od desíti let se odstěhoval od alkoholického tyrana k šestadvacetiletému chlapovi, kterej nebyl zajištěnej, byl na exekucích, líněj a víceméně žil z matčiných peněz z prodeje bytu, než si konečně našel práci.“ „V jejím příteli jsem viděl vzor jak nedopadnout, což byl další vzor po mém otci.“ „...první po tom rozvodu, to byl v pohodě típek, ale on hodně pracoval, ale ovlivnil mě pozitivně tady ten první přítel, do určité míry jako

		zastupoval toho tátu, že mě podporoval v nějakých koníčkách... “ „...dárky nám kupoval na vánoce a tak, když jsme potřebovali s něčím pomoci tak pomohl... “ „...druhé přítel, toho jsem vnímal negativně. On působil jak úchylák. Takový oplzlý kecy na mamku a před náma a bylo to takový někdy zvláštní. A nevím jako, neměl jsem ho moc rád. “ „Ten nynější možná, ten chlastá. Je sprostý na mamku kolikrát, nebo tak, že jí nadá když se ožere. “ „...když se rodiče rozvedli, tak měla partnera asi dva a půl roku a ten, ten byl právě takovej, že byl, hodně rád pil a potom byl i agresivní a začal se potom hádat s mámou a byly tam rozpory v tom, že máma, hmm si musela přehodnotit situaci, jestli jí stojí za to být s ním a mě i dělat nešťastného, protože jsem kolikrát nerozuměl ještě nebo nechápal, čemu se hádají a proč a že je jako zase opilý a podobně, takže se rozhodla jako určitě správnou cestou, že ho nechala prostě toho přítele jít... “ „...posléze asi za nějaké tři čtyři roky potom, nebo možná za pět let společně jako začla fungovat ve vztahu s novým, aktuálním i manželem s kterým má mého brášku, bude mu dvanáct let a ten je suprovej chlap, ten mě bere, tam ty rizika nejsou. “
	Role sourozence	„...hned jsem se postavil do role, během dvou let do role staršího sourozence, který musel začít přijímat fakta o zodpovědnosti, i když jsem to ani nechtěl. “
	Stěhování	„Změna prostředí, protože jsme se přestěhovali na druhou stranu města, kde jsem nikoho neznal. “ „...jako když jsme se přestěhovali tak bylo nový prostředí a třeba ti staří kamarádi s kterými jsem chodil ven, tak že jsme nějaký kontakty přetrhali... “
	Nedostatečný dohled ze strany rodičů	„...neměl jsem vůbec žádné dohled třeba nad sebou, že mohl sem si víceméně dělat co sem chtěl, jak sem to chtěl dělat... “ „Může jít spát kdy chce, může vstávat kdy chce, může jíst co chce. Nikdo mu neříká v kolik přide domů a tak no. “ „...sem býval hodně často doma sám, což mi jako v té době vyhovovalo... “ „...spíš to byla taková výchova přes telefon mi přišlo. “ „...protože oni měli úplně jináci věci na práci skrz to jak se prostě hádali a bylo jim vlastně úplně jedno co jsem tam dělal nebo, kde sem byl a tak. “ „...sem tak třeba cca věděl kdy chodívá pryč nebo třeba chodívá s kámoškama na kafe, tak jsem většinou chodíval třeba dom, prostě v tu hodinu když byla pryč, a odcházela jsem, ještě, ještě než se vrátila. “ „...nedostatečný dohled, ta mamka to nemohla uhlídat sama, když se o nás s bráchou vlastně starala sama. “
	Nedostatečná zralost k osamostatnění	„...bylo těžký jako, si pro mě jak kdyby udržet ty peníze, protože sem je dostával víceméně každý den, tak jako tohle. Neutrácet a nějak se jako naučit jako sám o sebe jako starat. “ „...co si v sedmnácti jako budem jako. Tam nemá člověk vůbec jako schopnost rozhodovat sám za sebe a natož tak něco si třeba našetřit nebo tak. “
	Vzdor účastníka výzkumu vůči rodičům	„...tak jako nelíbilo se jim to, ale víceméně s tím nemohli nic dělat... “ „...když jsem řekl, že se s něma nebudu bavit tak se s něma jako bavit nebudu a oni mě k tomu nějak jako nepřimějou prostě, mohli si za to jako sami víceméně, tak tak jako sem se k tomu postavil. “
	Vztah otce a matky po rozvodu	„...oni po sobě křičeli, potom dělali různé scény prostě před ostatníma lidma a tak... “ „...spíš se jakože tak přetahovali tím kdo pro mě udělá víc... “
	Vztah s prarodiči	„Dobrý, ale teďka už nemám žádný prarodiče. Jo Babička, ta se ke mně začala chovat daleko líp, nebo tak, že se mě spíš hodně vyptávala prostě na mamku a tak, protože jakože oni se měly vcelku rádi... “
	Nedostatečný zájem ze strany otce	„...z táty jsme jako necítili nějakou výchovu, nebo morální podporu nebo cokoliv, ať už se jedná o osobní život nebo o školu třeba. “

	Vztah s bratrem Špatný vzor ze strany dospělých změna chování zapříčiněná rozvodem Střídavá péče	„...takže možná tam byla ají nějaká samota, protože brácha byl odtazítej.“ „Jinak všichni kouřili no, tak to sem u nich viděl, to bylo furt, že dospělí kouřili.“ „...když tam byl on jako, nebyla to žádná sláva doma. Takže jsem jezdil ze školy později domů, protože jsem radši trávil čas po škole s kamarády a kouřil trávu.“ „...sem i třeba v průběhu, hmm, rád vyhledával tu společnost než, hmm, v tom dospívání než myslet pořád tady na tyhle jako rodině spory nespory, takže nějakým způsobem jsem si to v sobě tlumil a to potom možná jako vyvolávalo to, že i tím že jsem trávil čas s lidma, s více lidma v té společnosti tak jsem potom měl přístup i tady k těm dalším věcem, než kdybych se bavil třeba v té uzavřené rodině a mnohem víc trávil času jak s tím tatou nebo s mamkou.“ „...už sem se střídal vlastně třeba jako, rodiče se střídali, o mě jako na víkend, na týden, ale vždy byla rozumná domluva jak jsem chtěl já. Nebylo to tak, že bych musel být u taty nebo u mamy, ale vždy to bylo na mě, vždy se mě ptali, co chci já.“
12) Které protektivní faktory v rodině se tě týkaly před vznikem neúplné rodiny? Které protektivní faktory v rodině se tě týkaly po vzniku neúplné rodiny? - partneři rodičů, prarodiče	Opora ze strany matky Opora ze strany matčiny sestry Možnost přejít na jiné myšlenky Opora ze strany otcovy rodiny Pohled účastníka výzkumu na materiální zajištění rodiny Opora ze strany prarodičů Opora ze strany rodičů Možnost přejít na jiné myšlenky Opora ze strany otcovy rodiny Změna rodinného prostředí Samostatnost	„...starostlivost matky o mě, aby nechtěla, aby byla zanedbána má výchova a vliv otce byl naplno. V tom byla ta její starost, snaha o to aby sem se naučil být cílevědomý, samostatný.“ „...pomoc ze strany její sestry, která mě taky pomáhala.“ „...že jsem mohl jezdit k nim do přírody, kde jsem byl venku, kde byly zvířata a nebyl jsem zavřenej nikde z nikým.“ „...ze strany otce, tak tam jsem cítil lásku z té strany jeho rodiny. Aspoň nějakou a byl jsem tam nablízko mému bratranci, ze kterým jsem aspoň taky mohl trávit volný čas, protože měl taky podobný problémy, taky s alkoholismem v rodině.“ „...jako starali se o nás ze ségrou jako dobře máma s tátou. Jako nikdy sme, neměli sme hlad, dávali nám první poslední, viš jak, jako fakt od jídla, hraček, my sme měli se ségrou mohli jsme jít na jakýkoliv záliby, kroužky, všechno nám zaplatili, různý lyžáky a takový jako záliby, jako starali se o nás materiálně jako hodně dobře.“ „...udělali nám krásný jako dětství, na vesnici, všechno. Jako nemůžu si stěžovat, jakože na nic.“ „S babičkou výlety a jako fakt bych řekl že jako klasická jako idylická rodinka...“ „...já sem vždycky rodinu jakože naši vnímal hodně dobře, takže, prostě mě vedli vždycky ke škole, prostě ke svým koníčkům, ke všemu...“ „...to, že jsme byli všichni spolu.“ „...že jsem mohl jezdit k nim do přírody, kde jsem byl venku, kde byly zvířata a nebyl jsem zavřenej nikde z nikým.“ „...ze strany otce, tak tam jsem cítil lásku z té strany jeho rodiny. Aspoň nějakou a byl jsem tam nablízko mému bratranci, ze kterým jsem aspoň taky mohl trávit volný čas, protože měl taky podobný problémy, taky s alkoholismem v rodině.“ „...to že nejsem s otcem, že už na mě nebyl působený vliv negativní, díky kterému jsem nechtěl být ani doma.“ „Začal jsem být samostatný a ten pozitivní faktor hlavní, který jsem zjistil až později byl to, že jsem se naučil samostatnosti...“ „...že jsem jako začal vnímat víc sebe, jako že se přibližuju k té dospělosti a měl bych mít nějakou větší zodpovědnost, vůči sobě, vůči

	Výchovný vliv rodičů vůči návykovým látkám Opora ze strany rodičů Finanční podpora Opora ze strany matky Opora ze strany prarodičů Motivace k práci Dobrý vztah s matčíným přítelem	<i>mamce. Takže jsem se začal spíš tak jako osamostatňovat.“</i> <i>„...oni mě nechali ať sám přijdu na to, prostě, že to je špatný.“</i> <i>„...dobřej postoj k tomu, že, jakože dávali mi najevo že to je špatný, ale zároveň mi jakože neříkali: „ne nesmiš, prostě tečka hotovo.“</i> <i>„...jakože přísně striktní, že ne, že prostě všechno je to jako špatný.“</i> <i>„...oni se zachovali v podstatě správně, že se o mě jako fakt oba dva starali...“</i> <i>„...pořád mě vedli prostě k nějakému takovému tomu normálnímu směru, ke škole...“</i> <i>„...vždy jsem měl prostě jo tu oporu a akorát jsem si třeba o ni málo říkal...“</i> <i>„...dávali mi hodně peněz, což bylo dobře, ale zároveň špatné.“</i> <i>„...mamka byla přísnější, což je dobře, protože jsem na školu sral celkem. A nebavilo mě tam chodit.“</i> <i>„...když jsem přijel do Kroměříže za tatou, na víkend, tak jsem jako u babičky obědval a tak, takže jsme bývali hodně spolu s babičkou. Což bylo super.“</i> <i>„...kdyby ta babička nebyla, tak u toho taty to zázemí není no.“</i> <i>„...v celým průběhu, mám takovou jistotu a největší oporu a jak kdyby druhého tátu, je můj děda, kterej se mi hodně jako taková opora vždy věnoval a snažil se mi třeba vynahradiť tady ten rozvod...“</i> <i>„...táta mě za, jo učil prostě pracovat a za to, nedostával sem nikdy jako kapesné nebo peníze, ale učil mě taky nějakým způsobem si ty peníze vždy zasloužit, jako že sem si je vydělal nebo že jsem mu pomohl, stejně tak to bylo třeba i s dědovými stranami...“</i> <i>„...bere mě jako svýho a chová se ke mně jak ke svému a má mě jako rád a já mám rád taky jeho.“</i>
13) Jaké znaky závislosti se u tebe během jednoho roku projevovaly? - u které návykové látky?	Přehližení zdravotních rizik Sebeovládání Nahrazování závislosti Touha užívat látku	<i>„Trávu hulím i přestože kašlu extrémně a po ránu při vykašlávání plivu hleny, který jsou zabarvený jak kdybys tam naházel popel. To se děje už několik let a i přesto hulím.“</i> <i>„Kolikrát se stalo, že jsem kouřil tolik, že mi z toho bylo tak blbě, že jsem tak kašlal, měl jsem pocit na blití dva dny...“</i> <i>„...když přijdu z práce tak se zhulím pak začnu bejt vynerвовanej, že se posere práce a že nemám zvládnutý věci v životě, ale pak si dám kdyžtak dalšího prda, nebo du do práce a přejde ta paranoia, ale i přesto hulím, i když mám takový stavy.“</i> <i>„...pauzy u hulení jsou nucené jenom když trávu zrovna u sebe nemám. Když trávu mám tak si vždycky zahulím.“</i> <i>„...třeba u té extáze, krystalu u kokainu byl znak závislosti, že když jsem se dověděl o možnosti sehnat tak jsem si sehnal a dal. A co jsem měl u sebe tak nevydrželo přes noc. Vždycky to zmizelo, než jsem usnul.“</i> <i>„...když jsem měl třeba kokain tak sem si po ránu ten koks dal, tak na spravení ať je líp...“</i> <i>„...že sem takovej, jak se tomu říká.. nezodpovědněj, že mi bylo všechno jedno a tak.“</i> <i>„...že jsme za to utráceli všechny prachy za tu trávu. Já si pamatuju, že všechno co jsem jako dostal tak jsem investoval do koupi trávy...“</i> <i>„...určitě se změnilo aji chování moje, vůči bráchovi, nebo vůči mamce někdy. Že jsem býval podrážděnej...“</i> <i>„...když jsem pracoval v cizině, tak jsem nemohl k sobě trávu dostat několik týdnů, na místo toho jsem začal extrémně chlastat tvrděj alkohol.“</i> <i>„...já strašně nahrazuju jednu závislost totiž druhou. Já když přestanu jako s jednou, tak jako začnu s jinou a jak kdyby tu horší se snažím úplně jako zrušit...“</i> <i>„...cigára je hlavně nejsilnější touha vždycky když si zapálím v ten den.“</i> <i>„...mě nebaví ten čas dlouhej tak si chci zapálit. Mám to silný nutkání.“</i>

		„...měl sem na to jako strašnou chuť pořád, nepřišlo mi asi, že je to aji jako divný, nebo že by to bylo špatný...“ „...jakože prostě chybí mi to, jakože pořád mám nutkání si zapálit...“ „...jsem jakože pil každé den přes jedny prázdniny, tak jsem prostě pak cítil takovou žízeň, suchost v puse a že sem se prostě, měl jsem na to hroznou chuť.“ „Jakože jsem prostě fakt každé víkend a ani jsem si prostě bez toho nedokázal představit prostě...“ „...sem to tak prostě cítil, že prostě bych to prostě chtěl.“ „...jsem závislej taky na tom, alkoholu, že si ho fakt rád dám, že prostě každé den, ne hnedka od rána, ale v průběhu jako toho dne jak se vyvíjí tak si i sám prostě rád dám, něco.“
	Získávání látky	„...chuť to furt někde shánět, furt někde si jak kdyby shánět peníze, takže sem začal, dejme tomu podvádět, lhát, a jako vymýšlet různé jako způsoby jak jako si ty peníze obstarám.“ „...můj veštkerej čas se zaměřil jak kdyby jenom na tohle sehnání té drogy a všechno se to jak kdyby začalo úplně namotávat...“
	Tělesný stav	„...bolesti hlavy a třes rukou a takový jako, určitě tam byly v tom.“ „...když sem třeba další den, jakože sem si třeba prostě nezahlil, tak se mi potom večer blbě usínalo, neměl jsem takovou chuť k jídlu...“ „...pochycoval takovou tu fyzickou asi závislost, skrz to, že jsem třeba akorát pil a prostě sem začal vnímat, že mi prostě třeba, jede pusa nebo se mi prostě víc otvírají oči.“
	Ztráta přátel	„...mín sem se přestal stýkat jak kdyby ze všema jak kdyby kamarádama, spíš sem se stýkal jenom s těma dealerama a s těma lidma, od kterých já něco můžu mít...“ „...jsem prostě jakože chodil prostě třeba jenom s pár lidma někým a vlastně sem úplně kašlal na svoje okolí jakože na zbytek.“ „...bavil sem se akorát s lidma, který vlastně užívali ty návykové látky, protože lidi, kteří je neužívali, tak se mě začali jakože trochu stranit.“
	Zanedbávání zájmů	„...protože mi to prostě ovlivňovalo hlavu. A zároveň už s tím tak přicházelo to, že jsem zanedbával koníčky...“ „...prostě celkově sem potom ztratil koníčky...“ „Koníčky šly do prdele.“
	Zvyšování dávek	„Jo to bylo u všeho, postupně. Stejně jak s cigaretama, to bylo třeba nejdřív jedna krabička na měsíc, potom to bylo na týden, na den a to samý s těma extázema nebo marihuanou. Že to prostě třeba jedno, dvě prostě a potom už to postupně zvyšoval.“ „...to je prostě podle nálady, jak jsem říkal že si dám třeba, jo tam tu trávu tak si dám ještě jednou nebo dám si ještě jednou, to je jako prostě jestli si dám jedno pivko nebo tři, tak to u mě ani nehraje roli, jo určitě jako jo rád to zvyšuju, protože chcu něčeho dosáhnout, jako těch emocí...“
	Životní styl	„...že jsem to začal brát jako že to je součást mého života, ať už se jedná o trávu, alkohol, nebo později tvrdší drogy.“
	Přehlížení skutečnosti	„Bral jsem to jako únik z reality.“ „...nepřipouštěl jsem si, že by to mělo být něco špatnýho, i když se mamka dověděla, že kouřím trávu, jo říkala mi, že je to špatný. Já sem měl svůj názor a věděl jsem, že je to v pohodě.“ „...chci si jako vyvolat i třeba tady tou marihuanou tou látkou, nějaký pocit jako, že chci trochu utýct od reality...“

4.2 Sekundární interpretace

„S kým jsi vyrůstal po vzniku neúplné rodiny a kolik ti bylo let, když se tak stalo?“
(*„Pokud máš sourozence, bydleli jste po rozvodu spolu?“*)

Kategorie a subkategorie:

Domov: bydlení po rozvodu, bydlení se sourozenci po rozvodu

Věk: věk při vzniku neúplné rodiny

Interpretace výzkumníkem: Dle výpovědí, bydleli účastníci výzkumu po rozvodu s jejich matkou. Jedinou výjimkou zde byl účastník výzkumu, který se po rozvodu rodičů rozhodl nebydlet ani s jedním a odstěhoval se do podnájmu. Věkové rozmezí dotazovaných v době rozvodu bylo od osmi do sedmnácti let. Hned po rozpadu úplné rodiny bydlel se svým sourozencem pouze jeden dotazovaný. Ostatní sourozence ještě neměli, nebo s nimi nebydleli.

„Jaké konkrétní důvody u vás doma způsobily ztrátu úplné rodiny?“

Kategorie a subkategorie:

Důvod rozvodu: příčina rozpadu rodiny

Interpretace výzkumníkem: Mezi příčiny rozpadu rodiny patří ve dvou případech alkoholismus otce, u dalších dvou dotazovaných je to workoholismus otce a v posledním případě psychická porucha otce. Ke všem těmto příčinám se vážou neshody a rozpory mezi rodiči, ve většině také nezáměr otce o rodinu.

„Jak jsi tuto situaci vnímal? Bavil se tehdy s tebou někdo na toto téma?“

(*„se sourozencem jste se o tom bavili? Jak to vnímal on?“*)

Kategorie a subkategorie:

Komunikace v rodině: komunikace s rodiči na téma rozvod, komunikace se sourozenci na téma rozvod, komunikace s přáteli na téma rozvod

Názor dítěte: postoj dítěte k rozvodu, postoj sourozence k rozvodu

Interpretace výzkumníkem: Z rozhovorů vyplývá, že ve dvou z pěti případů, se komunikace na téma rozpadu rodiny dařila, ale pouze na straně matky. U zbývajících třech dotazovaných, se s nimi rodiče na toto téma vůbec nebavili. U jednoho se o to pokoušeli, ale nebyl o to zájem z jeho strany. Ke komunikaci se sourozenci na téma rozvod nedošlo ani u jednoho z účastníků výzkumu. Spíše se na tohle téma bavili s přáteli, ale jen zřídka. Postoj dotazovaných ke ztrátě úplné rodiny byl rozdělen na dvě skupiny, z nichž jedna

skupina přijala rozhodnutí jejich matky jakožto správné, kdežto druhá skupina byla naštvaná na oba rodiče.

„Změnilo se tvé chování vůči rodičům po vzniku neúplné rodiny?“

(„pokud ano, jak?“)

Kategorie a subkategorie:

Vztahy v rodině: vztah s matkou po rozvodu, vztah s otcem po rozvodu, vztah s rodiči po rozvodu, vztahy mezi rodiči po rozvodu

Následky rozvodu: změna chování zapříčiněná rozvodem, nedostatečný zájem otce

Interpretace výzkumníkem: Dle výpovědí dotazovaných, se po rozvodu nějakým způsobem změnil vztah s rodiči, a také chování k nim. Ve většině případů došlo k utužení vztahů s matkou a jejich vzájemné důvěře a respektu. U většiny účastníků výzkumu nastalo omezení kontaktu s otcem, u některých bylo toto omezení výrazné a významně ovlivnilo jejich vztah. Nedostatečný kontakt s otcem, byl u většiny znatelný, již před rozvodem, díky alkoholismu a workoholismu, ale po rozvodu se ještě prohloubil. V souvislosti se změnou chování způsobenou rozvodem je v některých případech sděleno, že účastníci výzkumu nechtěli trávit čas doma a využívali ve svůj prospěch rozpory mezi rodiči a nevážili si jich. V jednom případě bylo uvedeno zhoršení prospěchu ve škole.

„Změnilo se chování rodičů vzhledem k tobě po vzniku neúplné rodiny?“

(„pokud ano, jak?“)

Kategorie a subkategorie:

Vztahy v rodině: vztah s otcem po rozvodu

Následky rozvodu: změna chování zapříčiněná rozvodem, změna chování ze strany rodičů, změna chování ze strany otce, změna chování ze strany matky, výchovný vliv matky, komunikace s otcem na téma rozvod, komunikace s otcem po rozvodu

Interpretace výzkumníkem: Z rozhovorů vyplývá, že se chování některých rodičů změnilo pouze z hlediska zájmu o dítě. Takové soupeření mezi rodiči, kdo získá větší náklonnost. Účastníci výzkumu uvádějí, že nedošlo k nějaké negativní změně ve vztahu matky k jejich osobě. Zůstaly tam pozitivní vlastnosti, jako pečlivost, důslednost, starostlivost a celkový zájem o dítě. Ze strany otce dle některých dotazovaných chybí po rozvodu komunikace a kontakt, přetrhaly se citové vazby a vytratil se zájem o ně. Úplná ztráta kontaktu s otcem, která přetrvává dodnes, nastala pouze v jednom případě a byla

oboustranná. U některých dotazovaných však po rozvodu k výrazným změnám ze strany otce nedošlo a zájem obou rodičů o ně zůstal stejný.

**„Myslíš si, že tvoje rodina ovlivnila tvé chování ve vztahu k návykovým látkám?“
(„pokud ano, jak?“)**

Kategorie a subkategorie:

Výchova ve vztahu k NL: výchovný postoj matky ohledně kouření, výchovný postoj matky ohledně alkoholu, výchovný postoj matky ohledně marihuany, výchovný postoj matky ohledně tvrdých drog, výchovný postoj rodičů ohledně marihuany, výchovný postoj rodičů ohledně kouření, výchovný postoj rodičů ohledně alkoholu, výchovný postoj otce ohledně marihuany, výchovný postoj otce ohledně tvrdých drog, výchovný postoj otce ohledně návykových látek, pomoc ze strany matky v souvislosti s marihuanou

Vliv rodičů: špatný příklad ze strany rodičů, špatný příklad ze strany matky, špatný příklad ze strany otce, dostupnost návykových látek

Informace: informovanost rodičů o zkušenosti s tvrdými drogami, informovanost otce o zkušenosti s návykovými látkami

Příčina experimentování s NL: příčina experimentování s marihuanou, změna chování zapříčiněná rozvodem, příčina experimentování s alkoholem, řešení problémů návykovými látkami

Postoj účastníka výzkumu: absence přímé souvislosti vnímaná účastníkem výzkumu, postoj účastníka výzkumu k nikotinové závislosti, postoj účastníka výzkumu k návykovým látkám, řešení problémů zdravým způsobem

Zkušenost s kouřením: Věk vzniku nikotinové závislosti

Interpretace výzkumníkem: Ve většině případů byli rodiče účastníků výzkumu kuřáci.

I když si někteří dotazovaní říkali, že nikdy nebudou kouřit, protože to viděli u svých rodičů, přesto s tím začali poměrně v nízkém věku. U jednoho účastníka výzkumu dle jeho slov nemá vliv rozvod na to, že začal kouřit. Dva dotazovaní uvádí, že začali kouřit až v dospělosti okolo dvaceti let. Z rozhovorů vyplývá, že výchovný postoj rodičů ke kouření byl spíše volnější, z toho důvodu, že by bylo pokrytecké to dotazovaným vyčítat, když sami jsou kuřáci. Ve většině případů se však rodiče dovedli o kouření až v dospělosti svých dětí a neměli na ně žádné páky jim v tom zabránit. V jednom případě hrála roli dostupnost cigaret a alkoholu v domácnosti. Výchovný postoj rodičů k alkoholu je ve většině případů také volnější. U dvou dotazovaných je špatným příkladem alkoholismus otce, naopak jejich matky po zkušenosti se soužitím s alkoholikem, byly v tomhle ohledu

přísnější. Neměnilo to však nic na tom, že v důsledku rozvodu měli nad sebou někteří účastníci volnější ruku, menší dohled a nechtěli bývat doma, takže chodili často ven, kde se s alkoholem běžně setkávali. Ze stejných důvodů se dotazovaní dostali také do kontaktu s marihuanou. U marihuany se výchovný postoj rodičů dělí na dvě skupiny. První skupina marihuanu nějakým způsobem toleruje, aby nevznikaly další konflikty v už tak napjatých vztazích a druhá skupina je zásadně proti tomu. V jednom případě dokonce matka dotazovanému vyhrožovala sebevraždou, pokud by s marihuanou dále experimentoval. Také se objevila jedna zkušenost, kde ze strany matky byla snaha řešit problémy s marihuanou s pomocí psychologa. Objevuje se i postoj, že si na to dotazovaný musí přijít sám. V souvislosti s tvrdými drogami z rozhovorů vyplývá, že s tím rodiče nesouhlasili a měli k tomu přísný postoj. V jednom případě dotazovaný uvedl, že když se to jeho otec dověděl, tak ho zbil. Ve dvou případech rodiče do dnes neví o tom, že k této zkušenosti došlo. U jednoho účastníka výzkumu se objevuje zdravý způsob úniku od reality formou sportu a tvrdí, že se v průběhu dospívání tvrdým drogám spíše stranil, a když býval u otce tak na to neměl ani čas.

„Měl někdo z tvých rodičů problémy s užíváním návykových látek?“

(„sourozenci?“)

Kategorie a subkategorie:

Rodina a závislost: experimentování sourozenců s návykovými látkami, problémy matky s návykovými látkami, problémy otce s návykovými látkami, problémy rodičů s návykovými látkami, zkušenosti rodičů s návykovými látkami, problémy partnerů rodičů s návykovými látkami, problémy rodičů s alkoholem, problémy otce s alkoholem, problémy sourozenců s návykovými látkami

Zvyklosti v rodině: návyky rodičů ohledně kouření, návyky rodičů ohledně alkoholu, návyky matky ohledně kouření, návyky matky ohledně alkoholu

Interpretace výzkumníkem: Dle výpovědi účastníků výzkumu se u rodičů nejčastěji objevovala nikotinová závislost. U některých dotazovaných se však doma nekouřilo. Jako druhá nejčastější, se v rodinách objevuje alkoholová závislost. U některých účastníků výzkumu se doma pilo výjimečně nebo vůbec. S ostatními návykovými látkami neměl problémy ani jeden z rodičů. Z rozhovorů dále vyplývá, že sourozenci dotazovaných nemají žádné problémy s návykovými látkami.

„Kdy jsi poprvé přišel do styku s návykovou látkou a kolik ti bylo let?“

(„konkrétní návykové látky, co tě k tomu vedlo?“)

Kategorie a subkategorie:

Věk a důvod experimentování s NL: první zkušenost s návykovou látkou, první zkušenost s cigaretami, první zkušenost s alkoholem, první zkušenost s marihuanou, první zkušenost s extází, první zkušenost s MDMA a speedem, první zkušenost s pervitinem, první zkušenost s kokainem, první zkušenost s lysohlávkami, nárůst experimentování s více návykovými látkami

Vliv prostředí: vliv rodinného prostředí na trávení volného času, zkušenost účastníka výzkumu s experimentováním s návykovými látkami, důvody a následky experimentování s cigaretami

Interpretace výzkumníkem: Dle výpovědí účastníků výzkumu byla nejčastější první vyzkoušenou návykovou látkou cigareta, kterou všichni zkusili do svých patnácti let, a to ve společnosti svých kamarádů, kteří tuto návykovou látku vzali někomu z příbuzných. Po této zkušenosti se účastníci výzkumu dělí na dvě skupiny, z nichž jedna skupina u kouření zůstala a druhá začala kouřit až v pozdějším věku. V jednom případě se jako první vyzkoušená návyková látka objevil alkohol, což bylo malé pivo k nedělnímu obědu v osmi letech. S alkoholem získali zkušenost všichni dotazovaní v období od třinácti do šestnácti let, z nichž někteří už v tomto věku zažili silné alkoholové opojení, a líbilo se jim to. Do styku s marihuanou přišli účastníci výzkumu v rozmezí třinácti až sedmnácti let. Část dotazovaných kouřila marihuanu častěji už od třinácti let a zbývajících ji vyzkoušeli až po patnáctém roku života, ale s výjimkou jednoho případu ji také začali užívat pravidelně. Této příležitosti se většinou chytli v okruhu svých přátel. Ohledně tvrdých drog se dotazovaní dělí na dvě skupiny. Jedna část vyzkoušela tvrdé drogy již v šestnácti letech a ta druhá až v dospělosti po dosažení osmnáctého roku života. Mezi úplně první vyzkoušené tvrdé drogy patří kokain, extáze, lysohlávky a pervitin. Postupem času vyzkoušeli účastníci výzkumu všechny tyto návykové látky a to z různých důvodů. Jako nejčastější důvody užívání návykových látek, dotazovaní uvádějí, že to chtěli prostě zkusit, nechali se ovlivnit svým okolím, které jim nabízelo nové zážitky ve formě úniku z reality každodenního života. Zalíbilo se jim to, protože to vlastně nebylo tak špatné, jak slýchávali od rodičů. Bylo to pro ně něco nového, zajímavého, přinášejícího pocity štěstí, zábavu s přáteli a možnost přejít na jiné myšlenky. Podle účastníků výzkumu hraje také velkou roli vliv domácího prostředí, ve kterém nechtěli trávit svůj volný čas díky častým hádkám. Proto začali častěji chodit ven, kde se setkávali s příležitostmi si návykovou látku

vyzkoušet a díky nedostatečnému dohledu rodičů, v tom mohli nadále pokračovat. Zneužívali toho, že nad nimi měli rodiče volnější ruku, a tak dělali to, co jim v tu chvíli připadalo jako nejlepší možnost trávení volného času.

(„Myslíš si o sobě, že jsi na něčem závislý?“)

Kategorie a subkategorie:

Závislost: pohled účastníka výzkumu na svou závislost na cigaretách, pohled účastníka výzkumu na svou závislost na alkoholu, pohled účastníka výzkumu na svou závislost na marihuaně, pohled účastníka výzkumu na svou závislost na sladkostech, pohled účastníka výzkumu na svou závislost na návykových látkách v minulosti, pohled účastníka výzkumu na svou závislost na tvrdých drogách, pohled účastníka výzkumu na svou závislost na návykových látkách, pohled účastníka výzkumu na svou závislost na společnosti

Interpretace výzkumníkem: Z rozhovorů vyplývá, že všichni účastníci výzkumu experimentovali s návykovými látkami od cigaret až po tvrdé drogy. Závislost, kterou si vytvořili na cigaretách, alkoholu a marihuaně u většiny zůstává dodnes. Výjimkou je jeden dotazovaný, který úspěšně abstínuje a odolává všem těmto látkám více než rok. V souvislosti s tvrdými drogami, se tři dotazovaní přiznali, že na těchto látkách závislí byli a užívali je pravidelně. Dle jejich výpovědí už v současné době tvrdé drogy neberou. U jednoho dotazovaného byla zmíněna závislost na sladkostech. Zajímavý poznatek, bylo zmínění závislosti na společnosti, které podle účastníka výzkumu souvisí s tím, že byl milované dítě a postupem času v souvislosti s rozvodem a dospíváním se mu nedostávalo tolik pozornosti, tak se rozhodl ji vyhledávat ve společnosti, což v jeho případě souvisí s následným užíváním návykových látek.

(„Jaký byl tvůj postoj k návykovým látkám dříve a jaký je teď?“)

Kategorie a subkategorie:

Názor na NL dříve: postoj k návykovým látkám dříve, postoj k tvrdým drogám dříve, postoj k alkoholu dříve

Názor na NL nyní: postoj k marihuaně v současnosti, postoj k tvrdým drogám v současnosti, postoj k alkoholu v současnosti, postoj k cigaretám v současnosti, postoj k návykovým látkám v současnosti

Interpretace výzkumníkem: Účastníci výzkumu, se rozdělují na dvě skupiny podle jejich postoje k návykovým látkám v minulosti. V jedné skupině převládá názor, že návykové látky, kromě alkoholu a cigaret v minulosti považovali za špatnou věc, odmítali a stranili

se lidem, kteří s tím měli zkušenost. Druhá skupina vnímala tvrdé drogy kladně, jako druh zábavy, pocity štěstí, euforii a přísun energie. Chybělo jim však uvědomění si následků tohoto jednání. V současnosti, podle účastníků výzkumu je nikotinová závislost problémem se zdravím, ale přesto kouří. Alkohol je vnímán na jednu stranu jako škodlivý pro zdraví a celkově nepřinášející nic pozitivního a na druhou stranu jej většina dotazovaných pije, pro některé je přísunem inspirace a možností vyjádřit emoce. S postoje dotazovaných vyplývá kladný vztah k marihuaně a to i u těch, kteří ji už neužívají. Tři z pěti účastníků výzkumu marihuanu kouří i v současnosti. Účastníci výzkumu nyní vnímají tvrdé drogy negativně, odrazují od nich ostatní lidi, kteří je chtějí vyzkoušet a straní se lidem, kteří je užívají. Jeden z dotazovaných se zmínil, že si jednou za čas rekreačně nějakou tvrdší drogu dá, ale už si uvědomuje následky a nepřehání to.

(„Které rizikové faktory v rodině se tě týkaly před vznikem neúplné rodiny?“)

Kategorie a subkategorie:

Rizikové faktory: komunikace v rodině, alkoholismus v rodině, vztah s prarodiči, alkoholismus otce, rodina jako celek, absence zdravého sebevědomí, výchova ze strany matky, nepřítomnost otce, psychické problémy otce

Opora: vztah s prarodiči, finance a rodina, opora v širší rodině, opora v rodině

Interpretace výzkumníkem: V rodinách účastníků výzkumu se před rozvodem ve většině případů objevovala špatná komunikace rodičů a hádky mezi nimi. U některých dotazovaných to podněcovalo touhu jít ven a nebýt toho součástí. Výchova pouze ze strany matky, nepřítomnost otce a absence mužského vzoru, případně přítomnost otce pod vlivem alkoholu byly také důležitým rizikovým faktorem v tomto období. Před rozvodem byly pro dotazované oporou, vztahy s prarodiči, dostatečné finanční zázemí a pomoc širší rodiny.

(„Které rizikové faktory v rodině se tě týkaly po vzniku neúplné rodiny?“)

(„partneři rodičů, prarodiče?“)

Kategorie a subkategorie:

Rizikové faktory: neshody v rodině, otcova přítelkyně, kontakt s otcem, matčin přítel, role sourozence, stěhování, nedostatečný dohled ze strany rodičů, nedostatečná zralost k osamostatnění, vzdor účastníka výzkumu vůči rodičům, vztah otce a matky po rozvodu, nedostatečný zájem ze strany otce, vztah s bratrem, špatný vzor ze strany dospělých, změna chování zapříčiněná rozvodem

Opora: střídavá péče, vztah s prarodiči, matčin přítel, role sourozence

Interpretace výzkumníkem: Jako rizikové faktory po rozvodu, vnímali účastníci výzkumu špatné vztahy mezi rodiči, stěhování se s matkou na jiné místo, kde neměli kamarády, a také nedostatečný dohled ze strany rodičů. V jednom případě, kdy se dotazovaný po rozvodu rodičů odstěhoval, neměl nad sebou vůbec žádný dohled. Dělal si, co chtěl a sám uvádí, že na to nebyl dostatečně mentálně vyzrálý a byl to určitý druh vzdoru proti rodičům. Někteří účastníci výzkumu vnímají rizika v nedostatečné komunikaci s otcem a absenci výchovného vlivu z jeho strany. Část dotazovaných uvádí jako rizikový faktor partnery rodičů, se kterými ne vždy vycházeli. Většinou se jedná o partnery matky, kteří nebyli respektováni a nepředstavovali dobrý výchovný vzor. Došlo i ke střídání partnerů, kteří tato rizika s tím spojená buďto zažehnali nebo naopak zhoršili. V jednom případě byla rizikem partnerka otce, která údajně zapříčinila úplnou ztrátu kontaktu s otcem jednoho z dotazovaných.

(„Které protektivní faktory v rodině se tě týkaly před vznikem neúplné rodiny?“)

Kategorie a subkategorie:

Protektivní faktory: opora ze strany matky, opora ze strany matčiny sestry, možnost přejít na jiné myšlenky, opora ze strany otcovy rodiny, pohled účastníka výzkumu na materiální zajištění rodiny, opora ze strany prarodičů, opora ze strany rodičů

Interpretace výzkumníkem: Z rozhovorů vyplývá, že v období před rozvodem, vnímali účastníci výzkumu protektivní faktory, které spočívaly v materiálním zajištění rodiny a v tom že byla rodina pohromadě i když nebyla ideální. Dále hrály roli dobré vztahy a kontakt s širší rodinou a prarodiči, u kterých měli zázemí. Dalším protektivním faktorem, vnímaným účastníky výzkumu, byla starostlivost a důslednost matky nebo obou rodičů. V jednom případě dotazovaný zmiňuje dobrý vztah s bratrancem, se kterým měli podobné problémy v rodině již před rozvodem a mohli je sdílet.

(„Které protektivní faktory v rodině se tě týkaly po vzniku neúplné rodiny?“)

(„partneři rodičů, prarodiče?“)

Kategorie a subkategorie:

Protektivní faktory: možnost přejít na jiné myšlenky, opora ze strany otcovy rodiny, změna rodinného prostředí, samostatnost, výchovný vliv rodičů vůči návykovým látkám, opora ze strany rodičů, finanční podpora, opora ze strany matky, opora ze strany prarodičů, motivace k práci, dobrý vztah s matčíným přítelem

Interpretace výzkumníkem: Účastníci výzkumu vnímají po rozvodu tyto protektivní faktory. V důsledku trávení více času o samotě, se někteří dotazovaní naučili větší samostatnosti, kterou ocenili až v pozdější době. Pozitivní roli v některých případech hrál vztah s rodiči a vztah s prarodiči, kde se dostávalo pochopení, vedení k zodpovědnosti, práci a penězům. Ve více případech je jako protektivní faktor vnímán samotný rozvod, kdy byl účastníky rozhovoru považován za správné rozhodnutí jejich rodičů. Dle jejich výpovědi to pro ně mělo pozitivnější přínos, než setrvávat v dysfunkční rodině. Jako další protektivní faktor je u dvou dotazovaných považován postoj rodičů k návykovým látkám, který byl na jednu stranu přísný, ale zároveň dle jejich výpovědi dostali šanci si na škodlivost těchto látek přijít sami. Pozitivní faktory jako dobrý vztah s prarodiči, zázemím u nich a vztahy s širší rodinou zůstávají, nebo se prohlubují i po rozvodu u většiny dotazovaných. V některých případech, kde si matka našla vhodného přítele, byl za protektivní faktor považován i vztah s ním.

(„Jaké znaky závislosti se u tebe během jednoho roku projevovaly?“)

(„u které návykové látky?“)

Kategorie a subkategorie:

Znaky závislosti a zkušenost s NL: přehlížení zdravotních rizik, sebeovládání, nahrazování závislosti, touha užívat látku, získávání látky, tělesný stav, ztráta přátel, zanedbávání zájmů, zvyšování dávek, životní styl, přehlížení skutečnosti

Interpretace výzkumníkem: Z hlediska znaků závislosti, které se u účastníků výzkumu projevovaly, vyplývá, že u všech dotazovaných byl přítomen pocit touhy návykovou látku užívat pravidelně a u některých i přes zjevná zdravotní rizika a nepříjemné tělesné stavy. Dalším znakem, který se projevoval, byla sebekontrola, ať už při užívání návykových látek během zaměstnání nebo hned po probuzení, postupné zvyšování dávek a spotřebování veškeré návykové látky, kterou měl dotyčný u sebe, ale také v nekontrolovatelných změnách chování, například lhostejnost a podrážděnost vůči rodinným příslušníkům a kamarádům. U několika dotazovaných docházelo k nahrazování jedné návykové látky nějakou jinou, která byla zrovna dostupná. Z rozhovorů také vyplývá, že někteří dotazovaní díky užívání návykových látek přišli o kamarády, protože se začali stýkat s lidmi, kteří také užívali a bývalí kamarádi se jim díky tomu začali stranit. S tím také úzce souvisí fakt, že dotazovaní začali zanedbávat své koníčky, nebo se jim přestali úplně věnovat. Trávili spoustu času užíváním nebo sháněním návykových látek a utráceli za ně spoustu peněz, které díky své závislosti museli někdy shánět i nečestným způsobem.

4.3 Zodpovězení výzkumných otázek

V této podkapitole autor odpovídá na výzkumné otázky. Po analýze a sekundární interpretaci se rozhodl, neodpovídat na jednotlivé otázky obecně, nýbrž po jednotlivých participantech. Z důvodu individuality všech účastníků výzkumu a položení výzkumných otázek, považuje autor za vhodnější variantu tyto odpovědi takto rozložit, než se pokoušet je zobecňovat. Myslí si, že znovurozložení odpovědí po předchozí sjednocené interpretaci, může pomoci při psaní diskuze a následného závěru práce.

VO1: *Jak účastníci výzkumu vnímají vznik neúplné rodiny?*

Zbyňa: Bylo mu deset let, když se jeho rodiče rozvedli a nikdo se s ním na toto téma nebavil. Důvodem byl dle jeho slov otec, který nejevil zájem o rodinu, protože hodně pil. Pod vlivem alkoholu býval i agresivní. Po rozvodu bydlel Zbyňa s mámou a jejím mladším přítelem, který pro něj také nebyl ideálním vzorem. Celkově byl za rozvod rád a vnímá ho jako úspěšné pokračování rodinného života s matkou. Dále uvádí, že se díky tomu prohloubil jejich důvěrný vztah, ale naopak s otcem postupně ztratil kontakt.

Steve: Měl sedmnáct let, když se jeho rodiče rozvedli. Pokoušeli se s ním bavit na tohle téma, ale on o to nejevil zájem. Uvádí, že hlavním důvodem vzniku neúplné rodiny bylo to, že už si jeho rodiče nerozuměli a měli příliš rozdílné povahy na to, aby spolu vydrželi tak dlouho. Z rozhovoru vyplývá, že v období před rozvodem, zažili s jeho mladší sestrou krásné dětství na vesnici, ale jejich otec byl živnostník a doma býval velmi málo. Protože Steve nechtěl bývat pořád doma s matkou, chodil často ven. Rozpad rodiny vnímal negativně, protože věděl, že s tím nemůže nic udělat. Proto se rozhodl, nebydlet po rozvodu ani s jedním z rodičů, našel si bydlení s kamarádem a odstěhoval se.

Sam: Bylo mu šestnáct let, když se jeho rodiče rozvedli. Říká, že téma rozvod bylo u nich v rodině tabu. Uvádí, že hlavním důvodem rozpadu rodiny, byl tátův workoholismus a to, že se díky tomu nezapojoval do rodinného života. Z rozhovoru vyplývá, že se o něj rodiče chtěli po rozvodu více starat, ale on byl na ně našťvaný a nechtěl se s nimi bavit. Protože po rozvodu bydleli ještě všichni spolu, než si našel otec bydlení, nechtěl trávit čas doma a poslouchat rodiče jak se hádají.

Roman: Měl čtrnáct let, když se jeho rodiče rozvedli. Po rozvodu se odstěhoval s matkou a jeho starším bratrem do jiného města. Matka se ptala obou bratrů, co říkají na to, kdyby se rozvedla s jejich otcem. Oba dva chtěli, aby byla matka šťastná, protože důvodem rozpadu rodiny, byl alkoholismus otce a jeho nezodpovědnost vůči rodině. Roman v tu

dobu vnímal rozvod pozitivně, z důvodu eliminace rušivého elementu v podobě otce. Až o pár let později, pocítil, že mu chybí mužský vzor. Dále vnímá, že v souvislosti s rozvodem se zvýšil respekt k matce a přetrhaly se citové vazby s otcem.

Marty: Bylo mu osm let, když se jeho rodiče rozváděli. Hlavním důvodem byly neshody mezi rodiči, zapříčiněné psychickou poruchou otce, maniodepresivní psychózou. O rozvodu mluvil spíše s matkou, ale uvádí, že je introvert a tak si drží spoustu věcí v sobě. Rozpad rodiny vnímá tím způsobem, že mu to bylo jako dítěti líto, ale myslí si, že to bylo namístě. Říká, že se o něj oba rodiče před rozvodem i po rozvodu dobře starali.

VO2: *Jaké faktory v rodině ovlivňovaly účastníky výzkumu ve vztahu k návykovým látkám?*

Zbyňa: Za rizikové faktory jsou v tomto případě považovány: závislost otce na alkoholu a jeho agresivita, alkoholismus v širší rodině, špatný vzor na straně rodičů (cigarety), špatné fungování rodiny jako celku, hádky mezi rodiči, nedostatek času a málo péče ze strany otce, výchova pouze ze strany matky, nedostatečný dohled, citové vazby pouze ze strany matky, špatný vztah s otcem, absence vzoru zdravého sebevědomí, stěhování, přítel matky a tolerance k užívání návykových látek z matčiny strany.

Mezi protektivní faktory v tomto případě patří: dostačující finanční zázemí a přiměřené uspokojování potřeb dítěte, pevné citové pouto s matkou a širší rodinou, přiměřená a jasná očekávání od dítěte, změna rodinného prostředí po rozvodu, možnost trávit čas s bratrancem u prarodičů na vesnici, role sourozence – zodpovědnost, samostatnost.

Steve: Za rizikové faktory jsou v tomto případě považovány: nedostatek času a málo péče ze strany otce, výchova pouze jedním rodičem – matkou, nedostatečný dohled, špatné fungování rodiny jako celku, nepřiměřená komunikace mezi rodiči, špatný vzor na straně rodičů (cigarety), osamostatnění se v brzkém věku, tolerance užívání návykových látek ze strany rodičů.

Mezi protektivní faktory v tomto případě patří: přiměřená péče a pevné citové vazby, duševní zdraví obou rodičů a jejich působení ve společnosti, zajištění ochrany, bezpečí a přiměřené uspokojování potřeb dítěte, jasná pravidla týkající se chování dítěte, rodiče pomáhají dítěti najít dobré zájmy, dobré mezigenerační vztahy.

Sam: Za rizikové faktory jsou v tomto případě považovány: Nejasná pravidla ohledně výchovy, s čímž souvisí nedostatek času, málo péče a přehnaná přísnost ze strany otce,

nepřiměřená komunikace rodičů na veřejnosti, hádky mezi rodiči, nedostatečný dohled obou rodičů po rozvodu, příliš volná ruka ve výchově, tolerance k užívání návykových látek ze strany matky.

Mezi protektivní faktory v tomto případě patří: pevné citové vazby a dostatečná péče, pozitivní hodnoty (vzdělání, koníčky), přiměřená a jasná očekávání od dítěte, jasná pravidla týkající se chování dítěte, je zajištěna ochrana, bezpečí a přiměřené uspokojování potřeb dítěte, rodiče jsou dobře přizpůsobeni ve společnosti, dobré vztahy s prarodiči.

Roman: Za rizikové faktory jsou v tomto případě považovány: závislost otce na alkoholu a obou rodičů na cigaretách, nedostatek času, málo péče a nepřiměřené citové vazby z otcovy strany, nedostatečný dohled obou rodičů po rozvodu, přehnaná přísnost ze strany matky, tolerance užívání návykových látek ze strany otce, špatné fungování rodiny v soukromí i ve společnosti, výchova pouze jedním rodičem – matkou, stěhování, partner matky.

Mezi protektivní faktory v tomto případě patří: přiměřená péče, dostatek času a pocit citové opory ze strany matky, jasná pravidla týkající se chování dítěte, pozitivní hodnoty (vzdělání) ze strany matky, matka odmítá tolerovat užívání návykových látek, je zajištěna ochrana, bezpečí a přiměřené uspokojování potřeb dítěte, dobrý vztah s babičkou nahrazující zázemí u otce, první partner matky.

Marty: Za rizikové faktory jsou v tomto případě považovány: psychická porucha otce a přehnaná přísnost z jeho strany, špatný vzor na straně matky (cigarety), závislost na alkoholu u prvního partnera matky.

Mezi protektivní faktory v tomto případě patří: přiměřená péče, dostatek času a pevné citové vazby dítěte, přiměřený dohled a jasná pravidla týkající se chování dítěte, pozitivní hodnoty a motivace (vzdělání, práce, peníze), spolupráce rodičů na výchově, rodiče odmítají tolerovat užívání návykových látek, přiměřená a jasná očekávání od dítěte, je zajištěna ochrana, bezpečí, a přiměřené uspokojování potřeb dítěte, rodiče jsou dobře přizpůsobeni ve společnosti, rodiče pomáhají dítěti najít dobré zájmy, dobré vztahy s prarodiči a širší rodinou.

VO3: Jaké jsou konkrétní souvislosti mezi rizikem vzniku závislosti a neúplnou rodinou?

Zbyňa: Přiznává, že je v současné době závislý na marihuaně, bez které si nedovede představit běžný den. Dále je závislý na cigaretách, a také má problémy s alkoholem. Dále

uvádí, že dříve pociťoval jisté známky závislosti na extázi, MDMA a kokainu, ale tyto látky v současnosti vůbec neužívá a vyhýbá se jim.

Vzhledem k tomu, že měl celkem těžké dětství již před rozvodem jeho rodičů a údajně ho pak na základní škole i šikanovali, není divu, že v tak mladém věku hledal nějaký únik od reality. U otce viděl špatný vzor v jeho závislosti na alkoholu a oba jeho rodiče kouřili. Po rozvodu rodičů se přestěhoval s matkou na opačný konec města, kde neměl žádné kamarády. Měl doma přístup k alkoholu a cigaretám, což vedlo k experimentování s těmito návykovými látkami už ve věku dvanácti let a to bez negativních následků. To, že máma měla nového partnera, který nebyl hoden jeho respektu, vedlo k častějšímu trávení volného času venku, kde si postupně našel kamarády, se kterými kouřili cigarety a pili alkohol. V pozdějším věku přibyla i marihuana a ještě později v dospělosti i jiné látky.

Hlavní roli při vzniku závislosti hraje po rozvodu absence mužského vzoru. Ze strany matky je to tolerance a nedůslednost týkající se návykových látek. Také nedostatečný dohled a příliš volná ruka ve výchově.

Steve: V současnosti přiznává svoji závislost na marihuaně a cigaretách. Alkohol pije příležitostně a jiné návykové látky, jako například MDMA nebo kokain velmi výjimečně a naprosto svědomitě. Také uvádí, že v dřívější době užíval asi dva roky pervitin a byl na něm závislý.

S ohledem na krásné dětství na vesnici, které mu rodiče udělali, zde již v období před rozvodem chyběla přítomnost otce, z důvodu jeho vytížení v zaměstnání. Okolo jeho třinácti let, kdy jako pubescent nechtěl doma trávit čas s mámou v kuchyni a s otcem trávit volný čas nemohl, chodil často ven s kamarády. Uvádí, že spolu s nimi kouřil marihuanu, cigarety a pil alkohol. V takto nízkém věku, vzniká závislost daleko dříve, a proto si na tyto látky brzo navykl. Když to v jeho rodině nebylo ideální a jeho rodiče se hádali, nechtěl už vůbec trávit volný čas doma. Stále častěji byl venku s kamarády a užívali uvedené návykové látky. Ve věku sedmnácti let, mu rodiče řekli, že se budou rozvádět a že si musí vybrat, s kým z nich dvou bude bydlet. Protože ještě nějakou dobu bydleli všichni spolu a blížil se věk jeho plnoletosti, rozhodl se, že se odstěhuje, bude pracovat a nebude bydlet ani s jedním z rodičů. Rodiče se mu to snažili rozmluvit, ale byl na ně našťavaný a měl svoji hlavu. Díky tomu že bydlel sám a neměl nad sebou vůbec žádný dohled, tak chvíli poté sklouzl k další závislosti a to na pervitinu.

Z důvodu časté nepřítomnosti otce by se dalo říct, že byla rodina „neúplná“ již před rozvodem rodičů. Z toho důvodu si dovolím tvrdit, že zde hlavní roli při vzniku

závislostí hraje absence mužského vzoru. Také je to volná ruka ve výchově, nedostatečný dohled rodičů, tolerance a nedůslednost u alkoholu a cigaret v dospívání. Po rozvodu rodičů došlo ke vzniku závislosti na pervitinu, kde hrála hlavní roli absence jakékoliv kontroly rozumnějšího dospělého, kterým Steve v tu dobu ještě nebyl.

Sam: V současnosti je podle něj závislý hlavně na cigaretách a pocituje lehčí závislost na alkoholu. Přiznává, že dříve byl závislý na marihuaně, extázi, MDMA a kokainu, ale teď už tyto látky neužívá a když je chce někdo v jeho okolí vyzkoušet, tak jej spíše odrazuje.

Už před rozvodem rodičů, býval otec málo doma, z důvodu jeho údajného workoholismu a díky tomu se do rodinného života moc nezapojoval. Rok před rozpadem rodiny začal Sam kouřit. Nehledá však vinu v rodině, ale uvádí, že v partě kamarádů pár lidí začalo kouřit, on se přidal a už mu to zůstalo. V šestnácti letech, když se jeho rodiče rozvedli, začal experimentovat s alkoholem a marihuanou. Říká, že ještě nějakou dobu po rozvodu bydleli rodiče spolu, a když se hádali, trávil čas raději venku s přáteli, kde s těmito látkami experimentovali. Postupem času, když bydlel pouze s mámou, se začal více vyhýbat kontaktu s ní, chodil domů, když ona odešla a tak domluva probíhala převážně přes telefon. Chytil se špatné party, se kterou pravidelně kouřili marihuanu a pili alkohol. Zjistil, že to není tak špatné, jak mu všichni dospělí říkali, tak se nebál na doporučení starších kamarádů vyzkoušet i nějaké tvrdší drogy. Tyto látky bral celkem pravidelně, když mu bylo sedmnáct, osmnáct let. Nyní když je mu dvacet let, už žádné návykové látky (kromě alkoholu a cigaret) neužívá.

Jako hlavní spojitostí mezi rozpadem rodiny a vznikem závislostí, v tomto případě vnímám častou nepřítomnost otce v domácnosti, což znemožňovalo spolupráci rodičů na výchově. V období rozvodu, to byla volná ruka ve výchově a nedostatečný dohled, což se po rozvodu ještě prohloubilo. Také určitá tolerance návykových látek ze strany matky, z důvodu udržení kladných vztahů.

Roman: Přiznává, že byl dříve závislý na alkoholu, cigaretách a marihuaně. Dále uvádí také některé znaky závislosti i na jiných návykových látkách, jako extáze nebo MDMA. Důvodem proč bral tvrdé drogy, byla primární závislost na alkoholu, který díky nim lépe snášel. V současnosti úplně abstínuje a není závislý na žádné návykové látce.

S ohledem na závislost jeho otce na alkoholu a v souvislosti s tím, že oba jeho rodiče kouřili, měl v nich už před rozvodem špatný vzor, vzhledem k těmto návykovým látkám.

Nejspíš ho lákalo tyto věci vyzkoušet, aby lépe pochopil, proč to rodiče dělají. Vysvětlovalo by to, proč tyto látky vyzkoušel v tak mladém věku, ale důvodů může být víc. Před rozvodem rodičů, tedy již měl zkušenost s těmito látkami a po rozvodu, když se s matkou přestěhoval do jiného města, měl čím dál více příležitostí s nimi experimentovat, protože do školy dojížděl. Kontakt s otcem byl velmi sporadický a dohled matky, na to co dělá po škole, nebo jestli vůbec do školy chodí, také nestačil. Roman se chytl ve škole party, která kouřila trávu a do toho často pil alkoholické nápoje. Proto nejezdil domů hned po škole. Jeho matka byla přísná, ale veškeré její snahy a výhrůžky měly váhu vždy jen nějaký čas. Postupem času se u něj zvyšovalo množství návykových látek, které vyzkoušel. **Mezi hlavní příčiny vzniku závislosti související s rozpadem rodiny, zde vnímám alkoholismus otce a jeho absenci ve výchově. Také mnohdy přehnaná přísnost matky a nepřiměřená opatření týkající se výchovy.**

Marty: Dříve nebyl závislý na žádné návykové látce, i když ji třeba už vyzkoušel. Dostává se k nim až postupem času po dosažení dospělosti. V současnosti uvádí svou závislost na alkoholu, marihuaně a cigaretách. Vyzkoušel i jiné návykové látky, jak říká: “*diskotékové drogy*“, ale o závislosti na nich víc nevíme.

Rodiče se mu rozvedli, když měl osm let. Hlavním důvodem byla psychická porucha otce, který před jeho matkou utajil, že má maniodepresivní poruchu, která se projevila až pár let po svatbě. Před tím, ani dlouho po tom, neměl Marty žádné zkušenosti s návykovými látkami. V dospívání se věnoval jízdě na kole. Ve skateparcích se můžeme setkat běžně s mladistvími, kteří užívají návykové látky. On však ve třinácti vyzkoušel první cigaretu, která mu nechutnala. V patnácti měl své první pivo, to mu sice zachutnalo, ale v té době to s alkoholem ještě nepřeháněl. Stejně rekreačně vyzkoušel i marihuanu. V dospívání žil střídavě u obou jeho rodičů, kteří se mu vždy plně věnovali. Až po dosažení dospělosti a zranění, znemožňující pokračování v jeho oblíbeném sportu, se mu díky spoustě volného času a nevyužitě energie začalo více líbit pití alkoholu. Ze stejného důvodu holduje také marihuaně a cigaretám.

V tomto případě, neshledávám příliš velkou spojitost mezi rozpadem rodiny a vznikem závislosti. Napadá mě pouze souvislost ve vztahu s otcem, který na něj byl často příliš přísný v důsledku své nemoci. Také je možné, že zde hrála roli volnější ruka ve výchově ze strany matky, nebo příliš pozornosti ze strany rodičů, které se mu v dospělosti přirozeně nedostává, tak ji hledá ve společnosti, kde se návykové látky objevují.

5 DISKUZE

V této kapitole, se autor pozastavuje nad celkovým shrnutím své práce a jejími limity. Diskutuje zde své závěry, hodnotí správnost vybraných metod a porovnává svoji práci s jinými výzkumy. Také zde navrhuje možnosti využití této práce v praxi.

5.1 Shrnutí práce

V teoretické části bakalářské práce jsou vymezena hlavní východiska, zaměřená na rodinu, závislost a propojenost těchto dvou témat. Autor se zde snaží co nejlépe popsat a vymežit všechny potřebné informace související s výzkumem.

V praktické části autor podrobně zjišťuje a popisuje rizika vzniku závislosti ve spojitosti s neúplnou rodinou. K samotnému výzkumu byl zvolen kvalitativní přístup (viz kap. 3.2.1). Rozhovory byly sestavené tak, aby se otázky vztahovaly ke všem výše uvedeným tématům, souvisejícím s cílem bakalářské práce. Výzkumný soubor (viz kap. 3.2.2) byl zvolen metodou záměrného výběru účastníků. Po doslovné transkripci rozhovorů, se autor pustil do analýzy metodou otevřeného kódování (viz kap. 3.2.5). Záměrem bylo, vyselektovat z textu pouze podstatné pasáže a následně je zařadit do kategorií. K dosažení větší přehlednosti byly tyto vybrané a označené jednotky zasazeny do tabulky (viz kap. 4.1). Následná sekundární interpretace, pomáhá autorovi sjednotit data podrobená analýze a nahlédnout tak na odpovědi participantů jako na jeden celek (viz kap. 4.2). Odpovědi na výzkumné otázky (viz kap. 4.3), však autor rozděluje po jednotlivých případech a to z toho důvodu, že je každý případ velmi individuální. Tím autor získává pět jedinečných interpretací, ve kterých se však objevují jisté podobnosti. Nejde zde však o nějaké převratné objevy. Dalo by se říct, že se jedná spíše o potvrzení již známých existujících rizik. Tato rizika však nelze přisuzovat pouze důsledkům rozpadu rodiny, ale často se vztahují i k jejím příčinám. K podrobnějšímu shrnutí praktické části této práce se autor dostává v jejím závěru.

5.2 Limity výzkumného šetření

Jako limity, zde autor nevnímá žádné vnější nepříznivé vlivy, které by mu v průběhu práce komplikovaly jeho naplánované činnosti. Za limit považuje rozsah práce, do které musí vměstnat takto obsáhlé téma. Jistým omezením v podobě zpracování nasbíraných dat, bylo zachycení subjektivity jednotlivých případů. I když si autor záměrně vybíral

účastníky, protože se s nimi osobně zná, nestačila mu pouhá důvěra a osobní vztah, aby získal všechny potřebné informace. Na jednu stranu je výhodou, že nemusí nacházet souvislosti pouze v rozhovoru, na druhou stranu je třeba rozeznat, na kolik jsou tyto souvislosti v podobě vlastních domněnek validní. Proto se autor snaží vycházet převážně s nasbíraných dat a jako limity vnímá použití osobních zkušeností s účastníky, které nejsou v této práci nijak podloženy.

5.3 Návrhy do praxe

V této podkapitole se autor zamýšlí nad využitím své práce v praxi. V souvislosti se sociální sférou, by mohlo jít o ověření smysluplnosti práce v terénních programech pro děti a mládež. Tyto programy poskytují dětem možnost trávení volného času zdravým způsobem venku a to v okolí jejich bydliště. V oblasti speciální pedagogiky, by například mohla tato práce sloužit pracovníkům pedagogicko-psychologických poraden a učitelům, jako pomoc při vysvětlování rodičům, proč je důležitá spolupráce obou rodičů na výchově. Rozhodně může být podnětem pro uvědomění si důležitosti zájmových činností dítěte. Tato práce, se však zájmy participantů příliš nezabývá, ale je z ní zřejmé, že zde jejich absence hrála významnou roli. V poslední řadě by mohla být tato práce podkladem a inspirací pro následující výzkumy. Je možné rozvinout toto téma právě o zaměření na volnočasové aktivity. Také by bylo zajímavé prozkoumat i výpovědi rodičů na danou problematiku a následně tyto výpovědi porovnat.

5.4 Rešerše

Na samém začátku bylo snahou autora vyhledat výzkumy s podobnou tematikou, aby zjistil, jestli již dané téma někdo zpracovával. Následně si vybral tři výzkumy s podobným zaměřením.

V prvním výzkumném šetření, bylo cílem autorky odhalit, zda existuje souvislost mezi dysfunkčním rodinným prostředím jedince a vyšší pravděpodobností, že se dostane do kontaktu s drogami. Jak je nám známo s odborné literatury, tato souvislost zde určitě existuje. Formou kazuistik, rozebírala jednotlivé případy (Bojková, 2008). V jiném výzkumu, se autorka zabývá rizikovými faktory v rodinách podobně jako v tomto výzkumu, avšak zaměřuje se pouze na rodiny, ve kterých se již vyskytuje drogová závislost u rodičů a zkoumá také přenos těchto rizik mezi generacemi (Havlová, 2013). V dalším výzkumu, autorka zkoumá rodinné prostředí lidí s nealkoholovou závislostí.

Snažila se zde najít prvky, které se v rodinách objevovaly nejčastěji. Mimo jiné se zaměřovala na jejich zájmy a koníčky v dětství, finanční situaci a funkce rodiny (Pošvancová, 2017).

Ve výsledcích těchto prací, stejně jako v odborné literatuře je dokázáno, že neúplná rodina je rizikovým faktorem pro vznik závislosti. Autor této práce, se proto nesnaží dokázat tuto souvislost, ale zabývá konkrétními případy, příčinami a riziky vzniku závislosti u jedinců z rozvedených rodin.

ZÁVĚR

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit a popsat rizika vzniku závislosti, zapříčiněná vznikem neúplné rodiny. Existuje mnoho faktorů ovlivňujících vznik závislosti, které se mohou vzájemně prolínat, avšak v této práci jsme se zaměřovali pouze na faktory rodinné. V dostupné literatuře existuje více autorů, zabývajících se spojitostí mezi rodinou a vznikem závislosti. Jedná se však většinou o publikace zaměřené na rodinu s okrajovým pohledem na drogy, nebo publikace zaměřené na závislost s okrajovým pohledem na rodinu. V těchto publikacích jsou uvedeny různé patologie v rodině, výchovné styly a rizikové faktory, které určují větší předpoklad toho, že dítě z takové rodiny, může mít problémy s návykovými látkami. V literatuře, kde je téma rodiny a závislosti poměrně v rovnováze, se autoři neúplnou rodinou zabývají pouze okrajově. Většina rizik zde uvedených, se může objevovat jak v rodinách úplných, tak i v rodinách neúplných. Existují však rizika, jejichž výskyt je v neúplných rodinách pravděpodobnější a ty se objevují i v empirické části této práce.

Z výzkumného šetření vyplývá, že určitá část rizikových faktorů, se v rodinách účastníků výzkumu objevovala již před vznikem neúplné rodiny. Tyto patologické jevy často byly i příčinou rozvodu. Jednalo se převážně o absenci otce v rodině z důvodu pracovní vytíženosti, nebo závislosti na alkoholu, což ovlivňovalo chod rodiny jako celku a výchova tak často zůstávala pouze na matce i před rozvodem. Z hlediska psychosociálního vývoje (viz kap. 2.2.1), je zde zřejmý chybějící mužský vzor a výchova ze strany otce, kterou matka nemůže nahradit. V zápětí celý proces rozpadu rodiny, i přes některé pozitivní přínosy, tyto zmíněné rizikové faktory ještě prohloubil. To znamená, že semeno stromu, který plodí závislost, bylo zaseto již před vznikem neúplné rodiny. Toto semínko se možná dříve či později uchytlí v souvislosti s četností dešťů a srážek, které jsou však v období rozvodu velmi časté. Po rozvodu se tak ve většině případů ještě výrazněji omezil kontakt a vztah s otcem, protože chlapci bydleli jen s matkou. Vztah s matkou je přirozeně dostatečně nenaplňoval, a tak hledali mužské vzorce chování mezi vrstevníky venku, kde dokazovali chlapeckou sílu a odvahu jiným způsobem. Z výzkumu vyplývá, že k častějšímu chození ven za kamarády, přispěly také časté hádky rodičů již před a v období rozvodu, ale i po rozvodu, když rodiče ještě nějakou dobu bydleli spolu. To v rodině vytvářelo dusnou atmosféru, kterou nebylo snadné rozdýchat v součtu s dalšími okolnostmi a tak bylo lepší jít ven na vzduch. Nedostatečný dohled ze strany rodičů byl také významným faktorem, který po rozvodu umožnil nárůst příležitostí, jak přijít do styku s návykovou látkou.

Z vybraných pěti účastníků výzkumu, se tyto motivy objevovaly u čtyř z nich, a všichni přiznali svou dřívější závislost na tvrdých drogách. Je zajímavé, že v případě, kde se tyto motivy neobjevují, šlo o situaci, kdy se rodiče rozvedli, když bylo účastníkovi teprve osm let a oba rodiče mu nadále věnovali dostatečnou péči a měli spolu dobré vztahy. V tomto případě je závislostní chování rozvinuto až v dospělosti a není v něm přisuzována vina rodině. Významnou roli zde hraje zranění, které znemožnilo pokračování v oblíbené činnosti, kterou byl pro něj adrenalinový sport.

Je zřejmé, že rodina byla, je a bude důležitým ovlivňujícím faktorem při vzniku závislosti. Existuje mnoho faktorů, které ve správně fungujících rodinách nedostanou možnost dítě ovlivnit. Toto riziko se však zvyšuje tam, kde nejsou naplňovány základní funkce rodiny, což může vést i ke vzniku rodiny neúplné, která tato rizika může ještě více prohloubit.

V teoretické i praktické části jsou uvedena rizika, která souvisí s neúplnou rodinou a vznikem závislosti. V závěru se objevují pouze nejčastější rizika, která se opakovala ve více případech. Celkový přehled rizikových faktorů je uveden v odpovědích na výzkumné otázky (viz kap. 4.3). S ohledem na subjektivitu této problematiky, si však nedovolím tvrdit, že každé dítě z rozvedené rodiny bude závislé na drogách. Cílem této práce bylo upozornit na rizika v neúplné rodině, která mohou mít vliv na vznik závislosti, což se v tomto případě povedlo a cíl byl naplněn.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-254-9.
- HAJNÝ, Martin. *O rodičích, dětech a drogách*. Praha: Grada, 2001. Pro rodiče. ISBN 80-247-0135-9.
- HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-7367-628-5.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.
- ILLES, Tom. *Děti a drogy: fakta, informace, prevence*. 2., upr. vyd. Praha: ISV, 2002. Drogy. ISBN 80-85-86650-1.
- JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.
- KALINA, Kamil. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1411-0.
- MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Děti, rodina a stres: vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992. Psychologická literatura. ISBN 80-04-25236-2.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 8086429199.
- MÁCHOVÁ, Jiřina. *Spor o rodinu*. Praha, 1970.
- MÁROVÁ, Zdeňka, Senta RADVANOVÁ a Zdeněk MATĚJČEK. *Výchova dětí v neúplné rodině*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 120 s.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-58-X.
- MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Základy sociologie. ISBN 80-86429-05-9.

- NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-267-6.
- NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9.
- RIESEL, Petr. *Lesk a bída drog: praktická příručka pro mládež, rodiče a pedagogy*. Olomouc: Votobia, 1999. ISBN 80-7198-348-9.
- Kolektiv autorů sdružení SANANIM. *Drogy, otázky a odpovědi: příručka pro rodinné příslušníky a pomáhající profese*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-223-2.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
- TRAPKOVÁ, Ludmila a Vladislav CHVÁLA. *Rodinná terapie psychosomatických poruch: rodina jako sociální děloha*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-0523-4.
- VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.

ONLINE ZDROJE

- Biotox [online]. © 2000-2009 [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <http://www.biotox.cz/enpsyro/pj3ozav.html>
- HAJNÝ, Martin; KOŘÍNEK, Richard; MAJER, Michal. *Rodina a drogy* [online]. [cit. 2019-03-27]. Dostupné z: <http://www.p-centrum.cz/uploads/soubory/Rodina%20a%20drogy.pdf>
- MARTINOVÉ, Mária. *Závislosti v DSM-5* [online]. [cit. 2019-03-16]. Dostupné z: http://www.psychiatriapreparax.sk/index.php?page=pdf_view&pdf_id=7421&magazine_id=2
- Mediatelly [online]. ©Mediatelly. [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <https://mediatelly.co/cz/icd/F00-F99/set/F10-F19/cls/F16.2/poruchy-dusevni-a-poruchy-chovani-zpusobene-uzivanim-halucinogenu-syndrom-zavislosti>
- Substituční léčba – Veřejnost [online]. © 2019 [cit. 2019-03-16]. Dostupné z: <http://www.substitucni-lecba.cz/rozdeleni-drog>

BAKALÁŘSKÉ A DIPLOMOVÉ PRÁCE:

BOJKOVÁ, Simona. *Disfunkční rodina jako rizikový faktor užívání drog adolescenty*. Brno, 2008. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra sociální politiky a sociální práce. Vedoucí práce PhDr. Monika Šišláková.

HAVLOVÁ, Božena. *Analýza rizikových faktorů v rodinách s výskytem drogových závislostí*. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Tomáš Čech, PhD.

POŠVANCOVÁ, Nela. *Rodinné zázemí lidí se závislostí na nelegálních návykových látkách*. Brno, 2017. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra tělesné výchovy a výchovy ke zdraví. Vedoucí práce RNDr. Mgr. Alice Prokopová, Ph.D.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – ROZHOVOR č. 1 (Zbyňa23)

Příloha č. 2 – ROZHOVOR č. 2 (Steve29)

Příloha č. 3 – ROZHOVOR č. 3 (Sam20)

Příloha č. 4 – ROZHOVOR č. 4 (Roman27)

Příloha č. 5 – ROZHOVOR č. 5 (Marty24)

Příloha č. 1 - ROZHOVOR č. 1 (Zbyňa23)

1) S kým jsi vyrůstal po vzniku neúplné rodiny a kolik ti bylo let, když se tak stalo?

- *Pokud máš sourozence, bydleli jste po rozvodu spolu?*

Zbyňa: Sourozenec se udělal až po rozvodu, rozvod byl v deseti letech a bydlel jsem s matkou a aktuálním otcem bratra, Jarkem, ten měl dvacet šest a ona třicet šest roků, když sme spolu začali bydlet a do necelých dvou let přišel bratr na svět. Když jsem měl dvanáct.

Komentář [R1]: Věk při vzniku neúplné rodiny

Komentář [R2]: Bydlení po rozvodu

Komentář [R3]: Bydlení se sourozenci po rozvodu

2) Jaké konkrétní důvody u vás doma způsobily ztrátu úplné rodiny?

Zbyňa: Asi to byl alkohol nejvíc, z části. A ze strany otce. A nezájem, od toho se to odvádí.

Komentář [R4]: Příčina rozpadu rodiny

Komentář [R5]: Příčina rozpadu rodiny

Komentář [R6]: Příčina rozpadu rodiny

3) Jak jsi tuto situaci vnímal? Bavil se tehdy s tebou někdo na toto téma?

- *se sourozencem jste se o tom bavili? Jak to vnímal on?*

Zbyňa: Nikdo se o tom nebavil a vnímal jsem to jako úspěšné pokračování života rodiny s matkou. To je asi tak celý. Nebral jsem to nějak negativně, spíš jsem byl rád za to. Za rozvod.

Komentář [R7]: Komunikace s rodiči na téma rozvod

Komentář [R8]: Postoj dítěte k rozvodu

4) Změnilo se tvé chování vůči rodičům po vzniku neúplné rodiny?

- *pokud ano, jak?*

Zbyňa: Ano, změnilo. Vůči matce tam byla otevřenější důvěra, lepší vztah, který byl intenzivnější založený na těch chvílích, který jsme prožili. A vůči otci to bylo do pár let, kdy jsem se s ním chtěl, nebo spíš přestal vídat, protože jsem nechtěl mít kontakt s ním. Takže se kontakt úplně uzavřel mezi námi dvěma.

Komentář [R9]: Vztah s matkou po rozvodu

Komentář [R10]: Vztah s otcem po rozvodu

5) Změnilo se chování rodičů vzhledem k tobě po vzniku neúplné rodiny?

- *pokud ano, jak?*

Zbyňa: Co se týče matky, tak ani ne. Tam to zůstalo pořád stejné, správně. A ze strany otce to bylo podobný, ale asi ztráta zájmu o kontakt bylo, protože já jsem s tím začal a on nechtěl už navazovat, vyhovovalo mu to asi víc takhle. Takže asi tohle je k tomu celý takhle stručně.

Komentář [R11]: Změna chování ze strany matky

Komentář [R12]: Změna chování ze strany otce

6) Myslíš si, že tvoje rodina ovlivnila tvé chování ve vztahu k návykovým látkám?

- *pokud ano, jak?*

Zbyňa: Uuuu.. Možná tak jedine z toho, že jsem to u nich viděl. Takže jsem se mohl dostat k cigárám a k chlastu. V osmý třídě, když mě šikanovali, tak jsem si před školou dával panáka tequilly. Pár měsíců. A to je asi tak celý, ale jakože nebylo to nějak ovlivněné tím, už ani nevím co bylo za otázku pořádně.

Komentář [R13]: Špatný příklad ze strany rodičů

Komentář [R14]: Dostupnost návykových látek

Komentář [R15]: Řešení problémů návykovými látkami

Já: Jak tě rodina ovlivnila v chování ve vztahu k návykovým látkám.

Zbyňa: Tož to nijak. To spíš ovlivnily moje vztahy, jakože s ženami než rodinný. To je asi tak celý no v tomhle.

Já: A tak je tam to, žeš to viděl doma.

Zbyňa: Tož, já sem to měl u sebe akorát, tak sem si to mohl dat. Ne že bych jako, jako malej sem si říkal, že nebudu nikdy kouřit, protože jsem je viděl kouřit a stejně jsem kouřil od dvanácti. Takže to nevím jak je to ovlivněný tímhle faktorem.

Já: k tomu se ještě dostaneme, ještě se zeptám, jak se k tobě chovali rodiče, když se dověděli, že experimentuješ s nějakou návykovou látkou, změnilo se něco? Konkrétní návykové látky.

Zbyňa: Tak ze strany otce nijak, protože tam není kontakt. Cigára mi máma nevyčítá, protože sama kouří, takže to sem si s ní normálně zapálil v sedmnácti. Chlast mi při dospívání nechtěla dávat, protože už sama věděla, že jsem chodil chlastat ven, ale pak už sem si, jako normálně dáme panáka, akorát tráva jí vadí, to si se mnou nechce dát nikdy, ale hulím před ní někdy, to jí nevadí a akorát do těch tvrdších drog to nebyla ráda, ale nikdy nemluvila o tom. Nikdy mi nevyčítala, když jsem za ní tak přijel ohledně tvrdých drog. Jenom to neměla ráda, to je celý.

7) Měl někdo z tvých rodičů problémy s užíváním návykových látek?

- sourozenci?

Zbyňa: Sourozenci ne. Ve dvanácti. Mama dřív, když měla lupénku v osmnácti a když se rozváděla s fotrem, tak měla problémy s chlastem, konkrétně tvrdej chlast, to je celý. A co sem slyšel tak krom alkoholu otce, tak aji prý nějaký prášky když byl mladej. Kolem dvaceti, ale to sem jenom slyšel. to nevím. Žádný drogy jinčí. Tráva ani nee.

Já: Jenom ty cigára prostě.

Zbyňa: No jasný, tak cigára furt, od mlada.

8) Kdy jsi poprvé přišel do styku s návykovou látkou a kolik ti bylo let?

- konkrétní návykové látky, co tě k tomu vedlo?

Zbyňa: Poprvé když jsem užil, tak to byl asi chlast, to bylo k nedělnímu obědu, ke kačeně, v osmi letech. Malý pivo. To mi chutnalo k tomu obědu. Pak ve dvanácti, kdy jsme chtěli si zapálit cigára o volný hodině, tak jsme si dali cigára od babičky spolužáka. Od té doby kouřím prakticky pořád. Poprvý jsem se ale ožral v šestnácti z božkova. To jsme měli prázdniny, tak jsme se šli zkalit a a a když jsem si dal poprvý brko, ani nevím ty vole, jsem hulil v německu když jsem byl na praxi v sedmnácti letech. Jsem byl po rozchodu a tak jsem se chtěl ještě víc zdunit jak s chlastu. A Mám jako dál pokračovat?

Já: MHM

Zbyňa: Co bylo dál. To byla tráva, pak ve dvaceti po rozchodu, když jsem byl rok a půl s bývalou, tak jsem si dal poprvý extázi, teda doufám, že to bylo, nějaký prášek. To bylo před párty, kdy se chodilo chlastat ven a pak to tak šlo furt dokola. Emko taky večer. Proč sem si dal poprvý speed, protože jsme neměli kouli, tak jsem si dal Emko a speed. Perník jsem si dal, protože jsem to chtěl zkusit v jednadvaceti, tak jsem si dal malou čáru a jo ještě kokain. Ten jsem si dal po našem vystoupení v Otrokovicích poprvý. A pak jsem si to dával v Praze, protože to bylo všude kolem. A byl sem při tom frajer. Ale pak už nee. A jo ještě houby, ty sem sem si dal, protože jsem je chtěl zkusit a pak jsem to ex, ne experimentoval hmm..

Já: To ti bylo kolik?

Komentář [R16]: Dostupnost návykových látek

Komentář [R17]: Špatný příklad ze strany rodičů

Komentář [R18]: Věk vzniku nikotinové závislosti

Komentář [R19]: Výchovný postoj matky ohledně kouření

Komentář [R20]: Výchovný postoj matky ohledně alkoholu

Komentář [R21]: Výchovný postoj matky ohledně marihuany

Komentář [R22]: Výchovný postoj matky ohledně tvrdých drog

Komentář [R23]: Problémy sourozenců s návykovými látkami

Komentář [R24]: Problémy matky s návykovými látkami

Komentář [R25]: Problémy otce s návykovými látkami

Komentář [R26]: Problémy rodičů s návykovými látkami

Komentář [R27]: První zkušenost s návykovou látkou

Komentář [R28]: První zkušenost s cigaretami

Komentář [R29]: Důvody a následky experimentování s cigaretami

Komentář [R30]: První zkušenost s alkoholem

Komentář [R31]: První zkušenost s marihuanou

Komentář [R32]: První zkušenost s extází

Komentář [R33]: První zkušenost s MDMA a speedem

Komentář [R34]: První zkušenost s pervitinem

Komentář [R35]: První zkušenost s kokainem

Komentář [R36]: První zkušenost s lysohlávkami

Zbyňa: Houby jsem si dal poprvý taky ve dvaceti. To byl podzim, když jsem se ve dvaceti rozešel, v červ, ne v srpnu, v září jsem si dal poprvý extázi, ještě před tím rozchodem v červenci to byl trip, na podzim v listopadu houby a pak už to šlo dokola dál dál dál.

Já: A to si bydlel ještě u mámy?

Zbyňa: Hmm to sem bydlel u matky a bydlel sem u ní pak už jenom rok. Pak už jsem se přestěhoval pryč.

9) Myslíš si o sobě, že jsi na něčem závislý?

Zbyňa: Na čem jsem závislý aktuálně tak asi cigarety, protože jsem si už xkrát řekl, že přestanu, ale nepřestal jsem, vždycky si zapálím hlavně ve stresu z práce. Alkohol, si nemyslím že jsem závislý, protože když si řeknu, že nechci pít, tak nepiju několik dní, ale jinak piju skoro každý den něco. Pivko nebo víno. Nebo panáka. Tráva tam bude závislost, to nedokážu bez ní bejt aniž bych nebyl nervák jeden den a možná tak ještě jídlo. Všeobecně jako tučný slabůstky a to se táhne ruku v ruce s trávou.

Já: A ty další drogy?

Zbyňa: Tvrdý drogy už neberu přes sedm měsíců, žádný. Naposledy jsem si dal extázi před těmi sedmi měsíci, ale před tím to mohl být leda tak kokain. Nějaká lehčí závislost. Že když jsem mohl, tak jsem si dal vždycky, neodmítnul jsem nikdy. Ale to asi už není rozhodně teda. Jenom ty lehký věci teďka.

10) Jaký byl tvůj postoj k návykovým látkám dříve a jaký je teď?

Zbyňa: Všeobecně? K návykovým látkám? Nevím, vždycky jsem to vnímal jako špatnou věc. Teď to vnímám jako špatnou věc, když si nemůžu dat trávu, svoje myšlenky, takže se tam ty názory změnily. Co se týkalo tvrdých drog, tak tam nebyl braný takový zřetel na fatálnost, který se teď ale rapidně změnil už to vnímám jako věc, kterou nemůžu dat k sobě, ani nablízko, ani nejsem s lidma co to berou a to je u těch tvrdých drog. U alkoholu a tabáku to vnímám jako problém pro zdraví. To jsem dřív tak nevnímal, ale pak sem měl nějaký problémy, když jsem kašlal krev, když jsem byl nemocnej a chlastal tvrdej tak tyhle věci vnímám jako problém se zdravím. Což jsem dřív nevnímal. Takhle.

11) Které rizikové faktory v rodině se tě týkaly před a po vzniku neúplné rodiny?

- partneři rodičů, prarodiče

Zbyňa: fuu tak před, jo před vznikem neúplné rodiny, tak to, si to nepamatuju. Tak tam bylo asi uuu, nedostatečná komunikace mezi členy rodiny, což myslím mě a mého otce a hlavně mý rodiče a jejich rodiče, kdy vznikaly problémy nebo respektive se táhly už od dětství rodičů, kdy i oni měli problémy s alkoholismem v rodině, v podobě mých prarodičů. Problém byl taky hlavně ten vztah prarodičů ke mně, protože babička, matka matky měla několik, několik vnoučat, z toho měla oblíbence, takže jsem tam necítil ani oporu z téhle strany, ale hlavně jsem tam jezdíval furt, takže jsem to vnímal protikladně, protože se kolikrát staly problémy mezi mámou a babičkou, kvůli penězům. Pak tam byl jako hodně rizikový faktor ten věčný alkohol u otce a jeho násilnost, když byl pod vlivem. A celkový pozadí té rodiny, která prostě byla s obou dvou stran ve sračkách, tvořili ji asociálové a alkoholici, nebo ještě líp kombinovaně. Nevím jakože. Nedostatečná komunikace, komunikace na špatné úrovni, alkohol, peníze v tom moc roli nehrály, to sme

Komentář [R37]: První zkušenost s lysohlávkami

Komentář [R38]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na cigaretách

Komentář [R39]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na alkoholu

Komentář [R40]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na marihuaně

Komentář [R41]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na sladkostech

Komentář [R42]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na návykových látkách v minulosti

Komentář [R43]: Postoj k návykovým látkám dříve

Komentář [R44]: Postoj k marihuaně v současnosti

Komentář [R45]: Postoj k tvrdým drogám dříve

Komentář [R46]: Postoj k tvrdým drogám v současnosti

Komentář [R47]: Postoj k alkoholu v současnosti

Komentář [R48]: Postoj k cigaretám v současnosti

Komentář [R49]: Komunikace v rodině

Komentář [R50]: Alkoholismus v rodině

Komentář [R51]: Vztah s prarodiči

Komentář [R52]: Alkoholismus otce

Komentář [R53]: Rodina jako celek

se vždycky nějak měli dobře, fotr vždycky něco pošmelil. Takže prachy tam nehrály roli. A co bylo taky riziko, tak byl nedostatečný sebevědomí, který jsem neměl, možnost přijmout, ze strany těch rodičů, protože otec jednak shazoval a matka byla shazovaná.

Komentář [R54]: Finance a rodina

Komentář [R55]: Absence zdravého sebevědomí

Zbyňa: A rizikové faktory po rozpadu, byly, asi ze začátku to bylo hodně to co se začalo dít mezi dvěma stranami, když se rozvedla matka s otcem a začaly být konflikty, hlavně mezi matkou mého otce a mojí matkou. Tam byly problémy, které vznikly ale na základě lži mého otce, které se pak ale zjistily později. To byl jeden problém. Druhý problém byl i přítelkyně mého otce, která ho navíc štvála proti mně a mojí matce a otcův nezáměr v komunikaci a taky fakt, že jsem od desíti let se odstěhoval od alkoholického tyрана k šestadvacetiletému chlapovi, kterej nebyl zajištěnej, byl na exekucích, líný a víceméně žil z matčiných peněz z prodeje bytu, než si konečně našel práci. A hned jsem se postavil do role, během dvou let do role staršího sourozence, který musel začít přijímat fakta o zodpovědnosti, i když jsem to ani nechtěl. A Změna prostředí, protože jsme se přestěhovali na druhou stranu města, kde jsem nikoho neznal. To je asi tak celý k tomu. Takový ty rizikový faktory z hlavní strany.

Komentář [R56]: Neshody v rodině

Komentář [R57]: Otcova přítelkyně

Komentář [R58]: Kontakt s otcem

Komentář [R59]: Matčin přítel

Komentář [R60]: Role sourozence

Komentář [R61]: Stěhování

Já: A ještě se doptám na tu výchovu teda rodičů, tak to bylo spíš ze strany mámy?

Zbyňa: Výchova byla, hlavně ze strany mámy, protože otce jsem vídal vždycky jenom prakticky v noci nebo pod vlivem, takže v tom stavu ani nedokázal nic učit. Takže vychovávala jenom máma před rozvodem. Učila mě taky jenom, takže mi pomáhala ve studiu samozřejmě, s výchovou, pomoci s hlídáním a takovým studiem do života jako naučit se jezdit na kole, plavat, to pomáhala její nejmladší sestra, moje teta a taky matka mého otce pomáhala. To je před rozvodem a po rozvodu už to víceméně byla samovýchova z mé strany, protože se narodil mladší bratr a máma se musela začít starat hlavně o něho. Takže od té doby, už jsem musel víceméně pokračovat s tím co jsem dostal do teď jenom.

Komentář [R62]: Nepřítomnost otce

Komentář [R63]: Výchova ze strany matky

Komentář [R64]: Opora v širší rodině

Já: A v tom jejím příteli si viděl jako nějaký mužskej vzor nebo tak?

Zbyňa: V jejím příteli jsem viděl vzor jak nedopadnout, což byl další vzor po mém otci. A viděl jsem v něm nejdřív člověka, kterej ani nemůže být nepřítel, protože je tak polovylízanej, ale pozděj až víceméně po dospělosti až co jsem měl všechny zkušenosti s životem, stěhování, práce, drogy, tak jsem ho začal vnímat jako staršího muže na kterýho se můžu obrátit s pomocí, když vím že to zvládne.

Komentář [R65]: Matčin přítel

12) Které protektivní faktory v rodině se tě týkaly před a po vzniku neúplné rodiny?

- partneři rodičů, prarodiče

Zbyňa: Tak protektivní faktory, pře rozpadem, tak to byla asi starostlivost matky o mě, aby nechtěla, aby byla zanedbána má výchova a vliv otce byl naplno. V tom byla ta její starost, snaha o to aby sem se naučil být cílevědomý, samostatný. Pak tam byla i ta pomoc ze strany její sestry, která mě taky pomáhala. Co tam bylo dále. Ani tam toho moc nebylo, protože většinou to bylo tak nahovno, že se o mě skoro nikdo nestaral. Takže tohle bylo tak možná ze strany mámy, tety pomoc. A jinak pak už, co se týkalo sexuality, tak to jsem taky vůbec nic nevěděl ze strany rodiny, takže tam taky nic nebylo pomáhajícího, to nemusím asi zacházet jinam.

Komentář [R66]: Opora ze strany Matky

Komentář [R67]: Opora ze strany matčiny sestry

Já: A ti prarodiče, nějaký pozitivní věci?

Zbyňa: Prarodiče, tak jednak rodiče mámy nemohly moc, protože její matka, babička dostala mrtvici půl roku před mým narozením, takže když jsem se začínal učit číst, tak víceméně ona taky neuměla skoro číst a její myšlení bylo poznamenáno tím že pochází z chudé východoslovenské rodiny, kde pomalu lidi ani neuměli číst, umírali ve čtyřiceti, ta inteligence nebyla ničím hnaná. Otec matky byl alkoholik, respektive je pořád, takže ten se taky zajímal jenom o chlast. Akorát pozitivní faktor byl to, že jsem mohl jezdit k nim do přírody, kde jsem byl venku, kde byly zvířata a nebyl jsem zavřenej nikde z nikým. Co se týkalo rodičů ze strany otce, tak tam jsem cítil lásku z té strany jeho rodiny. Aspoň nějakou a byl jsem tam nablízko mému bratranci, ze kterým jsem aspoň taky mohl trávit volný čas, protože měl taky podobný problémy, taky s alkoholismem v rodině. To je před tím rozpadem.

Komentář [R68]: Možnost přejít na jiné myšlenky

Komentář [R69]: Opora ze strany otcovy rodiny

Zbyňa: A pozitivní faktory po rozpadu jednak to že nejsem s otcem, že už na mě nebyl působený vliv negativní, díky kterému jsem nechtěl být ani doma. A že jsem začínal mít větší rozhled, větší možnosti. Začal jsem být samostatný a ten pozitivní faktor hlavní, který jsem zjistil až později byl to, že jsem se naučil samostatnosti natolik, že nepotřebuju moc ostatní. Dokážu si uvařit, zašít roztrhaný kalhoty, podobný věci. Jsem šikovnej. Z části.

Komentář [R70]: Změna rodinného prostředí

Komentář [R71]: Samostatnost

Já: To je důležitý, se umět pochválit. A zeptám se, jestli si myslíš, že třeba to, jak si byl samostatnej, tak že si měl třeba i menší dohled a díky tomu, nebo jestli tam vidíš nějakou souvislost s tím, že si vyzkoušel ty návykové látky.

Zbyňa: Tak to, že jsem chtěl vyzkoušet samostatnost v životě a návykové látky jde ruku v ruce, protože po ukončení výšky z mé strany, kdy jsem nechtěl pokračovat ve studiu, jsem chtěl žít sám abych mohl dělat co chci, respektive brát věci kdy chcu a jaké chci. A aby mě neviděla při tom matka a bratr. Tak jsem se proto i sám chtěl osamostatnit. Aby sem víceméně mohl dělat co chci, protože vím, že zvládnou dělat co dělat musím.

Já: Mhm A ještě jsem to myslel skrz ten alkohol a cigára, který si vyzkoušel jako dřív?

Zbyňa: Tak co se týče alkoholu a cigár v momentě kdy mi bylo osmnáct let, tak matka na to neapelovala tolik. Protože sama je pravidelný kuřák a sama se taky ráda napije, když může po práci doma.

Já: No mě jako víc zajímá ještě předtím, než ti bylo osmnáct.

Zbyňa: Ale než mi bylo osmnáct, tak jsem hodně byl venku, protože jsem nemohl doma chlastat. Cigarety jsem si zapálil s mámou až když mi bylo sedmnáct. To tak nevadilo, ona mi nějak řekla, že zjistila, že jí kradu cigára, že jí to nevádí tak jsem si zapálil v klidu před ňou. Ale jakože cítila ze mě cigára když jsem byl doma. Protože jsem si zapálil i když to neviděla, ale tohle nějak neřešila. Spíš neměla ráda alkohol, protože kolikrát, když jsem přišel z chlastačky tak sem se třeba ani nevyslíkl, všude bordel, pak jsem byl kolikrát nepříjemnej po ránu, takže tohle nechtěla vidat, ale nějak kvůli tomu alkoholu jsem nedělal různé kroky do života.

Já: A bral si to jako nějaký únik, ty návykové látky?

Zbyňa: Tak alkohol jsem jako únik nebral, alkohol mi prostě chutnal, protože mám rád tu chuť různých druhů, akorát vedlejší fakt byl, že když jsem začal chlastat tvrdej, tak jsem neznal míru, takže jsem byl schopnej vychlastat dvě flašky za večer. No ale u cigaret únik беру pravidelně, hlavně v práci, takovej pětiminutovej únik od stresu. A marihuanu беру hodně jako únik, ale únik od stresu a od vnímání sraček lidí, asi takhle.

13) Jaké znaky závislosti se u tebe během jednoho roku projevily?

- u které návykové látky?

Zbyňa: U které, u trávy se u mě projevily, co se u mě u trávy projevilo.. tak třeba trávu, hulím víc jak jeden rok, hulím několik let a víceméně ty znaky jsou pořád stejný někdy. Trávu hulím i přestože kašlu extrémně a po ránu při vykašlávání plivu hleny, který jsou zabarvený jak kdybys tam naházal popel. To se děje už několik let a i přesto hulím. Hulím i kvůli tomu, že kolikrát bývám přes den paranoidní, ale to se stává proto že hulím mezi prací. To se nesmí dovědět, protože já říkám, že v práci nehulím do práce. Ale když přijdu z práce tak se zhulím pak začnu bejt vynervované, že se posere práce a že nemám zvládnutý věci v životě, ale pak si dám kdyžtak dalšího prda, nebo du do práce a přejde ta paranoia, ale i přesto hulím, i když mám takový stavy. Co se týče třeba odvykání nebo nějakých pauz, tak víceméně pauzy u hulení jsou nucené jenom když trávu zrovna u sebe nemám. Když trávu mám tak si vždycky zahulím. A nechci sám omezovat. Párkrát dřív, když jsem pracoval v cizině, tak jsem nemohl k sobě trávu dostat několik týdnů, na místo toho jsem začal extrémně chlastat tvrděj alkohol. A řekl jsem si, že radši ne, že radši trávu zahulím pořád, protože když mám nervy nebo se něco děje tak stejně hledám něco s čím si ulehčím večer. To je třeba tak ta tráva. Co se týče sebeovládání tak já nevím jak je to myšlený. Jako já se dokážu ovládat na trávě, dokážu komunikovat ze státníma složkama. Dokážu řešit když je problém něco, v práci se v kuchyni něco posralo nebo takhle jakože, sebeovládání jakože to mám zvládnutý, ale jak je to jako myšlené tady v tomhle třeba?

Já: To nemusíš brát asi tak konkrétně. To jsou jenom pomocný body.

Zbyňa: Jako takhle.. mám třeba říct nějakou další věc? nějakou další látku?

Já: No třeba jak to máš s cigárama.

Zbyňa: Tak u cigár, u cigára je hlavně nejsilnější touha vždycky když si zapálím v ten den. Jsem schopný nekouřit několik dní, ale zpravidla vždycky když přijdu do práce tak začínám cítit stres nebo chuť, nebo mě nebaví ten čas dlouhej tak si chci zapálit. Mám to silný nutkání. Když si nezapálím takto zvládnou, ale nedokážu to tak vydržet pořád. Někdy se stane, že nekouřím několik dní, ale někdy se stane že když chodím do práce tak vykouřím krabičku denně. Kolikrát se stalo, že jsem kouřil tolik, že mi z toho bylo tak blbě, že jsem tak kašlal, měl jsem pocit na blití dva dny, že jsem kvůli tomu sám přestal kouřit. Pak jsem si dal třeba pivo a už jsem si chtěl zapálit. V patnácti letech jsem třeba půl roku nekouřil, že jsem nechtěl. Pak jsem si jednou zapálil a od té doby víceméně kouřím pravidelně.

Já: Ještě se zeptám na ten chlast? Když si říkal, že třeba dokážeš víc dní nepít, tak pak máš jaký stavy?

Zbyňa: Třeba naposledy jsem před dvěma týdny nepil šest dní, protože jsem před tím dva dny po sobě vypil asi tak přes půl litru tvrdýho, tak mi bylo tak na zvracení od žaludku, že jsem nepil a sice když jsem byl v práci tak jsem si mohl dát alkohol, ale odmítl sem, protože jsem se každý den cítil fyzicky zdatněj a psychicky jsem nebyl ani tak unavený, když jsem nepil. A pak jsem si z ničeho nic jednou dal prostě pár piv a to bylo celý. Šel jsem si lehnout, druhej den sem si třeba nedal nic pak jsem si dal doma po práci tři piva když jsem si u toho zahulil.

Já: Dobře, a zeptám se na ty ostatní látky, nějaký znaky závislosti?

Komentář [R72]: Přehlížení zdravotních rizik

Komentář [R73]: Sebeovládání

Komentář [R74]: Sebeovládání

Komentář [R75]: Nahrazování závislosti

Komentář [R76]: Touha užívat látku

Komentář [R77]: Touha užívat látku

Komentář [R78]: Přehlížení zdravotních rizik

Zbyňa: Ty znaky závislosti byly třeba u, u čeho? Nevim, třeba u té extáze, krystalu u kokainu byl znak závislosti, že když jsem se dověděl o možnosti sehnat tak jsem si sehnal a dal. A co jsem měl u sebe tak nevydrželo přes noc. Vždycky to zmizelo, než jsem usnul. Pak nějaký takový ty stavy po ránu, kdy jsem se jako člověk vzbudil zničeněj, když jsem měl třeba kokain tak sem si po ránu ten koks dal, tak na spravení ať je líp, když jsem neměl tak sem si ho nedal, prostě sem se vysral, dal sprchu, zahulil sem si, protože hulení mi docela pomůže při kocovině, po všech věcech uklidnit, hlavně z žaludku, ale třeba u extáze, u takových psychedelik jsem si dal ten večer a druhý den už jsem nechtěl pokračovat v tom stavu. Protože jsem nechtěl mít to vnímání tak zlomený, citově, po té stránce kdy už jsem se probral, to už jsem nechtěl dál.

Komentář [R79]: Sebeovládání

Komentář [R80]: Sebeovládání

Příloha č. 2 - ROZHOVOR č. 2 (Steve29)

1) S kým jsi vyrůstal po vzniku neúplné rodiny a kolik ti bylo let, když se tak stalo?

- Pokud máš sourozence, bydleli jste po rozvodu spolu?

Steve: No bylo mi sedmnáct a po rozvodu našich jsme nebydleli spolu, já sem se jak kdyby odstěhoval a bydlel sem sám. A sourozenci, tak sestra bydlela s mámou.

Komentář [R81]: Věk při vzniku neúplné rodiny

Komentář [R82]: Bydlení po rozvodu

Komentář [R83]: Bydlení se sourozenci po rozvodu

2) Jaké konkrétní důvody u vás doma způsobily ztrátu úplné rodiny?

Steve: Tak asi, podle mě to nějaký jako konkrétní důvody asi nemělo, spíš jako že si naši nerozuměli. Že byli každý jak kdyby úplně rozdílná jako povaha, na to aby spolu dokázali tak dlouho jako vyžít. Prostě už si nerozuměli.

Komentář [R84]: Příčina rozpadu rodiny

Komentář [R85]: Příčina rozpadu rodiny

3) Jak jsi tuto situaci vnímal? Bavil se tehdy s tebou někdo na toto téma?

- se sourozencem jste se o tom bavili? Jak to vnímal on?

Steve: No tak jak kdyby vnímal jsem to, no tak jako to děcko sem to vnímal jako podle mě... ani moc né, jako tak naši se rozváděli, prostě věděl jsem, že musím jak kdyby buď s jedním nebo s druhým jak sestra jako být, ale už jsem měl jako sedmnáct roků a věděl jsem že už nechci ani bydlet ani s jedním, věděl jsem že je to špatný s mámou, že je to špatný i s tátou, že každý má jako svoje. A ohledně toho jestli se se mnou někdo bavil na to téma, no asi to zkoušeli se se mnou o tom bavit, ale nějak mě to ani nebralo, ani jsem to jak kdyby neřešil, tak jako bohužel jako nebudou spolu a já si myslím, že já to neovlivním jako to děcko, protože proč oni dva by jako měli jako zůstat spolu. a jestli sem se o tom bavil se sestro, asi moc ne. Nějak jsme spolu tehdy ještě jako neměli žádný jako vztah na to, aby jsme se dokázali bavit o něčem.

Komentář [R86]: Postoj dítěte k rozvodu

Komentář [R87]: Komunikace s rodiči na téma rozvod

Komentář [R88]: Komunikace se sourozenci na téma rozvod

4) Změnilo se tvé chování vůči rodičům po vzniku neúplné rodiny?

- pokud ano, jak?

Steve: No já si myslím, že určitě se to jako změnilo od té doby jak se rozvedli, tak.. člověk je chytřej, tak mohl jako víceméně jako zneužívat aji ty rodiče jako. Z toho důvodu, že oni se spolu nebavili, jeden na druhého jak kdyby, byl naštvanej, takže jako nadával jeden na druhého, takže mohl přijít za mamkou a říct jí něco a ta ti to dovolila, nebo ti dala víceméně peníze a říct že tatka jako nebyl dobrej a zas dostals jako naopak že, jako fungovalo to aji na jednu aji na druhou stranu no, takže jako vztah se určitě změnil k rodičům, ale jako.. asi sem to jako moc nezneužíval, ale jako dalo se to. Dá se vždycky ten vztah jako.. změnit.

Komentář [R89]: Změna chování zapříčiněná rozvodem

Komentář [R90]: Vztahy mezi rodiči po rozvodu

5) Změnilo se chování rodičů vzhledem k tobě po vzniku neúplné rodiny?

- pokud ano, jak?

Steve: Tak určitě, každý jako chtěl, abych byl na té jeho straně a říkal, že jako mamka je lepší nebo že tatka je lepší a víc se kámošil s mamkou nebo víc se kámošil s tatkou jako, určitě si dělali takový jako naschvály oba dva, takže snažili se jako podplácet, a být ten jak kdyby lepší rodič, aby si jak kdyby zachovali tu tvář a.. je to tak.

Komentář [R91]: Změna chování ze strany rodičů

Komentář [R92]: Změna chování ze strany rodičů

6) Myslíš si, že tvoje rodina ovlivnila tvé chování ve vztahu k návykovým látkám?

- *pokud ano, jak?*

Steve: No já si myslím že asi, neovlivnila ta rodina nějak jako, to asi na to nemohlo mít nějaký dopad, to že se naši rozváděli, že sem začal jak kdyby brát drogy, nebo zkoušet něco a nemělo to nějaký význam na to, hlubší

Já: Jak se k tobě chovali rodiče, když se dověděli, že experimentuješ s nějakou návykovou látkou, změnilo se něco? Konkrétní návykové látky.

Steve: Dozvěděli se třeba, že kouřím trávu, tak jako snažili se s tím něco jak kdyby dělat a tak, ale asi věděli, že na to musím jak kdyby přijít sám. Jako snažili se jako podat nějakou jako pomocnou ruku. Máma ta šáněla různý jak kdyby sezení někde, a k nějaké psycholožce si zajdem a takový jako, byla tam jako snaha s té té její strany a ještě v určitých jako nějakých jako jiných jako.. zkouškách jako léčení a vůbec jako se jako.. nepomohlo to nějak to, podle mě to ani člověk ani tak jako neovlivní nebo.. kdy budou chtít jako lidi brát ty drogy tak je budou brát.

Já: a nějaký jiný, se dověděli?

Steve: Hmm.. Já si myslím, že do teď to neví, že jsem jako měl nějaký jako jiný drogy.

Já: a třeba kouření a alkoholu?

Steve: No kouření tak, protože mamka i taťka byli jak kdyby kuřáci, tak na to nějak jako ohled ani jak kdyby nebrali, jako že řekli jako že to je špatný jako že kouřím, ale nějak jim to jako v průběhu času jako nějak nevadilo, že kouřím, když jdu s něma na tu cigaretu nebo tak. Ohledně alkoholu jako, si myslím, že jako nejsme alkoholici, ale tak jako bylo jim to jako jedno, že si dá člověk jedno dvě piva, nebo přijde jako opilej tady, ze zábavy někde, z vesnické. Takže to bylo jako v klidu tady v tomhle.

Já: Nehrotili tě za to?

Steve: Ne Ne

7) Měl někdo z tvých rodičů problémy s užíváním návykových látek?

- *sourozenci?*

Steve: No nemyslím si že s rodičů ani ze sourozenců, možná nějaká jako vzdálená rodina, ale jako rodiče ani sourozenci určitě ne.

Já: A ty cigarety a ten alkohol ještě tam musíš počítat

Steve: Tak, tak jestli cigarety a alkohol do toho musím počítat, tak určitě jako měli zkušenost i máma i táta jako i s cigaretama i s alkoholem. Takže jako bylo to u nás doma jak kdyby běžný tady tohle, ale nebylo to jako běžný prostředí, že by se kouřilo doma nebo takhle, ale mamka třeba doma vůbec nekouřila, taťka kouřil v kotelně a pilo se taky třeba jenom o víkend nebo naši s někým když jako přišel, ale jako rozhodně jako neseděl táta doma s lahvičkou a neklopil tady od rána pivko za pivkem že, nebo mamka jako že se nenalívala tady, vínkem hned jak přišla jako z práce, bylo to spíš jako taková jako občasná záležitost.

Já: A možná se doptám, třeba po tom rozvodu, partneri rodičů? někdo z nich třeba?

Steve: Jo mamka už je teďka vdaná a taťka má taky..

Já: ale jakoby s těma návykovými látkama

Steve: Jo s návykovými látkama, ale myslím si, já osobně si teďka myslím, že táta si našel přítelkyni, která jako pije a je podle mě alkoholička, ale bohužel.

Komentář [R93]: Absence přímé souvislosti vnímaná účastníkem výzkumu

Komentář [R94]: Výchovný postoj rodičů ohledně marihuany

Komentář [R95]: Pomoc ze strany matky v souvislosti s marihuanou

Komentář [R96]: Informovanost rodičů o zkušenosti s tvrdými drogami

Komentář [R97]: Výchovný postoj rodičů ohledně kouření

Komentář [R98]: Výchovný postoj rodičů ohledně alkoholu

Komentář [R99]: Problémy rodičů s návykovými látkami

Komentář [R100]: Problémy sourozenců s návykovými látkami

Komentář [R101]: Zkušenosti rodičů s návykovými látkami

Komentář [R102]: Návyky rodičů ohledně kouření

Komentář [R103]: Návyky rodičů ohledně alkoholu

Komentář [R104]: Problémy partnerů rodičů s návykovými látkami

Já: To tě jako neovlivnilo už takhle

Steve: No to už né jak kdyby, protože už, našel si ji dejme tomu x let po tom, takže to už mě jak kdyby neovlivnilo v něčem.

8) Kdy jsi poprvé přišel do styku s návykovou látkou a kolik ti bylo let?

- *konkrétní návykové látky, co tě k tomu vedlo?*

Steve: Tak já nevím.

Já: Začneme třeba u těch cigaret

Steve: Cigaret. Tak cigarety, ty už jsem zkusil třeba na základní škole, třeba v osmé třídě už. A co mě k tomu vedlo? Nevím, nějaké jako, soudržnost s partou, vyzkoušet něco nového a takhle jako. No pak, třeba alkohol, tak to bylo tak to samý asi, ten samej věk, kdy jsme jako experimentovali aji s alkoholem, pak jsme začli jako s kamarádem třeba marihuanou, ale to bylo asi do, třeba, devatenácti to bylo naprosto jako všechno, co jsem jak kdyby vyzkoušel. A pak už to bylo takový jako rozmanitější že... Noo..... chceš to jak kdyby říct jako celý aji co sem jak kdyby i po těch jako devatenácti ?

Já: I potom no

Steve: I potom jako, jestli mě to jako k tomu jako vedlo, že se jako naši rozvedli a že já sem třeba vyzkoušel sem pervitin, vyzkoušel sem kokain, extázi, trip, co sem ještě, MDMA

Já: Jo a co tě k tomu vedlo jako tady ty věci vyzkoušet?

Steve: Tak první, proč sem to vyzkoušel? Chtěl jsem to jenom zkusit. A vyzkoušel jsem to, poprvé sem to možná vyzkoušel s bratránkem. My sme si chtěli koupit travu a on řekl, že ten borec nemá travu, ale že má něco lepšího a jestli to teda nezkusím. Tak jsme si za ty prachy koupili tady tohle. A to bylo poprvé kdy sem jako strávil noc, celou noc hraním hry na playstationu a bylo to strašně jako super, nepotřeboval jsem spát, nic, byl sem úplně fresh, ale jako neuvědomoval sem si pak ty následky no, toho, jak to pak jako člověk chtěl zkusit, pak už jsem přijel od toho bratránka a chtěl jsem to zkusit ještě s těma klukama u nás, víš jak, jaký to bylo, jestli toto. No a už se vyloženě, pak už se stýkáš s těma lidma, potkáváš se s něma a.. je to tak.

Já: A jak říkal to s tím alkoholem, cigaretama a tou travou, to bylo na té základce ještě?

Steve: No tak to už začalo podle mě na té základce no, to bylo tak osmá devátá třída, kdy už sme jako pili, kouřili a hulili.

Já: Takže to byli vaši ještě spolu, ale už tam bylo něco jako, hádky a tak ?

Steve: Jo to byli ještě naši spolu, ale už tam byly jako hádky, už to nebylo dobrý doma, ale jako furt to nebylo tak jako že se naši rozvádí, protože ono to bylo aji tím, že táta hodně pracoval, měli jsme dům, tak a potřeboval jak kdyby všechno okolo baráku, pak ještě chodil furt do práce, takže nebyl doma, máma, ta nás vlastně vychovávala jenom ona, takže bylo to takový aji doma to nebylo jako zrovna ideální. Na to jako být doma a strávit tam ten čas, jako nebylo to taková ta rodinná idylka. Přijdeš domů a tam mamka s taťkou, kteří přišli ve tři s fabriky, taťka měl svoje, byl živnostník tak jako jezdil vole, přijel třeba já nevím, tři dny nebyl doma víš jak, jsem ho viděl večer akorát, ráno odjel vole v pět a přijel v jedenáct večer a to už sem spal.

Já: Takže si chodil s těma kámošema a zkoušeli jste srandy.

Komentář [R105]: První zkušenost s návykovou látkou

Komentář [R106]: První zkušenost s cigaretami

Komentář [R107]: Důvody a následky experimentování s návykovou látkou

Komentář [R108]: Nárůst experimentování s více návykovými látkami

Komentář [R109]: Zkušenost účastníka výzkumu s experimentováním s návykovými látkami

Komentář [R110]: Zkušenost účastníka výzkumu s experimentováním s návykovými látkami

Komentář [R111]: První zkušenost s pervitinem

Komentář [R112]: První zkušenost s marihuanou

Komentář [R113]: První zkušenost s alkoholem

Komentář [R114]: Vliv rodinného prostředí na trávení volného času

Komentář [R115]: Vliv rodinného prostředí na trávení volného času

Komentář [R116]: Vliv rodinného prostředí na trávení volného času

Steve: Jo jo jasný, tak jako bavit sem se celej den s něma, tak jako, co tak sme, sehnali jsme si nějaký dobrý venky a už sme to tady kouřili. A třeba sme, sehnali jsme si jednou aji šalvěj, extrakt ze šalvěje divotvorné a kouřili jsme to před bongo. A nic nám to neudělalo. To bylo celkem zklamání tady tohle. Tak jako pokud někomu doporučím tak šalvěj asi ne.

Komentář [R117]: Zkušenost účastníka výzkumu s experimentováním s návykovými látkami

9) Myslíš si o sobě, že jsi na něčem závislý?

Steve: No teď asi na cigaretách a na marihuaně, ale dřív jsem byl asi závislej na pervitinu. Ale teď už ne, teď už je to v klidu.

Komentář [R118]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na cigaretách

Komentář [R119]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na marihuaně

Já: A chceš k tomu něco říct? K tomu perniku třeba, jak ses z toho dostal a tak.

Steve: Hmm.. ono to je strašně o psychice, člověk si to musí uvědomit sám, že to nechce a prostě žít jinak. Prostě nechceš trávit noci tím, že běháš po městě a prodáváš pervitin. Prostě nechceš. Nebaví tě to. Musí si tím ale každé projít sám.

Komentář [R120]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na návykových látkách v minulosti

Komentář [R121]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na tvrdých drogách

10) Jaký byl tvůj postoj k návykovým látkám dříve a jaký je teď?

Steve: Tak dřív byl asi hodně takovej jako kladnej, vnímal jsem to, jako nevnímal jsem to nějak špatně jako, vnímal sem to jenom jako spíš zábavu a pobavení a uniknutí od nějaké takové té reality co mě jako čeká. A teď to mám asi spíš podobně, ale víc jak kdyby rekreačně, jak kdyby miň to jako užívám, snažím se jako víc užívat té reality, než jako těch drog. Víím že to jako nejsem fakt já a pak si to jako hraje s tou lidskou myslí.

Komentář [R122]: Postoj k návykovým látkám dříve

Komentář [R123]: Postoj k tvrdým drogám v současnosti

11) Které rizikové faktory v rodině se tě týkaly před a po vzniku neúplné rodiny?

- *partneři rodičů, prarodiče*

Steve: No... tak to je takový jako, těžký jako rizikový faktory. Jako to že se třebaš jako naši jako moc nebavili jako mezi sebou, takže.. já nevím jak ti jako na to mám jako odpovědět. Faktory, jako co, bylo takovýho jako hlavního, že sem jak kdyby, začal brát jako drogy, nebo jako že to je jako tím, že sem z neúplné rodiny. Jako že se naši hádali, nebo že sem nechtěl být doma, nebo já nevím jako jak ti na to jako odpovědět.

Komentář [R124]: Komunikace v rodině

Já: No tak před vznikem neúplné rodiny, tak to si naznačil v té předchozí otázce už, že tam teda táta nebyval moc často doma, že vás vychovávala ta máma..

Steve: No.. Jak kdyby nebyl tam žádný jak kdyby, byl tam jako mužskej vzor nějaký, ale jako byli sme furt jak kdyby s tou mámou a nebylo nic jak kdyby jinýho. Prostěš došel ven s klukama a tam sis hrál. Jako s mámou co, doma v kuchyni nebo tak.. a když sis jako většinou chtěl něco dělat s tátou tak tam doma nebyl, protože musel vydělávat vole peníze abychom měli to, co sme měli a byli v pohodě. A tak teďka to na druhou stranu jako chápu, že jakože chtěl zabezpečit tu rodinu a, ale tím třeba jako ztratil ten vztah se mnou, ze ségrou a tak.

Komentář [R125]: Výchova ze strany matky

Komentář [R126]: Nepřítomnost otce

Komentář [R127]: Nepřítomnost otce

Já: A vztah s prarodiči jaký tam byl, předtím?

Steve: Předtím, si myslím že byl super a teď taky jako v pohodě. S prarodiči tam se jako kdyby žádný vztah jak kdyby nezměnil ani k jednomu. No a pak prarodiče furt přijímají toho tátu úplně jako super, ptají se na něho a tak jakože, spíš nevzali teďka prarodiče toho novýho manžela jak kdyby od té mámy.

Komentář [R128]: Vztah s prarodiči

Já: Jo. A po tom rozvodu? Tys říkal, žeš teda šel bydlet sám, tak tam vnímáš jaký ty rizika?

Steve: No ty rizika tam byly takový jako že neměl jsem vůbec žádnéj dohled třeba nad sebou, že mohl sem si víceméně dělat co sem chtěl, jak sem to chtěl dělat, jedinný co to, tak abych měl práci a z práce si zaplatil nájem, jak kdyby bydlení a takový jako věci. To bylo takový už, tohle bylo těžký jako, si pro mě jak kdyby udržet ty peníze, protože sem je dostával víceméně každěj den, tak jako tohle. Neutrácet a nějak se jako naučit jako sám o sebe jako starat, že jako když přijdeš domů a nenakoupiš si tak jako v té ledničce fakt nic nebude. Mamka ti to jako nenachystá a to. Ale jako riziko jako žádnéj dohled no, může si dělat člověk co se mu zlíbí. Může jít spát kdy chce, může vstávat kdy chce, může jíst co chce. Nikdo mu neříká v kolik přijde domů a tak no.

Komentář [R129]: Nedostatečný dohled ze strany rodičů

Komentář [R130]: Nedostatečná zralost k osamostatnění

Komentář [R131]: Nedostatečný dohled ze strany rodičů

Já: A ještě vlastně si tam neměl úplně tak třeba rozum že, na to rozhodování o vlastním životě.

Steve: No, právě. Je to tak jako. Člověk jako, no víceméně sem měl sedmnáct roků a jako, co si v sedmnácti jako budem jako. Tam nemá člověk vůbec jako schopnost rozhodovat sám za sebe a natož tak něco si třeba našetřit nebo tak.

Komentář [R132]: Nedostatečná zralost k osamostatnění

Já: Ještě se zeptám, rodiče na to měli jakěj postoj na to žes šel bydlet sám?

Steve: No tak jako nelíbilo se jim to, ale víceméně s tím nemohli nic dělat, protože už jsem měl osmnáct, byl jsem jak kdyby plnoletý a když jsem řekl, že se s něma nebudu bavit tak se s něma jako bavit nebudu a oni mě k tomu nějak jako nepřimějou prostě, mohli si za to jako sami víceméně, tak tak jako sem se k tomu postavil.

Komentář [R133]: Vzdor účastníka výzkumu vůči rodičům

Komentář [R134]: Vzdor účastníka výzkumu vůči rodičům

12) Které protektivní faktory v rodině se tě týkaly před a po vzniku neúplné rodiny?

- *partneři rodičů, prarodiče*

Steve: No tak, třeba dobrý bylo jakože jako starali se o nás ze ségrou jako dobře máma s tátou. Jako nikdy sme, neměli sme hlad, dávali nám první poslední, víš jak, jako fakt od jídla, hraček, my sme měli se ségrou mohli jsme jít na jakýkoliv záliby, kroužky, všechno nám zaplatili, různý lyžáky a takový jako záliby, jako starali se o nás materiálně jako hodně dobře. Až na to, že jako pak jako sme vyrůstali sami, no ale jinak jako dobrý věci tam byly. S babičkou výlety a jako fakt bych řekl že jako klasická jako idylická rodinka, až na to že si jako naši nerozuměli, no jako lidi, jako každěj úplně odlišnej. Jinak jako udělali nám krásný jako dětství, na vesnici, všechno. Jako nemůžu si stěžovat, jakože na nic. Jako že by to bylo něco, co zapříčinilo, že jsem jako začal s nějakýma návykovýma látkami jako předtím, kdyby to jako skončilo tak jak to jako začalo, jak nás jak kdyby vychovávali a bylo to jako super ta idylka, tak je to dobrý no, bohužel.

Komentář [R135]: Pohled účastníka výzkumu na materiální zajištění rodiny

Komentář [R136]: Opora ze strany prarodičů

Komentář [R137]: Pohled účastníka výzkumu na materiální zajištění rodiny

Já: A jakoby co, ještě se zeptám, celkovéj postoj na návykový látky tvých rodičů?

Steve: No jako celkovéj postoj, jako že jsou špatný, jako měli k tomu určitě jako nějak negativní vztah. Jako nic jak kdyby, kromě alkoholu a cigaret, který jako víceméně jako přijímali, i když jako věděli, že jsou špatný, ale jako k ostatním návykovým látkám, jakože přísně striktní, že ne, že prostě všechno je to jako špatný.

Komentář [R138]: Výchovný vliv rodičů vůči návykovým látkám

13) Jaké znaky závislosti se u tebe během jednoho roku projevovaly?

- *u které návykové látky?*

Steve: No tak třeba během jednoho roku na pervitinu, když si myslím že já sem byl osobně jako závislej, jaký jako znaky se u mě projevovaly. Tak hlavně měl sem na to jako strašnou chuť pořád, nepřišlo mi asi, že je to aji jako divný, nebo že by to bylo špatný, že sem

Komentář [R139]: Touha užívat látku

vlastně vyjetej sedum dní v týdnu, nepotřebuju spát, měl jsem strašnou chuť to furt někde shánět, furt někde si jak kdyby shánět peníze, takže sem začal, dejme tomu podvádět, lhát, a jako vymýšlet různý jako způsoby jak jako si ty peníze obstarám. Pak různý aji jako psychický, jakože bolesti hlavy a třes rukou a takový jako, určitě tam byly v tom. No jinak no..

Komentář [R140]: Ziskávání látky

Komentář [R141]: Tělesný stav

Já: Ty zájmy ?

Steve: Ty zájmy no, asi mívám sem se přestal stýkat jak kdyby ze všema jak kdyby kamarádama, spíš sem se stýkal jenom s těma dealerama a s těma lidma, od kterých já něco můžu mít, od který jako já si můžu něco pořešit, s kterým já si něco můžu dát a takhle jak kdyby přestal sem se stýkat jako úplně jako s normálníma lidma a můj veštkerej čas se zaměřil jak kdyby jenom na tohle sehnání té drogy a všechno se to jak kdyby začalo úplně namotávat, jak kdyby tohle už byla jediná starost moje a můj svět jak kdyby všechno ostatní šlo jak kdyby na druhou stranu.

Komentář [R142]: Ztráta přátel

Komentář [R143]: Ziskávání látky

Já: Hmm a u trávy ?

Steve: U trávy ? Podle mě to mám tu, závislost mám pořád, ale dá se to vyrovnávat, já strašně nahrazuju jednu závislost totiž druhou. Já když přestanu jako s jednou, tak jako začnu s jinou a jak kdyby tu horší se snažím úplně jako zrušit jako nějakou menší podle mě jako závislosti. Já si myslím, že nakonec skončím tak jakože fakt budu vegetarián a bude mi fajn, ale teď prostě, musí to jako postupně ten člověk tak jako zvládat tady jako závislosti.

Komentář [R144]: Nahrazování závislosti

Já: No a ta tráva tě ovlivňovala jako stejně jak třeba ten perník? Nebo jako co se týče těch zájmů, toho shánění a tak.

Steve: Hmm, nemyslím si asi že tak moc jakože ta tráva. Spíš, tak ta tráva je takový víc jak kdyby mezi těma lidma populárnější, takže mohls ji sehnat skoro od každýho, a ti lidi nebyli jako tak strašní jak ti lidi na tom pervitinu, protože ti sou fakt jako hrozní. A shánět, byli takový víc normální ti lidi, mohl ses s nima potkávat ve dne, mohls s nima zajít na pivo, povykládat si a tak, to třeba smažky s tebou dělat nechtěli že. Takže jako rozhodně to bylo lepší, ale neovlivňovalo to tak jako ten můj život.

Příloha č. 1 - ROZHOVOR č. 3 (Sam20)

1) S kým jsi vyrůstal po vzniku neúplné rodiny a kolik ti bylo let, když se tak stalo?

Sam: Vyrůstal jsem s matkou a bylo mi 16 let

- *Pokud máš sourozence, bydleli jste po rozvodu spolu?*

Sam: Nebydleli, oni už bydleli pryč, v Brně.

Komentář [R145]: Bydlení po rozvodu

Komentář [R146]: Věk při vzniku neúplné rodiny

Komentář [R147]: Bydlení se sourozenci po rozvodu

2) Jaké konkrétní důvody u vás doma způsobily ztrátu úplné rodiny?

Sam: Asi tátův workoholismus, že byl nepřítomen doma, věčně a nějak se do té rodiny jakože nezapojoval, určitou dobu už dlouho. Tak to byl jakože asi ten hlavní důvod.

Komentář [R148]: Příčina rozpadu rodiny

3) Jak jsi tuto situaci vnímal? Bavit se tehdy s tebou někdo na toto téma?

- *se sourozencem jste se o tom bavili? Jak to vnímal on?*

Sam: Ne, s nikým sem se o tom nebavil, tam to bylo spíš takový tabu téma v naší rodině, celkově.

Komentář [R149]: Komunikace s rodiči na téma rozvod

Já: Takže ses o tom nebavil ani s mamkou ani s tatškou?

Sam: Ne jenom s kamarádama, občas, hodně málo

Komentář [R150]: Komunikace s přáteli na téma rozvod

4) Změnilo se tvé chování vůči rodičům po vzniku neúplné rodiny?

- *pokud ano, jak?*

Sam: Tak hodně. Začal jsem to využívat, kdy vlastně oba dva se o mě začali hodně starat, ale přitom sem s něma s oběma celkem opovrhoval, jo no asi tak.

Komentář [R151]: Vztah s rodiči po rozvodu

Já: Takže sis jich nevážil jakoby potom

Sam: hmm, ale jakože jenom chvilku, potom už zase jo, jakože to spíš bylo, jakože takovej ten začátek prostě toho, a když se prostě hádali a rozváděli, tak prostě sem si jich nevážil prostě, a spíš sem nechtěl jakoby tak bývat doma. Prostě sem býval, pryč.

Komentář [R152]: změna chování zapříčiněná rozvodem

Komentář [R153]: Změna chování zapříčiněná rozvodem

5) Změnilo se chování rodičů vzhledem k tobě po vzniku neúplné rodiny?

- *pokud ano, jak?*

Sam: Hodně, oba dva se o mě chtěli hrozně moc starat, akorát já sem byl na ně, když jsem byl mladší prostě, takovej naštvanej v podstatě, takže sem to nějak vnímal prostě z jinačí strany a prostě sem se s nima moc bavit nechtěl. Byl sem k oboum takovej, s nějakou rezervou.

Komentář [R154]: Změna chování ze strany rodičů

Já: Třeba oni i mezi sebou soutěžili, jako koho budeš mít radši a tak?

Sam: Jo v podstatě jo. Přesně tak.

Komentář [R155]: Změna chování zapříčiněná rozvodem

6) Myslíš si, že tvoje rodina ovlivnila tvé chování ve vztahu k návykovým látkám?

- *pokud ano, jak?*

- Jak se k tobě chovali rodiče, když se dověděli, že experimentuješ s nějakou návykovou látkou, změnilo se něco? Konkrétní návykové látky.

Sam: Tak nejdřív, tak nejdřív ten začátek mě to asi ovlivnilo v tom, že jsem nechtěl bývat doma a tak jsem se prostě zdržoval ze skupinkama venku a začal sem kouřit trávu, potom sem se začal zdržovat ještě víc jakože v klubech a s dalšíma lidma. Takže si myslím že mě to jakože dost ovlivnilo skrz to, že sem, že sem nechtěl bývat doma a prostě sem býval

Komentář [R156]: Příčina experimentování s marihuanou

radši prostě venku, a byl jsem radši, když jsem byl celý víkend někde pryč a nemusel sem prostě být doma s něma a poslouchat je jak se hádají.

Já: A potom když se to dověděli?

Sam: No dozvěděli se, že jsem vlastně kouřil trávu, a to prostě byli vcelku naštvaní a..

Já: Jak to řešili třeba?

Sam: Tož taťka to řešil hodně, ten na mě, ten se se mnou nebavil asi měsíc nebo několik týdnů a mamka to brala tak jakože z po nebo ta to řešila vcelku v pohodě skrz to, že prostě taky to asi prostě v pubertě někdy zkusila nebo tak, té to bylo vcelku jedno, ale jakože, nijak mi to jakože k tomu nevedla nebo toto nebo jakože prostě vadilo jí to, ale zároveň si myslím, že to bylo skrz to jak kdyby, že mi to nezakazovala skrz to že prostě abych, jakože aby sme měli doma klidný vztahy, když sem bydlel s ňou. A potom se taťka dověděl, že sem bral extáze, nebo nedověděl, prostě našel sáček, tak mi za to, mě vcelku zmlátil. A to je asi..

Já: A počítám tam aj alkohol a cigára k tomu.

Sam: Tož kouřit sem začal už v patnácti, to na to nemělo žádný vliv, jakože ten prostě jak kdyby ten rozvod, to prostě jakože to už bylo dávno před tím. A..

Já: Předtím se nehádali ještě jo?

Sam: Ne ne ne, to jakože začlo až potom, jakože to na to kouření nemělo žádný vliv, a pít.. Aji na ten alkohol, protože to já už sem nechtěl bývat doma, tak mě prostě bavilo prostě se opíjet prostě a být venku, takovej volnej, to byl volnej život prostě.

Já: Dobře a ještě nějaký jiný látky? O tom se asi nedověděli že?

Sam: Ne.

7) Měl někdo z tvých rodičů problémy s užíváním návykových látek?

- sourozenci?

Sam: Ne, akorát taťka třicet let kouřil a toho nechal, když sem se narodil. A nijak jakože ani s alkoholem moc, jakože moc nepijou ani nic, ani ani nikdo u nás v rodině nepije.

Já: Ani sourozenci?

Sam: Ne vůbec. Já sem taková černá ovce rodiny.

8) Kdy jsi poprvé přišel do styku s návykovou látkou a kolik ti bylo let?

- konkrétní návykové látky, co tě k tomu vedlo?

Sam: Tak poprvé, to bylo, to byly cigára v patnácti a to bylo jako spíš tak kvůli kolektivu, jakože začalo prostě pár lidí kouřit, řekli, zkus to, tak jsme to jako tak jakože tak všichni nějak kolektivně začli kouřit a už mi to vydrželo.

Potom alkohol, to bylo tak o rok pozdějš, v šestnácti, a to bylo, že jsme šli protě na diskotéku a tak jsme prostě vzali nějakou ochucenou vodku a prostě jsme tak začali, jakože tak popíjet. A to už se potom jakože postupně už změnilo na vodku na piva a tak.

Potom tráva, to, to jsem byl na střední škole, a to sem tam, prostě se chytl takové skupinky, to bylo v těch šestnácti, to tam hodně lidí se tam toho prostě chytlo. A už to nějak prostě začali, prostě jsem se přidal do toho kolektivu a nějak sem tak začal.

Potom extáze, tak to sme se potkali, nebo to mě kamarád seznámil s jedním klukem a jeli jsme kalit do Olomouce a tam, prostě mi řekli, že to mám vyzkoušet, že to je, že prostě že, že mi to dá něco novýho, tak jsem si říkal, že to vyzkouším a to se mi zalíbilo.

Komentář [R157]: Změna chování zapříčiněná rozvodem

Komentář [R158]: Výchovný postoj otce ohledně marihuany

Komentář [R159]: Výchovný postoj matky ohledně marihuany

Komentář [R160]: Výchovný postoj otce ohledně tvrdých drog

Komentář [R161]: Věk vzniku nikotinové závislosti

Komentář [R162]: Absence přímé souvislosti vnímaná účastníkem výzkumu

Komentář [R163]: Příčina experimentování s alkoholem

Komentář [R164]: Informovanost rodičů o zkušenosti s tvrdými drogami

Komentář [R165]: Problémy otce s návykovými látkami

Komentář [R166]: Problémy rodičů s alkoholem

Komentář [R167]: Problémy sourozenců s návykovými látkami

Komentář [R168]: První zkušenost s návykovou látkou

Komentář [R169]: První zkušenost s cigaretami

Komentář [R170]: Důvody a následky experimentování s cigaretami

Komentář [R171]: První zkušenost s alkoholem

Komentář [R172]: První zkušenost s marihuanou

Komentář [R173]: Zkušenost účastníka výzkumu s experimentováním s návykovými látkami

Komentář [R174]: První zkušenost s extází

Komentář [R175]: Zkušenost účastníka výzkumu s experimentováním s návykovými látkami

Potom přišlo MDMA úplně ze stejného důvodu, Kokain úplně ze stejného, potom jsme zkusili LSD, to bylo jakože, protože to byla psychotropní látka, tak jsme to jako chtěli vyzkoušet, potom houbičky, prášky na kašel, ještě dál.. to bude asi... Potom jsem jednou vyzkoušel perník, ale to bylo jenom tak, že nám to týpek prostě vyměnil, prostě s Emkem a my sme o tom moc nevěděli a potom jsem týden nespál. A to bude asi všechno.

Komentář [R176]: První zkušenost s pervitinem

Já: A asi si to aji míchal že?

Sam: Jo, všechno dohromady.

Já: A ještě se zeptám, jakoby co tě k tomu tak vedlo zpětně, jakoby když se na to podíváš? Proč si myslíš, žeš to všechno vyzkoušel?

Sam: No nejdřív jakože prostě to bylo, prostě když jsem nechtěl bývat doma, tak jsem prostě pil. A potom, když sem jakože, když, když jsem si něco dal tak ten druhý den sem měl takovej ten špatnej to a spal sem třeba až do večera a mohl jsem potom druhý den prostě jít zas někam pryč, takže tím pádem sem celej víkend, vlastně co byli rodiče doma a hádali se, tak sem prostě vůbec nemusel být doma. A vždycky jsem vlastně přišel v pátek ze školy, šel jsem pryč, potom sem sobotu celou prospal, potom nedělu taky a v pondělí už zase bývala doma akorát mamka a to, jsem chodíval ze školy dom, a šel sem vždycky hnedka pryč a potom sem se vrátil a to už většinou oni spali.

Já: Takže prostě s tím chtěls experimentovat, byl tam vlastně vliv té party i té rodiny..

Sam: Jo nebo jakože to že jsem prostě začal tak pít a to je jakože ten vliv té rodiny asi, jakože protože sem měl hodně volnou ruku prostě a nějak se nestarali spíš se starali o sebe navzájem a když se chtěli starat o mě, tak já sem o to nějak nejevil zájem a prostě sem s něma být nechtěl. A nějak to prostě s těma lidma jak sem prostě průběžně potkával a zjistil sem, že když prostě byla tráva jakože tak zakázaná prostě a všichni říkali, že to je špatný a přišel jsem na to, že to jakože nebylo až tak prostě jak to všude popisují, tak jsem si řekl, že jako ani ty ostatní věci nemusí být jakože, který sem chtěl vyzkoušet.

Komentář [R177]: Vliv rodinného prostředí na trávení volného času

Komentář [R178]: Zkušenost účastníka výzkumu s experimentováním s návykovými látkami

9) Myslíš si o sobě, že jsi na něčem závislý?

Sam: Tak jsem závislej na cigaretách, asi na alkoholu, ale to moc nevím protože když si jakože řeknu, že nějakou dobu pře, prostě nebudu pít, tak prostě vydržím nepít. A byl jsem závislej, jakože předtím, na trávě, na extázích, na kokainu to bylo spíš tak příležitostně, na MDMA a to je asi všechno.

Já: Teď už nejsi?

Sam: Teďka už nic, kromě toho alkoholu a cigaret

Komentář [R179]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na cigaretách

Komentář [R180]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na alkoholu

Komentář [R181]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na návykových látkách v minulosti

Komentář [R182]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na návykových látkách

10) Jaký byl tvůj postoj k návykovým látkám dříve a jaký je teď?

Sam: Tak před tím než se jakože naši rozvedli a to, tak to byl dost zápornej, že jsem za to lidi odsuzoval a tak a vcelku sem se jich stranil. Potom vlastně když jsem to vyzkoušel, tak jsem to hodně bral, jakože prostě sem to nějak začal tak jakoby chápat, nebo jako měl jsem prostě takovou zaslepenou prostě hlavu tím, takže jsem to prostě uznával vcelku všechno a říkal jsem si, že to je dobrý, ale potom, když už jsem se toho prostě začal stranit a zbavil se toho, tak na to mám takovej názor, že když prostě to někdo prostě chce, tak je to jeho věc, ale jako já osobně na to mám takovej, celkově už negativní názor, a když prostě vidím někoho, kdo si to třeba chce dát poprvé nebo tak, tak ho od toho spíš odrazuju.

Komentář [R183]: Postoj k návykovým látkám dříve

Komentář [R184]: Postoj k návykovým látkám dříve

Komentář [R185]: Postoj k tvrdým drogám v současnosti

11) Které rizikové faktory v rodině se tě týkaly před a po vzniku neúplné rodiny?

- *partneři rodičů, prarodiče*

Sam: Před tím, jsem asi neměl žádný, jakože tak. Ještě před tím rozvodem to bylo.. Před vznikem jsem prostě neměl žádný rizikový prostě faktory tak v rodině.

Já: Ještě předtím než se rozvedli, tak se třeba hádali nebo tak?

Sam: Jo, tož to bylo, ale to sem tak.. oni se nehádali přede mnou, jakože na začátku třeba tak ten první půlrok, ale párkrát jsem jakože něco slyšel, ale nedával jsem tomu vůbec žádný význam a v podstatě jak kdyby o tom rozvodu jsem se dověděl až pár týdnů předtím než jakože by se, než se uskutečnil. Jakože nikdy to tak neřešili přede mnou.

Já: Takže spíš až po?

Sam: jo spíš až po a to jako potom, jakože oni po sobě křičeli, potom dělali různé scény prostě před ostatními lidma a tak, potom celkově jako že se oba dva začali bavit prostě víc jak kdyby ze svojema, hmm jak se tomu říká, vrstevníkama nebo prostě s jinými lidma, tak sem býval hodně často doma sám, což mi jako v té době vyhovovalo a jako ale zároveň se asi starali, ale bylo to takový že spíš to byla taková výchova přes telefon mi přišlo. Jakože prostě sem, já sem byl většinou dobu pryč a jakože třeba když sem, odjel v pátek do Prahy a vracel jsem se v nedělu, tak sem dom akorát napsal mamce v kolik v nedělu dojedu a prostě to stačilo, protože oni měli úplně jiná věci na práci skrz to jak se prostě hádali a bylo jim vlastně úplně jedno co jsem tam dělal nebo, kde sem byl a tak. A spíš se jakože tak přetahovali tím kdo pro mě udělá víc, což mě ale přijde jakože, takový, spíš jakože ten rizikovej faktor, skrz to že vlastně já sem si potom mohl dělat co sem chtěl a jelikož jsem byl mládež a měl jsem takovou prostě špatnou hlavu ještě, nebo takovou prostě dětskou, tak sem toho využíval protože jsem mohl a nějak jsem to tak celkově... nevím to myslím že bylo asi celý.

Já: A z části té výchovy teda, to si říkal, že výchova přes telefon.

Sam: No, jakože prostě že, sme se prostě třeba přes ten týden jsme si prostě akorát tak volali prostě a to jsem třeba i s mamou bydlel a jelikož ona, jakože sem tak třeba cca věděl kdy chodí pryč nebo třeba chodívala s kámoškama na kafe, tak jsem většinou chodíval třeba dom, prostě v tu hodinu když byla pryč, a odcházel jsem, ještě, ještě než se vrátila a prostě jsme se jako tak domlouvali spíš jakože v kolik přijdu dom a takový věci jakože, nevím.

Já: A vychovávala tě teda spíš mamka jo? Tatka pracoval hodně.

Sam: Jo. Ten tak sedm let ještě před tím než se rozvedli, tak prostě pracoval každý den, od pěti od ráno do sedmi, do osmi do večera, takže vlastně jako ten nebýval doma skoro vůbec, ten býval doma akorát víkendy a to ještě v sobotu pracoval od sedmi do dvanácti a potom tam ještě kolikrát býval do tří odpoledne. Takže jsem se s ním tak kdyžtak viděl v sobotu odpoledne, nebo přes týden večer třeba tak od deváté..

Já: Takže třeba ti tam chyběl ten mužskej vzor?

Sam: Zase on mi ho jako nahradil potom v tu nedělu. Jakože prostě, jakože přes ten týden jakože nevím, on byl takovej, že když byl doma, tak mi hrozně zakazoval věci, jakože mi to přišlo oproti mamce, že ona měla takovou volnější ruku v té výchově a on když přijel, tak mi hrozně vadilo to, že on prostě se o mě celý týden nestará a potom prostě přijede v nedělu a chce mi něco zakazovat prostě. A vůbec neví co sem dělal ten celý týden, jakože co sem dělal po škole nebo tak a prostě třeba mamka věděla, že sem se učil, nebo

Komentář [R186]: Komunikace v rodině

Komentář [R187]: Komunikace v rodině

Komentář [R188]: Vztah otce a matky po rozvodu

Komentář [R189]: Nedostatečný dohled ze strany rodičů

Komentář [R190]: Nedostatečný dohled ze strany rodičů

Komentář [R191]: Nedostatečný dohled ze strany rodičů

Komentář [R192]: Vztah otce a matky po rozvodu

Komentář [R193]: Nedostatečný dohled ze strany rodičů

Komentář [R194]: Nepřítomnost otce

Komentář [R195]: Nepřítomnost otce

prostě něco a jakože byla taková jakože celkově, že pokaždé v té výchově brala ohledy na delší dobu, prostě co dělám, ne že to že si chcu v nedělu odpočinout a třeba sem něco podělal ve škole tak prostě on to chtěl řešit v tu nedělu, že to neřešil přes ten týden, ale prostě v nedělu to to to, ale prostě, prostě nevěděl, že sem třeba prostě si dělal dobře úkoly nebo sem se učil a tak.

Já: A tohle bylo jakoby teda ještě před tím rozvodem?

Sam: Jo

Já: Dobře, a zeptám se, vztahy s prarodičema jaký si měl a jaký máš?

Sam: Dobrý, ale teďka už nemám žádný prarodiče. Jo Babička, ta se ke mně začala chovat daleko líp, nebo tak, že se mě spíš hodně vyptávala prostě na mamku a tak, protože jakože oni se měly vcelku rádi a jakože mi to spíš přijde takový jakože, že se prostě dlouho znaly, takže spíš jako je to tak, že toto a jinak v pohodě.

Já: A partneři rodičů, jestli měli po rozvodu nějaký?

Sam: Teďka má tat'ka, ale to už je jakože dlouho po tom, oni byli jakože dlouho sami, hodně dlouhou dobu.

12) Které protektivní faktory v rodině se tě týkaly před a po vzniku neúplné rodiny?

- *partneři rodičů, prarodiče*

Sam: Tak já sem vždycky rodinu jakože naši vnímal hodně dobře, takže, prostě mě vedli vždycky ke škole, prostě ke svým koníčkům, ke všemu tak to bylo to před. A prostě na mě byli celkově jakože vždycky mama byla taková hodnější a tat'ka měl takovou prostě pevnější ruku jakože prostě byl takovej přísnější, ale jakože celkově to prostě hodnotím pozitivně, ze všech stran.

Sam: A po tom rozvodu to jako to se začali oba dva hrozně moc snažit, což mě přišlo jakože blbý, ale zase to chápu z té jejich strany, prostě když se na to podívám zpětně prostě ty čtyři roky dozadu tak to vidím tak, že oni se zachovali v podstatě správně, že se o mě jako fakt oba dva starali a na druhou stranu si myslím, že by spolu oni dva měli trošku nějak komunikovat i po tom rozvodu, protože jako dávali mi hodně peněz, což bylo dobře, ale zároveň špatně. V té době sem to hodnotil jakože kladně, ale teďka mi to přijde takový, prostě že se fakt oba dva hodně snažili a prostě mi říkali, ať tolik nepiju a takový věci, protože o ničem jinačím zas tak moc nevěděli, akorát o té trávě a.. prostě, jakože pořád mě vedli prostě k nějakému takovému tomu normálnímu směru, ke škole, pořád se mě ptali na známky, ale já sem to tak nějak ignoroval. to bych řekl že tak asi..

Já: Partneři rodičů nic a prarodiče takhle něco pozitivního od nich co tě mohlo ovlivnit?

Sam: Tož babička, no nevím, ta se akorát vyptávala na tu mamku, ale to bylo celý a vlastně jinačí prarodiče nemám.

Já: Ale jako vztahy takhle s prarodičema ste měli dobrý ze všech stran? I před tím?

Sam: Jo

Já: I s širší rodinou?

Sam: Jo s širší rodinou taky, akorát jakože potom, mi tak přišlo jakože, když se potom naši rozvedli, tak že strejda byl takovej trošku odtazítej, ale to ho potom přešlo. Jakože byl takovej ke mně., nevím. A tak po roku po dvou jakože už to bylo v pohodě.

Já: A jakoby, úplně postoj prostě rodičů k těm návykovým látkám? Jakože nějaký striktní nebo tak?

Komentář [R196]: Vztah s prarodiči

Komentář [R197]: Opora ze strany rodičů

Komentář [R198]: Opora ze strany rodičů

Komentář [R199]: Finanční podpora

Komentář [R200]: Opora ze strany rodičů

Sam: Nebyli striktní, oni jakože prostě, nebo jakože..

Já: Jakože jestli to vnímáš jako pozitivní to co ti říkali a tak?

Sam: Já to vnímám jakože pozitivně skrz to, že oni.. protože sem se naučil tak když ti někdo říká, že něco nesmíš, ještě jako v takovém mladým věku, tak prostě ti to ukáže spíš to, nebo spíš ty to chceš zkusit a toto. A prostě oni mi řekli aji s těma jakože ty, ty cigarety to nebyli nadšení ale to, to zjistili až jak kdyby v osmnácti letech, takže to bylo prostě takový, že to už prostě jako byla moje volba. A prostě mi, jakože prostě mi to, oni mě, oni mě nechali ať sám přijdu na to, prostě, že to je špatný. Jakože prostě mi neříkali, že to je dobrý, prostě mi říkali: „šak ty si jednou uvědomíš, že prostě děláš blbosti“. A prostě, sem si to potom uvědomil, jakože mi to přijde takový, jakože **dobřej postoj k tomu, že, jakože dávali mi najevo že to je špatný, ale zároveň mi jakože neříkali: „ne nesmíš, prostě tečka hotovo“.** Prostě toto a jak kdyby mi za to ani nějak nevyhrožovali nebo tak.

Komentář [R201]: Výchovný vliv rodičů vůči návykovým látkám

Komentář [R202]: Výchovný vliv rodičů vůči návykovým látkám

13) Jaké znaky závislosti se u tebe během jednoho roku projevovaly?

- u které návykové látky?

Sam: Tak vlastně cigarety, tak to prostě, že sem si na to fakt navykl, že prostě bez toho nemůžu být prostě ani jeden, nebo jakože dokážu bez toho být týden, ale **jakože prostě chybí mi to, jakože pořád mám nutkání si zapálit, když jsem dlouho nekouřil tak sem si třeba prostě ruloval papírek v ruce prostě a jakože ale úplně neúmyslně.**

Komentář [R203]: Touha užívat látku

Potom s alkoholem to, když **jsem jakože pil každé den přes jedny prázdniny, tak jsem prostě pak cítil takovou žízeň, suchost v puse a že sem se prostě, měl jsem na to hroznou chuť...** ale jakože toho sem se už potom nějak to, tak nevím. To mi nepříjde zas tak jako že silná.

Komentář [R204]: Touha užívat látku

Potom Marihuana, tak to bylo, že sem si spíš to bral, jako každodenní odpočinek takovej, že sem a potom sem **když sem třeba další den, jakože sem si třeba prostě nezahulil, tak se mi potom večer blbě usínalo, neměl jsem takovou chuť k jídlu a prostě, nevím, беру to jakože prostě závislost. Protože sem, protože mi to prostě ovlivňovalo hlavu. A zároveň už s tím tak přicházelo to, že jsem zanedbával koníčky, nebo že jsem prostě jakože chodíval prostě třeba jenom s pár lidma někam a vlastně sem úplně kašlal na svoje okolí jakože na zbytek. Byl jsem takovej, nevím **že sem takovej, jak se tomu říká.. nezodpovědně, že mi bylo všechno jedno a tak.** Ale nějak jsem jakože, když jsem s tím potom přestal tak mi to nějak, ani nepřišlo, jakože už po té delší době, tak prostě se to, třeba po týdnech po dvou už to bylo jakože v pohodě, že sem na to ani neměl moc chuť.**

Komentář [R205]: Tělesný stav

Komentář [R206]: Zanedbávání zájmů

Komentář [R207]: Ztráta přátel

Komentář [R208]: Sebeovládání

Potom extáze, tak s tou, s tím jsem bojoval dva roky. **Jakože jsem prostě fakt každé víkend a ani jsem si prostě bez toho nedokázal představit prostě, že bych třeba prostě akorát pil nebo tak. Protože mě prostě bavilo být třeba do pěti do rána prostě vzhůru. Tam jsem aji trochu, jak kdyby potom **pochycoval takovou tu fyzickou asi závislost, skrz to, že jsem třeba akorát pil a prostě sem začal vnímat, že mi prostě třeba, jede pusa nebo se mi prostě víc otvírají oči nebo tak, že sem to tak prostě cítil, že prostě bych to prostě chtěl.** A to mě celkově ovlivnilo asi nejvíc a to samý to MDMA a nevím co bych tam ještě.. **prostě celkově sem potom ztratil koníčky, bavil sem se akorát s lidma, který vlastně užívali ty návykové látky, protože lidi, kteří je neužívali, tak se mě začali jakože trochu stranit.** Takže se mnou nějak nevyhledávali kontakty, protože mě bavilo o tom se bavit prostě vymýšlet různé nápady s tím a tak a to prostě oni to nějak neschvalovali. To je asi celý.**

Komentář [R209]: Touha užívat látku

Komentář [R210]: Tělesný stav

Komentář [R211]: Touha užívat látku

Komentář [R212]: Zanedbávání zájmů

Komentář [R213]: Ztráta přátel

Já: A zvyšování dávek, to bylo asi u všeho že?

Sam: Jo to bylo u všeho, postupně. Stejně jak s cigaretama, to bylo třeba nejdřív jedna krabička na měsíc, potom to bylo na týden, na den a to samý s těma extázema nebo marihuanou. Že to prostě třeba jedno, dvě prostě a potom užs to postupně zvyšoval

Komentář [R214]: Zvyšování dávek

Příloha č. 4 - ROZHOVOR č. 4 (Roman27)

1) S kým jsi vyrůstal po vzniku neúplné rodiny a kolik ti bylo let, když se tak stalo?

Roman: Bylo mi 14 let a vyrůstal jsem s mamkou.

Já: Pokud máš sourozence, bydleli jste po rozvodu spolu?

Roman: Bydleli jsme spolu po rozvodu, u mamky oba dva.

Komentář [R215]: Věk při vzniku neúplné rodiny

Komentář [R216]: Bydlení po rozvodu

Komentář [R217]: Bydlení se sourozenci po rozvodu

2) Jaké konkrétní důvody u vás doma způsobily ztrátu úplné rodiny?

Roman: Otec byl závislý na alkoholu a tím vlastně, na to se vázaly další důvody jako, nezodpovědnost vůči rodině a další věci s tím související.

Já: Takže pokud tomu dobře rozumím, tak se vaši rozvedli kvůli tátovi?

Roman: Jo, Ano

Komentář [R218]: Příčina rozpadu rodiny

Komentář [R219]: Příčina rozpadu rodiny

3) Jak jsi tuto situaci vnímal? Bavil se tehdy s tebou někdo na toto téma?

Roman: Jo, zprva jsem to vnímal pozitivně, protože jsem měl, zato že táta je ten rušivý element v rodině, který tu rodinu ničí a rozbíjí, takže jsem si myslel, že mamka bude šťastná, když se s ním rozvede, tak sem byl rád. A tak později, třeba za několik let už mi to tak nepřišlo a jako ten mužský vzor mi tam chyběl. Ale bavila se se mnou o tom mamka a ptala se nás, mě i bráchy staršího, jestli jako co na to říkáme, kdyby se rozvedla s tátou a my jsme jí řekli, že je to její rozhodnutí a že budeme rádi, když bude šťastná.

Já: Jo, a s bráchou třeba jste se o tom bavili? Jak to vnímal on?

Roman: s bráchou ne, vůbec. Na tohle téma jak to vnímal nebo tak, myslím si, že jsme se s tím každé vyrovnali po svém a nebavili jsme se o tom, takže vlastně já ani nevím, jak to vnímal. Do dneška to nevím, nikdy jsme se nebavili na tohle téma.

Komentář [R220]: Postoj dítěte k rozvodu

Komentář [R221]: Postoj dítěte k rozvodu

Komentář [R222]: Komunikace s rodiči na téma rozvod

Komentář [R223]: Komunikace se sourozenci na téma rozvod

4) Změnilo se tvé chování vůči rodičům po vzniku neúplné rodiny?

- pokud ano, jak?

Roman: Já si myslím, že určitě jako, protože jsme bydleli s mamkou, tak k tatškovi jsem nechoval takový respekt jako, jak když jsme třeba byli do těch čtrnácti spolu. A k mamce až třeba s odstupem, já nevím, několika měsíců po tom vzniku neúplné rodiny, jako že jsem k ní choval větší respekt, protože na nás byla v podstatě sama a udělala ten druhý domov, tak jsem to vnímal jako tenkrát. Že to všechno zvládla v pohodě a táta vlastně se z toho celkem nějak moc nevzpamatoval.

Já: Takže sis začal víc vážit mamky a míň vážit tatky?

Roman: Jasně, no nebral sem ho vážně jako tatku a tatka na mě neměl žádný jak kdyby ani výchovnej vliv, nebo tak, to vůbec. Natož tak abychom spolu třeba slavili nějaký narozeniny nebo něco, to ani zpočátku nějaký ty roky ze začátku ani nevěděl, že nějaký narozeniny jeho děcka majou. Takže sem jako to bral že, prostě jako trosku sem ho viděl. Až později mi došlo jako že uměl třeba pomoci, když jsem byl na střední škole.

Komentář [R224]: Vztah s matkou po rozvodu

Komentář [R225]: Vztah s otcem po rozvodu

Komentář [R226]: Nedostatečný zájem otce

5) Změnilo se chování rodičů vzhledem k tobě po vzniku neúplné rodiny?

- pokud ano, jak?

Roman: Já si myslím, že z mamčiny strany určitě ne, ta byla vždycky taková starostlivá a pečlivá, to jako u ní zůstalo, možná se to ještě prohloubilo, ale to si nějak nepamatuju, že bych to nějak vnímal. A.. Jak byla otázka ?

Já: Chování rodičů k tobě.

Roman: Vůči mě. No tata, tož ten jako tak, myslím si, že jsme celkově jako měli od sebe i daleko. Nějaký citový vazby se přetrhaly a tak že třeba ty první rozhovory nějaký s ním co si pamatuju, když jsem byl v prváku na střední a potkal jsem ho třeba někde, tak jsme jako nějak se spolu bavili, ale myslím si, že jsme neměli o čem nějak velice. Že to bylo takový, nějaký hluchý období mezi náma. Takový vyhybavý pohledy si pamatuju, nevěděl jak se chovat a nebavil se se mnou jako o tom rozvodu celkově, až potom za několik let jsme se o tom bavili. Takže si třeba pamatuju, že jsem šel ze školy, on mě potkal a ani jako, jenom se mě zeptal jak se mám a to bylo vlastně všechno. Rozhovor na pár minutek. Takže takový, takovej byl otažitější no. A mamka si myslím, jako že asi byla možná přísnější, když to tak vezmu. Já sem začal vlastně lajdat ve škole a ona po mě vyžadovala, ať školu dodělám, ať se učím a takový věci.

Komentář [R227]: Změna chování ze strany matky

Komentář [R228]: Vztah s otcem po rozvodu

Komentář [R229]: Komunikace s otcem po rozvodu

Komentář [R230]: Změna chování ze strany otce

Komentář [R231]: Komunikace s otcem na téma rozvod

Komentář [R232]: Změna chování ze strany otce

Komentář [R233]: Změna chování ze strany matky

Komentář [R234]: Změna chování zapříčiněná rozvodem

Komentář [R235]: Výchovný vliv matky

6) Myslíš si, že tvoje rodina ovlivnila tvé chování ve vztahu k návykovým látkám?

- pokud ano, jak?

Roman: Já si myslím, že to bylo určitě, jak se rodiče rozvedli, takže ten rodinný stav spíš to ovlivnil, že když jsem byl mimo město, než kde jsem bydlel s mámou, tak jsem nad sebou neměl takový dohled, dozor, tím jsem se chytl partičky, která kouřila trávu a takže si myslím, že takhle to ta rodina ovlivnila. Jinak jako táta chlastal a já jsem to jako nevnímal nějak, prostě vnímal jsem to negativně, jako že chlastal, takže.. ale nevím jestli třeba sem to spíš možná i nějak dědičně něco, nějaký předpoklady tam byly. Jedině tak to ovlivnila, takže ten rozchod té rodiny to ovlivnil spíš.

Já: Jak se k tobě chovali rodiče, když se dověděli, že experimentuješ s nějakou návykovou látkou, změnilo se něco? Konkrétní návykové látky.

Roman: U marihuany když se to tatka dověděl, tak mu to bylo jako jedno, spíš se jako zasmál tomu. A když se dověděl o tvrdších drogách, tak říkal, že opatrně s tím, jako ať to nedělám, ale jako nějak to nehrotil a mamka spíš to hrotila. Ta byla hodně proti, abych nekouřil trávu, že je to špatný a dokonce mi vyhrožovala sebevraždou, že jestli si ještě zapálím trávu tak se zabije. Takže to bylo takový hektický, ale vydržel sem týden, dva, sem nehuřil a pak jsem zase hulil.

Já: A třeba cigarety a alkohol?

Roman: Mamka mi vždycky říkala, že domů ožralej chodit nebudu. Jinak mě zabije. A nelíbilo se jí to. Jednou mě dost splaskala, když jsem přišel dom ožralej. A kouření, já jsem začal kouřit až ve dvaceti, takže to nevadilo, hlavně oba rodiče kouřili. Ale mamka mi říkala, že ona by si to nedovolila kouřit před svojema rodičema. A když sem si s ní poprvé zapálil tak říkala, že je to moje zdraví.

Komentář [R236]: Příčina experimentování s marihuanou

Komentář [R237]: Příčina experimentování s alkoholem

Komentář [R238]: Výchovný postoj otce ohledně marihuany

Komentář [R239]: Výchovný postoj otce ohledně tvrdých drog

Komentář [R240]: Výchovný postoj matky ohledně marihuany

Komentář [R241]: Výchovný postoj matky ohledně alkoholu

Komentář [R242]: Věk vzniku nikotinové závislosti

Komentář [R243]: Špatný příklad ze strany rodičů

Komentář [R244]: Výchovný postoj matky ohledně kouření

Komentář [R245]: Problémy otce s návykovými látkami

Komentář [R246]: Problémy matky s návykovými látkami

7) Měl někdo z tvých rodičů problémy s užíváním návykových látek?

Roman: Jasně.. Táta pil alkohol a máma kouřila cigarety.

Já: Hodně, oba?

Roman: Tak mamka, si pamatuju, že zvládala jako patnáct až dvacet cigaret denně. Ona měla po rozvodu jednoho přítele a ti čvaňhali furt, aj v kuchyni. A tata chlastal, první ligu.

Já: A tvůj brácha ?

Roman: Brácha nemá problémy s návykovými látkami. Nekouří, jenom si dá občas pivo, to má rád, ale to tak maximálně dvě, ale tvrděj alkohol vůbec. A drogy, když jsme byli mladší, tak jsme to zkoušeli možná spolu někdy trávu, ale to bylo ještě před rozvodem. Jinak trávu nikdy nekouřil.

Komentář [R247]: Návyky matky ohledně kouření

Komentář [R248]: Návyky matky ohledně kouření

Komentář [R249]: Problémy otce s alkoholem

Komentář [R250]: Problémy sourozenců s návykovými látkami

Komentář [R251]: Experimentování sourozenců s návykovými látkami

8) Kdy jsi poprvé přišel do styku s návykovou látkou a kolik ti bylo let?

- konkrétní návykové látky, co tě k tomu vedlo?

Roman: Myslíš i cigarety třeba ?

Já: Ano to je taky návyková látka. Alkohol taky...

Roman: Takže to bylo tak asi když jsme mněli osm, devět let, když jeden kámoš ukradl dědovi pár cigaret a zkoušeli jsme to kouřit, tak to bylo poprvé.

Já: Jaký si s tím měl zážitek?

Roman: Jo tak nám se motala hlava a bylo to v pohodě jako, měli jsme z toho spíš srandu. A pak když jsme šli dom tak jsme se báli, že už to vijou.

Já: Že budete smrdět?

Roman: Že budete smrdět a že to bude průser.

Já: Aha, tak to bylo poprvé v těch osmi letech, a pak něco ? alkohol, nebo ta tráva třeba?

Roman: To bylo tak ve stejném roku ten alkohol s trávou, to mi bylo tak dvanáct, třináct let. To jsme byli s bráchou, brácha je starší o tři roky. A jako že se domluvilo jedno dopoledne, že se půjde jako regulérně chlastat k jednomu bráchovému kámošovi, spolužákovi. Tak oni koupili nějakou vodku někde a nějaký víno a já sem tam šel s bráchou, došli sme tam a chlastali sme dopoledne. A pak jsem přišel dom na oběd ožralej. A tráva, to nevím přesně úplně ten první ten, ale to bylo, že jsme to zkoušeli s někým. Že nám někdo řekl na sídlišti, (to byli ještě naši spolu), že má trávu, jestli to jako nechceme zkusit, tak jsme to zahulili s něma, ale to nám nic jako neudělalo, to sme asi nějak špatně kouřili, nebo to byl nějaký šit.

Já: A ostatní drogy? Co, tě vedlo k tomu, aby si tyto návykové látky vyzkoušel? Proč si je zkusil?

Roman: Ostatní drogy, jsem vyzkoušel většinu těch tvrdších až na střední. Kokain jsem vyzkoušel v šestnácti, to jsme byli ve Španělsku na praxi a s tím přišel jeden starší kámoš ze školy, kterej tam s náma byl na té praxi a já jsem si říkal, že by to jako mohla být sranda. Říkal jsem si proč to jako nevyzkoušet, takže jako dělali to ostatní, tak jsem si říkal, že na tom nemusí být asi nic špatného a že to bude zábavný, říkali že se budeme bavit. A ten samej případ byl třeba aji s pervitinem. To bylo o rok později, když jsem měl pervitin v sedmnácti, to jsem byl na diskotéce v Kroměříži na Sladech poprvé. To bylo tak, že mi napsal kámoš jeden ze základky, jestli teda nejdu na Slady, tak jsme tam šli a on že oni mají piko, tak sem říkal že to vyzkoušíme. Říkali, že budeme tancovat do rána. Tak jsem si říkal, že to bude fajn. A třeba s extází když jsem poprvé přišel do styku, to si nepamatuju ten moment. Lysohlávky to jsem měl, přesně si nepamatuju kolik mi bylo, okolo patnácti, nějak po tom rozvodu.

Komentář [R252]: První zkušenost s návykovou látkou

Komentář [R253]: První zkušenost s cigaretami

Komentář [R254]: První zkušenost s cigaretami

Komentář [R255]: První zkušenost s alkoholem

Komentář [R256]: První zkušenost s marihuanou

Komentář [R257]: První zkušenost s alkoholem

Komentář [R258]: První zkušenost s marihuanou

Komentář [R259]: Nárůst experimentování s více návykovými látkami

Komentář [R260]: První zkušenost s kokainem

Komentář [R261]: Zkušenost účastníka výzkumu s experimentováním s návykovými látkami

Komentář [R262]: První zkušenost s pervitinem

Komentář [R263]: zkušenost účastníka výzkumu s experimentováním s návykovými látkami

Komentář [R264]: První zkušenost s extází

Komentář [R265]: První zkušenost s lysohlávkami

Já: Byl to pro tebe útěk od reality?

Roman: Tak útěk od reality. Patřilo to prostě k tomu životu. Začalo to tou trávou a pak když něco někdo donesl v podstatě, tak já jsem osobně nad tím nepřemýšlel a vyzkoušel jsem to. Já si myslím, že kdyby mi v šestnácti nabídli, ať si píchnu něco do žíly, že to zkusím. To sem přesvědčenější. A bylo to prostě, že si to dala celá parta. Že když někdo donesl poprvé lysohlávky, tak jsme to žrali všichni, nebo jsme z toho udělali čaj. Nebo když jsme vařili mlíko z trávy u mojího taty. Nás tam bylo osm a další čtyři čekali venku. A to mlíko z trávy stříklo na zeď, si pamatuju a tata mi na druhý den říkal: "naposledy jste tady vařili to mlíko z trávy" to tak vybalil. Hnedka věděl.

Komentář [R266]: Zkušenost účastníka výzkumu s experimentováním s návykovými látkami

9) Myslíš si o sobě, že jsi na něčem závislý?

Roman: Jo, určitě, ale není to jako návyková látka žádná. Takže na návykové látky si nemyslím, že jsem závislý.

Já: a byl si?

Roman: Asi jo, určitě, ať už jde o cigarety nebo chlast.

Já: Takže ses z toho úspěšně dostals teďka?

Roman: Jo jo, abstinuju.

Komentář [R267]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na návykových látkách

Komentář [R268]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na návykových látkách v minulosti

Komentář [R269]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na alkoholu

10) Jaký byl tvůj postoj k návykovým látkám dříve a jaký je teď?

Roman: Tak návyková látka byla pro mě náhrada nějakého štěstí, jakože, jak to říct, jak to vysvětlit.. návyková látka byla prostě, že ti to dodalo buď hodně energie a nějaký štěstí, endorfiny, euforii, blaženost, bylo to o těch pocitech spíš. Bylo to pro mě, že jsem si připadal nesmrtelný a mohl jsem sežrat pět koulí za večer a tančit celý víkend. Takže to byla ta laciná zábava no, ale fungovalo to.

Roman: No a teďka na to nemám dobré vzpomínky jako nějaký. Když si na to vzpomínám teďka s odstupem času, někdy na to myslím, tak jsou tam i takové momenty, že si třeba vzpomenu na nějaký.. den.. po tom anebo když jsem se fakt třeba sjel hodně, nebo když jsem se tady třepal na posteli v pokoji, tak když si na to vzpomenu tak mám z toho blběj pocit, z některých vzpomínek. Takže podle mě je to sračka tady to. Drogy tvrdý celkově. Tráva budiž, na to nemám nějaký špatný názor, i když by to člověk asi neměl hulit celý život a přehánět to. Víš jak, zahulit nějakou lightku, to je v pohodě, ale já z toho mám strach jako stejně. Cigára to je každýho věc. A alkohol si myslím že, můj názor je, že by se mělo pít jenom pivo asi. Když piješ pivo, tak podle mě můžeš být alkoholik závislej na pivu, ale prostě tvrděj je sračka. Tvrděj je ten největší šit, ať už to je vypálený z brambor, anebo to zraje v dubovém sudu třicet let, furt to je vole chlast, tvrděj šit.

Komentář [R270]: Postoj k návykovým látkám dříve

Komentář [R271]: Postoj k návykovým látkám dříve

Komentář [R272]: Postoj k návykovým látkám dříve

Komentář [R273]: Postoj k tvrdým drogám v současnosti

Komentář [R274]: Postoj k marihuáně v současnosti

Komentář [R275]: Postoj k cigaretám v současnosti

Komentář [R276]: Postoj k alkoholu v současnosti

11) Které rizikové faktory v rodině se tě týkaly před a po vzniku neúplné rodiny?

Roman: Tak před vznikem té neúplné rodiny, ty rizikové faktory to bylo, jakože doma už jsme zažívali, že se prostě naši hádali a to dítě pak má nějaký pocit, nebo já sem měl pocit, že musím někam utýct, když se hádali, takže to mělo určitě nějaký vliv, nebo to byl určitý faktor, před vznikem neúplné rodiny. Když jsem viděl toho tatku, jak přijde třeba dom ožralej, nebo tak. Nebo když jsme věděli, že má přijít ve tři z práce a bylo půl čtvrté, tak už jsme automaticky věděli, že přijde ožralej, prostě už to bylo tak nějak nastavený. Tak to by bylo před.

Komentář [R277]: Komunikace v rodině

Komentář [R278]: Nepřítomnost otce

Komentář [R279]: Alkoholismus otce

Roman: A po, tak to už sem tady o tom párkrát mluvil v tom našem rozhovoru. Že nedostatečný dohled, ta mamka to nemohla uhlídat sama, když se o nás s bráchou vlastně starala sama. A z táty jsme jako necítili nějakou výchovu, nebo morální podporu nebo cokoliv, ať už se jedná o osobní život nebo o školu třeba. Určitě jako když jsme se přestěhovali tak bylo nový prostředí a třeba ti staří kamarádi s kterými jsem chodil ven, tak že jsme nějaký kontakty přetrhali a tak, takže možná tam byla aji nějaká samota, protože brácha byl odtažitej.

Komentář [R280]: Nedostatečný dohled ze strany rodičů

Komentář [R281]: Nedostatečný zájem ze strany otce

Komentář [R282]: Stěhování

Komentář [R283]: Vztah s bratrem

Já: A když si teda po tom vzniku neúplné rodiny žil s mamkou, tak měla třeba nějaký přítele, který tě mohli taky nějak ovlivnit ?

Roman: Určitě jo, jasně.

Já: A spíš negativně nebo pozitivně?

Roman: Někteří negativně, někteří pozitivně. Ale první po tom rozvodu, to byl v pohodě típek, ale on hodně pracoval, ale ovlivnil mě pozitivně tady ten první přítel, do určité míry jako zastupoval toho tátu, že mě podporoval v nějakých koníčkách, nebo když jsem třeba poslouchal hudbu, tak se se mnou o tom bavil a jako byl tam pro mě celkem. Takže tady na toho přítele nemůžu říct, že by byl nějaký to.. aji dárky nám kupoval na vánoce a tak, když jsme potřebovali s něčím pomoci tak pomohl a.., ale nebyl to furt ten táta že, kterej tam měl být. Byl to nějaký přítel.

Komentář [R284]: Matčín přítel

Komentář [R285]: Matčín přítel

Já: A ti ostatní tě ovlivnili nějak ?

Roman: Pak byl druhý přítel, toho jsem vnímal negativně. On působil jak úchylák. Takový oplzlý kecý na mamku a před náma a bylo to takový někdy zvláštní. A nevím jako, neměl jsem ho moc rád. Takže jsem se tam jako, ne že bych se nerad vracel domů, ale když tam byl on jako, nebyla to žádná sláva doma. Takže jsem jezdil ze školy později domů, protože jsem radši trávil čas po škole s kamarády a kouřil trávu.

Komentář [R286]: Matčín přítel

Komentář [R287]: změna chování zapříčiněná rozvodem

Já: Měl někdo z těch přátelů pak problém s alkoholem taky ? nebo s nějakýma látkama návykovýma ?

Roman: Nee. Ten nynější možná, ten chlastá. Je sprostěj na mamku kolikrát, nebo tak, že jí nadá když se ožere. Ale jinak ne. Jinak všichni kouřili no, tak to sem u nich viděl, to bylo furt, že dospělí kouřili.

Komentář [R288]: Matčín přítel

Komentář [R289]: Špatný vzor ze strany dospělých

12) Které protektivní faktory v rodině se tě týkaly před a po vzniku neúplné rodiny?

Roman: Takže před vznikem neúplné rodiny určitě to, že jsme byli všichni spolu. To si myslím, že je pro to dítě nejdůležitější. Ne jenom pro mě, ale pro všechny děti. Že by tam měl být táta, máma a to dítě.

Komentář [R290]: Opora ze strany rodičů

Roman: A po vzniku neúplné rodiny, možná že jsem jako začal vnímat víc sebe, jako že se přibližuju k té dospělosti a měl bych mít nějakou větší zodpovědnost, vůči sobě, vůči mamce. Takže jsem se začal spíš tak jako osamostatňovat. Což beru teďka jako pozitivní faktor.

Komentář [R291]: Samostatnost

Já: a když se zeptám na postoj mamky k návykovým látkám a výchova?

Roman: Jako postoj ten se neměnil, ten byl vždycky stejný, i výchova byla, tak jako mamka byla přísnější, což je dobře, protože jsem na školu sral celkem. A nebavilo mě tam chodit. A mamka mi tlačila do hlavy ať tam zůstanu. Já jsem chtěl prodávat trávu v prváku a odejít z tama. Takže byla přísnější a důslednější, ale neměla na to furt čas, když chodila do práce. A jako žádný z těch přátelů od mamky, že by až tak na mě dohlíželi, jestli si

Komentář [R292]: Opora ze strany matky

dělám úkoly do školy, to tam nikdy nebylo, že by řekli, tak si udělej úkoly.. to tam vůbec jako nebylo. To si ani nikdo z nich jako nedovolil si myslím. Říct něco jako cizímu v podstatě dítěti. Mě ani bráchovi. Brácha byl v pohodě, ten se učil.

Já: A jako takovou citovou oporu si cítil v mamce, jakože jí na tobě záleží?

Roman: Jo to určitě jo

Já: A třeba s prarodiči? nějaký vztah ?

Roman: Jo určitě, já si myslím že to ovlivnilo vztah s babičkou, s mamkou od taty, jako asi tak, když se ptáš na ty prarodiče, že jsem tam jako víc byl u ní no. Že když jsem přijel do Kroměříže za tatou, na víkend, tak jsem jako u babičky obědval a tak, takže jsme bývali hodně spolu s babičkou. Což bylo super.

Já: Takže to si myslíš, že tě pozitivně ovlivnilo, že jsi měl kam jít a měl si tam zázemí.

Roman: Jo to jo, kdyby ta babička nebyla, tak u toho taty to zázemí není no. Takže aspoň tak.

Komentář [R293]: Opora ze strany prarodičů

Komentář [R294]: Opora ze strany prarodičů

13) Jaké znaky závislosti se u tebe během jednoho roku projevovaly?

- u které návykové látky?

Roman: Určitě nějaká sounáležitost s tou návykovou látkou do toho jednoho roku, že jsem to začal brát jako že to je součást mého života, ať už se jedná o trávu, alkohol, nebo později tvrdší drogy. Prostě jsem to vnímal, že to je součást mého života. Nebral jsem to jako negativně ze začátku, určitě v tom prvním roku. Bral jsem to jako únik z reality. Takže tak. A nepřipouštěl jsem si, že by to mělo být něco špatného, i když se mamka dověděla, že kouřím trávu, jo říkala mi, že je to špatný. Já sem měl svůj názor a věděl jsem, že je to v pohodě.

Já: A co se týče té závislosti, jako myslím nějaké abstrak, nebo prostě jak se to projevilo u tebe ?

Roman: Já sem to měl furt jako, dostatek všech těch návykových látek, neměl jsem jako takovou nouzi, že bych to třeba dlouho neměl, že bych to sháněl a byl z toho nervózní, nebo něco. Prostě byl furt dostatek. A když jsme začali kouřit trávu v těch čtrnácti, třinácti, tak to bylo každý den že, furt měl někdo trávu, takže sem byl furt zhulenej, takže o to nebyla nouze, že by se tam projevil nějaké abstrak, nebo něco. A ani jsem si to jako nepřipouštěl, že bych na tom měl být závislej. To se asi neprojevilo do roka.

Já: No ono to může být třeba jako po třech letech cos to dělal ale během jednoho roku. Jakoby pokud máš víc nějakých příznaků, tak prostě už to znamená, že seš závislej.

Roman: Jinak asi jako to, že jsme za to utráceli všechny prachy za tu trávu. Já si pamatuju, že všechno co jsem jako dostal tak jsem investoval do koupi trávy jako.

Já: Takže jakoby sebeovládání?

Roman: Jo... A určitě se změnilo aji chování moje, vůči bráchovi, nebo vůči mamce někdy. Že jsem býval podrážděnej si pamatuju vždycky, že po mě něco chtěou doma. Nebo když se mě na něco mama ptala, co bylo ve škole, tak jsem jí nějak stroze odpovídal, nechtěl jsem se bavit o nějakých tenkrát pro mě hloupostech, když jsem tu školu ani nechtěl dělat.

Já: Takže i zanedbávání zájmů a tak?

Roman: Jo jasně. Koníčky šly do prdele.

Komentář [R295]: Životní styl

Komentář [R296]: Přehlížení skutečnosti

Komentář [R297]: Přehlížení skutečnosti

Komentář [R298]: Sebeovládání

Komentář [R299]: Sebeovládání

Komentář [R300]: Zanedbávání zájmů

Příloha č. 5 - ROZHOVOR č. 5 (Marty24)

1) S kým jsi vyrůstal po vzniku neúplné rodiny a kolik ti bylo let, když se tak stalo?
- *Pokud máš sourozence, bydleli jste po rozvodu spolu?*

Marty: Vyrůstal jsem s mámou, bylo to v mých osmi letech, kdy se naši rodiče rozešli a sourozence jsem v tu dobu ještě neměl. Až posléze co se moje máma podruhé vdala.

Komentář [R301]: Bydlení po rozvodu

Komentář [R302]: Věk při vzniku neúplné rodiny

Komentář [R303]: Bydlení se sourozenci po rozvodu

Komentář [R304]: Příčina rozpadu rodiny

2) Jaké konkrétní důvody u vás doma způsobily ztrátu úplné rodiny?

Marty: Byly to asi, hlavně jako rozpory nebo neshody mezi rodiči, z toho důvodu že otec má určitý změny nálad a máma to prostě s ním dlouhodobě už nějak nemohla přetrvat. Takže to vedlo k takovéto dohodě, že se oddělí od sebe.

Já: A ty změny nálad, jako nějakou psychickou poruchu měl?

Marty: Hmm, ano byla to jakože porucha, psychická porucha jako maniodeprese co otec zažíval a sem tam se mu to vrací ještě, takže žijou takhle odděleně, ale jinak rodina jakože v rámci komunikace jsme všichni v pohodě.

Komentář [R305]: Příčina rozpadu rodiny

3) Jak jsi tuto situaci vnímal? Bavil se tehdy s tebou někdo na toto téma?

- *se sourozencem jste se o tom bavili? Jak to vnímal on?*

Marty: Hmm. se sourozenci ne, ale hmmm, asi se svými nejbližšími což bylo v tu chvíli jako asi nejjednodušší řešit to nějakým způsobem s mámou i když jako z toho důvodu, že jsem s ňou teda, hlavně, trávil čas. Hmm. sem spíš jako introvert takže moc, spíš jsem si to vždycky držel v sobě a až teď postupem času si o takovýchto věcech více s lidma popovídám, než, než-li dříve. Takto.

Komentář [R306]: Komunikace s rodiči na téma rozvod

Komentář [R307]: Komunikace s přáteli na téma rozvod

4) Změnilo se tvé chování vůči rodičům po vzniku neúplné rodiny?

- *pokud ano, jak?*

Marty: Hmmm.. Jako, zažil jsem si určitý věci, co, si myslím, že na mě něco zanechaly, že tam mám nějaké poznamenání, jako z toho důvodu, že když jsem viděl ostatní kamarády, děti, který měli prostě rodiče spolu, nebo v rámci, hmm toho jakože se měli všeci, všichni dobře, tak mi to bylo trochu líto, že jsme doma měli takovéto jako starosti navíc, ale pohled jako na rodiče se nezměnil, protože s tím nějakým způsobem bojovali tak, aby se to prostě dalo nějak zvládnout a tady ten rozvod byl asi namísto v tu chvíli, protože by se pak všichni trápili a bylo to takové potom už moc i v afektech.

Komentář [R308]: Vztah s rodiči po rozvodu

5) Změnilo se chování rodičů vzhledem k tobě po vzniku neúplné rodiny?

- *pokud ano, jak?*

Marty: Ke mě.. Spíše se mě průběžně často ptali, spíš jako máma, ta je mi víc otevřená, jestli a jak, jo jak se cítím, než třeba otec, kterej je víc taky takový uzavřený a moc jsme se nikdy nebavili jak se kdo co má a podobně, ale vždy ty základní věci jsme si řekli, takže to základní tam vždy bylo. No takže na mě se asi pohled jejich nezměnil. Řekl bych sám.

Komentář [R309]: Změna chování ze strany matky

Komentář [R310]: Komunikace s otcem po rozvodu

Komentář [R311]: Komunikace s otcem na téma rozvod

Komentář [R312]: Změna chování ze strany rodičů

6) Myslíš si, že tvoje rodina ovlivnila tvé chování ve vztahu k návykovým látkám?

- pokud ano, jak?

Marty: Hmm.. Ono, jedna věc je rodina a druhé je celkově okolí lidí nebo přátel, které si vyhledáváme, ale v průběhu mého dospívání jsem se spíš stranil, nebo snažil vyvarovat, a měl jsem, jo k dispozici samozřejmě různé možnosti, co by k tomu i mohly mě navést a podobně, ale to šlo až postupem času, kdy jsem si přebral zase věci já sám, což bylo až tak po mých devatenácti, dvaceti letech, kdy už jsem do určitého bodu dospěl a nějakým způsobem jsem si ujasnil věci, tak potom až jsem si dovilil něco zkusit. Tady z těchto, různých, třeba dostupných látek, nebo podobných věcí.

Já: A když se zeptám jako na postoj rodičů k návykovým látkám, jaký měli, ve výchově?

Marty: Tak rodiče, tak jako každý třeba teenager nebo dospívající si třeba zapálí, že cigaretu a tak, což je taková ta první, první jako možná návyková, nebo nejnávykovější jak se říká, droga, ale já jsem na kouření nějak cigaret extrémně nikdy nebyl moc, ani jsem to nevyhledával, s tím že spíše mě zajímala, nebo spíše jsem docílil k tomu, že jsem vyzkoušel, od, taky kamaráda, že jak to bývá v tom okolí, tak vyzkoušet si jako kouřit trávu, a s tím jsem nějak, jako velice nebojoval, nebyl jsem na tom si myslím ani závislý, ani nejsem dnes a rád si trávu pořád zahulím, ale nijak, další jako návykové látky ano.. zažil jsem si jako, ale nic extra, že můžu si říct s klidnou duší..

Já: K tomu se ještě dostanem, vrátíme se k té rodině.

Já: Jak se k tobě chovali rodiče, když se dověděli, že experimentuješ s nějakou návykovou látkou, změnilo se něco? Konkrétní návykové látky.

Marty: Jako nezměnilo se nic, tak máma když poprvé mi třeba samozřejmě jo říkala, „ještě začni tak kouřit“, když jsem třeba přišel pozdě dom, a podobně, ale nebyl to zas takový extrém, když sama třeba si zapálila, tak to prostě pochopila, jak sem říkal, jak šel postupně ten můj věk, to dospívání, tak kolem těch dvaceti let, tak už prostě je to asi namístě, že když už ten rodič třeba kouřil, tak mi to nemůže mít úplně tak za zlý, na druhou stranu můj otec je zas razantně proti všemu a když jsem střídavě s ním i trávil čas tak jsem neměl ani možnost ničeho nějak přehánět. Jo takže tady ty náhledy na mě jsou z matčiny strany jako víc mezi námi vykomunikovány, ale otec, ani o takovýchto věcech není, jako že nějak obeznámen, jo asi tak v rámci o těch cigaretách to asi je mu jasné.

Já: Takže vlastně ty, od té doby, od osmi let co se rozvedli, tak si až do těch osmnácti, dvaceti prostě neměl jakoby takhle zkušenosti s ničím. Držel ses od toho bokem.

Marty: Do těch osmnácti to opravdu bylo jako výjimečně, výjimečná situace jako té cigarety, a až po sléze, jak říkám po těch osmnácti spíš třeba už jsem zkoušel i tu trávu a takhle.

Já: A měla na to jako vliv ta rodina si myslíš? Nebo to bylo spíš to, že ty sám nechtěl.

Marty: Sám, sám sem, jako samozřejmě také vyhledával určité smysly úniku od té reality, ale mohl jsem to samozřejmě i dělat nějakým jiným způsobem jako jsou sporty nebo jiné aktivity, takže, což jsem taky dělal, ale jak říkám i to okolí hodně ovlivňuje a sami máme vůli, takže je to na nás.

Komentář [R313]: Postoj účastníka výzkumu k návykovým látkám

Komentář [R314]: Postoj účastníka výzkumu k návykovým látkám

Komentář [R315]: Postoj účastníka výzkumu k nikotinové závislosti

Komentář [R316]: Výchovný postoj matky ohledně kouření

Komentář [R317]: Věk vzniku nikotinové závislosti

Komentář [R318]: Výchovný postoj matky ohledně kouření

Komentář [R319]: Výchovný postoj otce ohledně návykových látek

Komentář [R320]: Informovanost otce o zkušenosti s návykovými látkami

Komentář [R321]: Řešení problémů zdravým způsobem

7) Měl někdo z tvých rodičů problémy s užíváním návykových látek?

- sourozenci?

Marty: Nikdo z rodičů, máma tak řekl bych normálně si dá třeba ty dvě deci vína, skoro i denně, ale v podstatě myslím si, že na dnešní dobu, nebo celkově pohled, to není nic hrozného, že má takovou svoji míru. A možná, že jsem si taky z toho trochu převzal, když se bavíme konkrétně o jako látkách všeobecně o všech, tak taky jako třeba rád mám to pít, že se člověk cítí trochu uvolněnej, není tak napjatý a rád si tak jako dopřeju, a... co bych k tomu ještě dodal..

Já: No ještě něco o těch rodičích. Jinak nemají žádný návykový látky, kouření..

Marty: No jak jsem zmínil, tak ta máma, ta jako jo, ale táta, ten vůbec, žádný takovýto věci. A vyhýbá se i tomu alkoholu, všemu, jelikož bere prášky na ty, jo ty antidepresiva takže ani nemůže pít a ani se to nestává. Úplně ve výjimečných situacích, kdy je třeba rodinná oslava, připítek a takhle jako decentně. Takže si myslím že, spíš teda mám takový, lepší pozvolnější život, s pohledu s mámou a s tátou je to víc takové jako, tak jak by to správně mohlo asi být.

Já: Dobře, možná se zeptám ještě na partnera mámy?

Marty: Manžel od mámy, super člověk, taky se rád sem tam napije jako normální, a hlavně nejsou žádné, jo rozpory, žádné extrém, kdy by se to mělo někdy někam vyvrcholit, ale vždy v poklidu, tak jak se začne pít tak tak se taky končí.

Komentář [R322]: Návyky matky ohledně alkoholu

Komentář [R323]: Návyky matky ohledně alkoholu

Komentář [R324]: Problémy matky ohledně kouření

Komentář [R325]: Problémy otce s návykovými látkami

Komentář [R326]: Problémy partnerů rodičů s návykovými látkami

8) Kdy jsi poprvé přišel do styku s návykovou látkou a kolik ti bylo let?

- konkrétní návykové látky, co tě k tomu vedlo?

Marty: Pamatuju si že, jednou jsem si potáhl z cigarety, nebo možná jsem to zkusil dvakrát si ty cigarety potáhnout, co se stalo jednou a bylo to takové to první okušení vůbec toho co to je, co to znamená, a tuším, že to bylo třeba tak ve třinácti letech, je to dost možný. Tak dvanáct třináct, let mi bylo, když jsem si jako vyložené jenom potáhl z cigarety a od té doby jako, nechutnalo mi to, nepřišel jsem tomu na chuť, jako sem říkal až postupně co se týká tady těch cigaret až kolem těch osmnácti dvaceti a výš, a alkohol, možná jsem si dal nějaký pivko už třeba v patnácti? Sem zkusil jako takhle, nebo půl piva jsem se napil. V patnácti, šestnácti si myslím, že tak to začlo. A jinak nějak ty drogy jako nebyly a třeba ta marihuana, sám si ani nepamatuju kdy, jsem to zkusil poprvé, mohlo mi být nějakých patnáct, šestnáct let, kdy sem si taky třeba jenom potáhl, ale nebral jsem to jo tak, že bych v tom nějak pokračoval. Jak říkám, zase, tak jak se opakuju, že až od těch, víceméně osmnácti dvaceti let.

Já: A tam pak přišlo co? dál?

Marty: Tak tam jsem pak všeho začal přidávat, takže jsem si sem tam dal to cigárko žejo na zábavách, sem tam třeba tu krabičku cigár, za večer a takhle, ale zas jsou to nárazové věci. Ty, to pít jako, baví mě celkem pít, protože tím i trochu žiju, ale ne jako, že bych se tady přiznával, že bych byl alkoholik, ale možná, bych to nazval nějakým jiným způsobem. Možná, jsem takový průzkumník všech zajímavých, hmm pitíček. No, a co tam máme dál, no vyzkoušel jsem si, no dříve když jsem byl v kontaktu s těmi kamarády a jak to bývá, že kamarádi mi třeba něco poskytovali, nebo chtěli, nebo nabídnout, že něco zkusili, tak sem z kraje byl vždy takový, že jsem odmítal, že jsem se právě rád bavil jenom na tom alkoholu a případně jsem si dopřál tu cigaretu a stačilo mi to natolik, že jsem to ani

Komentář [R327]: První zkušenost s návykovou látkou

Komentář [R328]: První zkušenost s cigaretami

Komentář [R329]: První zkušenost s alkoholem

Komentář [R330]: První zkušenost s marihuanou

Komentář [R331]: Nárůst experimentování s více návykovými látkami

Komentář [R332]: Nárůst experimentování s více návykovými látkami

Komentář [R333]: Zkušenost s alkoholem

nepotřeboval, a když jsem viděl na kamarádech, že si dali třeba nějakou tu diskotékovou drogu, tak hmm sem nepoznával rozdíly, že by se bavili o něco víc než já. Takhle. Ale postupem času samozřejmě mi to nedalo a tak jsem to taky vyzkoušel, protože zas mi třeba furt nechutnalo pít ten alkohol, nebo to tvrdý jo a takhle třeba furt pivka, takže jsem si zkusil i tady taky nějakou tu diskotékovou drogu.. mělo to pro mě celkem zajímavý zážitek, že jsem si hned první večer rozmlátil displej na mobilu, pak jsem se ráno vzbudil a nic jsem si nepamatoval a a přišel sem si takovej jako trochu prázdněj, jako myšlenkama. Tak bych to asi pojal. Asi prostě tím oknem po té akci a vším po vší kombinaci. No a samozřejmě tak asi se nemusíme bavit co jsou ty diskotékové drogy a tak podobně ono je to celkem jednoduše dostupný a je to jo je to o těch lidech hlavně, neměli by si myslím lidi začínat minimálně dřív jak v těch třeba osmnácti, dvaceti letech aby se ten člověk trochu uměl zpracovat ten pohled i jak s tou drogou i bez ní. A takhle.

Komentář [R334]: Zkušenost účastníka výzkumu s experimentováním s návykovými látkami

9) Myslíš si o sobě, že jsi na něčem závislý?

Marty: Sem přesvědčen že ano. Nejen že si to myslím, ale jsem přesvědčen a je to nejedna věc. Jsou to, pocity, jsou to i ty látky návykové, vyloženě jako závislost není, dokážu, když se bavíme třeba konkrétně, teď se bavím o té trávě, což je u mě takové nejčastější, tak, prostě mám, mám to asi i rád a dělám to tak že to, jakože jsem s tím spokojen, ale na druhou stranu taky nad tím kolikrát uvažuju a dám si třeba jo pauzu na ten třeba týden, měsíc a podobně. A to je taková asi jako, takovej můj bod, kterej vždy jak kdyby takovej ten zlom ať sem dobrej nebo dobrej ve smyslu jako že se cítím dobře, tak si to prostě někdy rád dám a někdy se cítím dobře a nemusím si to dát vůbec ani si na to nevzpomenu. Co je víc taková, hmm jakože závislost, nebo návyk tak si myslím, že je to i jako, hmm, to co, to co v té rodině prostě bylo, že jsem byl jako milovaný dítě, a potom postupem šly tady ty různé hmm, komplikace s tím rozvodem a podobně, tak, tak mi to prostě přišlo jenom takové smutné, že jsem si prostě neměl moc, jelikož jsem introvert, s kým co říct a teď si to spíš kompenzuju, že, si vyhledávám jako partnerku, ale zase musím pracovat i sám se sebou abych zase nepotřeboval po ní zbytečně moc, hmm, nebo abych na ni já nebyl zbytečně moc prostě nějak emotivně labilní, nebo takovýmto způsobem jo že, ale samozřejmě jako tu jako společnost mám právě určitě rád a vyhledávám ji protože sám jinak..

Komentář [R335]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na marihuaně

Komentář [R336]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na společnosti

Komentář [R337]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na společnosti

Já: Takže seš jakoby závislej na společnosti.

Marty: Sem ano

Já: Aji na alkoholu? to už si možná říkal předtím.

Marty: Jo jo jo, tak to bych si taky mohl přiznat, protože jak se říká, hmm, kdy má Mart'a jedno promile? Když tři dny nepije. Takže mám to rád. Ale tak rozumně. Trénuju to.

Komentář [R338]: Pohled účastníka výzkumu na svou závislost na alkoholu

10) Jaký byl tvůj postoj k návykovým látkám dříve a jaký je teď?

Marty: No jak jsem zmiňoval, tak když jsem měl i k dispozici ty nabídky od těch blízkých od přátel a tak jsem byl právě na to jo takový razantnější, že jsem to prostě zamítal a dřív jsem i hodně sportoval, tak mi to prostě nešlo tak do sebe, ale ten alkohol, ten jo. Ale nechtěl jsem tam míchat jako něco dalšího, rád sem si ten alkohol dal o víkendech a podobně. Ted' už to řeším takovým způsobem, že jsem přestal sportovat, i ze zdravotních důvodů co se týká kolene a spíše se věnuju prostě věcem, ve kterých se to i samo jak

Komentář [R339]: Postoj k návykovým látkám dříve

Komentář [R340]: Postoj k tvrdým drogám dříve

Komentář [R341]: Postoj k alkoholu dříve

kdyby nabízí tady ty návykové látky, takže když to dělám rád, konkrétně jako i dělám hudbu a musím mít jako nějakou, smysl pro ty myšlenky, hmm, víc i rozvinutou, takže nechávám i ty látky jak ten alkohol ve mně nějakým způsobem proudit ať zase proudí i ty myšlenky trochu jinačím způsobem na předání, hmm, jo do té hudby nebo na předání celkově těch mých emocí, který v sobě mám, třeba postupně vypouštím a nebo se ve mně nachází. Jo a tady, čím, v podstatě čím jsem starší, tak si k tomu беру takovej postoj, že čím ty drogy jsou jak kdyby, horší když se tak říká nebo ty vážnější, tak tím víc postupně se k nim dostávám, vlastně jak v potravinovém řetězci, jo že od toho nejmenšího po to největší, než, hmm, čím jsem starší, abych s tím stíhal i se ztotožňovat a nějak nad tím uvažovat, abych něco nepřehnal nebo abych prostě si jako zažil, nějak ten život, ale pořád jako trochu i rozumně. Aby pohled lidí na mě zůstal pořád třeba takový jaký sem trochu aspoň býval, ale zároveň abych mohl dělat i všechno co chci.

Komentář [R342]: Postoj k návykovým látkám v současnosti

11) Které rizikové faktory v rodině se tě týkaly před a po vzniku neúplné rodiny?

- *partneři rodičů, prarodiče*

Marty: Tak, hmm, ty rizikové faktory jako než, když jsme byli v podstatě celá rodina, tak když se rodiče spolu vzali, tak tam byla, tam byl takový problém ze strany, otcové strany, že zatajili vlastně mojí mámě tady tu jeho nemoc, tu maniodepresi a v podstatě mámu potom osočovali tím, že to má otec z ní. A strana otce neměla mámu v podstatě nějak v lásce a byli tam spíše vždy takové přetvářky. Já jako malý jsem to jako takhle nevnímal že, jsem byl dítě do těch osmi let a jinak jsem byl, jak jsem říkal, dítě milovaný takže ať ze strany otce nebo ze strany mámy mi čas věnovali i jako podporovali v určitých třeba těch koníčkách, stejně tak babička jo, prarodiče, děda, tak tady tihle všichni, ty teda jsou pouze z máminé strany, jelikož tatovy sem nepoznal, ale jinak mě jako takového, tatova rodina měla předtím ráda, má mě i teď a ze strany mamky, ze strany mámy je to úplně stejné. Jo v průběhu vlastně, když se vyskytla poprvé ta nemoc, tak osočovali, že za to může ta máma, ale ona za to nemohla, protože ta rodina, jí to zatajili jo, hlavně jí to zatajil otec už když si ju bral a ono se to potom vyskytlo po asi dvou třech letech, už v tom manželství, kdy to bylo překvapení vlastně pro všechny a taky jsem z toho měl já takový první jako ty trochu zážitky jako takový ty, že jsem začal cítit tu nejistotu a takový věci a proto sem i třeba v průběhu, hmm, rád vyhledával tu společnost než, hmm, v tom dospívání než myslet pořád tady na tyhle jako rodinné spory nespory, takže nějakým způsobem jsem si to v sobě tlumil a to potom možná jako vyvolávalo to, že i tím že jsem trávil čas s lidma, s více lidma v té společnosti tak jsem potom měl přístup i tady k těm dalším věcem, než kdybych se bavil třeba v té uzavřené rodině a mnohem víc trávil času jak s tím tatou nebo s mamkou, ale potom vlastně už sme se oddělili a už sem se střídal vlastně třeba jako, rodiče se střídali, o mě jako na víkend, na týden, ale vždy byla rozumná domluva jak jsem chtěl já. Nebylo to tak, že bych musel být u taty nebo u mamy, ale vždy to bylo na mě, vždy se mě ptali, co chci já. Takže jsem se to snažil na obě dvě strany taky fair i podle svých pocitů, zájmů a všeho abychom všichni vycházeli dobře a tak je to i do dnes.

Komentář [R343]: Rodina jako celek

Komentář [R344]: Opora v rodině

Komentář [R345]: Vztah s prarodiči

Komentář [R346]: Psychické problémy otce

Komentář [R347]: změna chování zapříčiněná rozvodem

Komentář [R348]: Střídavá péče

Já: Hmm, takže ty rizika tam vnímáš.. třeba u těch partnerů tvé mamky?

Marty: Jako nebylo by to tak, že třeba ta máma jako, že si dá ty dvě deci vína nebo že si sem tam jak dá to pití, tak určitě to nemá třeba z toho táty, ale bylo to jenom prostě, psychicky na ni moc, čemuž věřím, sám sem to taky nejednou zažil tady ty

maniodepresivní stavy v průběhu. A Máma potom měla v těch osmi letech, když se rodiče rozvedli, tak měla partnera asi dva a půl roku a ten, ten byl právě takovej, že byl, hodně rád pil a potom byl i agresivní a začal se potom hádat s mámou a byly tam rozpory v tom, že máma, hmm si musela přehodnotit situaci, jestli jí stojí za to být s ním a mě i dělat nešťastného, protože jsem kolikrát nerozuměl ještě nebo nechápal, čemu se hádají a proč a že je jako zase opilý a podobně, takže se rozhodla jako určitě správnou cestou, že ho nechala prostě toho přítele jít a tak aby to právě, jako já jako dítě nějak to nebylo zase poznamenáno zbytečně, nebo navíc abych nějak netrpěl, takže jsem rád jak to je a posléze asi za nějaké tři čtyři roky potom, nebo možná za pět let společně jako začla fungovat ve vztahu s novým, aktuálním i manželem s kterým má máho brášku, bude mu dvanáct let a ten je suprověj chlap, ten mě bere, tam ty rizika nejsou.

Komentář [R349]: Matčin přítel

Komentář [R350]: Matčin přítel

12) Které protektivní faktory v rodině se tě týkaly před a po vzniku neúplné rodiny?

- *partneři rodičů, prarodiče*

Marty: Tak, v podstatě v celým průběhu, mám takovou jistotu a největší oporu a jak kdyby druhého tátu, je můj děda, kterej se mi hodně jako taková opora vždy věnoval a snažil se mi třeba vynahradit tady ten rozvod jo tady mamky a táty a vždy nějakým způsobem sem měl jako lásku fakt ze všech stran. Od rodin, hmm hlavně od teda jako té mamčiny strany, protože tam jsem trávil jako víc toho času u ní a až postupně jsem byl s tím tátou, takže ono jak se to všechno vykrystalizovalo, tak hmm, sme pořád, ten jo ten čas si vždycky každej pro sebe našli a ať na ty aktivity nebo i nějaké to vzdělání, nebo celkově i potom táta mě za, jo učil prostě pracovat a za to, nedostával sem nikdy jako kapesné nebo peníze, ale učil mě taky nějakým způsobem si ty peníze vždy zasloužit, jako že sem si je vydělával nebo že jsem mu pomohl, stejně tak to bylo třeba i s dědovými stranami a zároveň abych prostě byl, normálně jak funkční rodina jo, takže si myslím že, bych to asi takto jako nějak uzavřel že tam vždy jsem měl prostě jo tu oporu a akorát jsem si třeba o ni málo říkal a až teď zpětně jsem takový, že ji chci třeba víc nebo nad tím víc přemýšlím.

Komentář [R351]: Opora ze strany prarodičů

Komentář [R352]: motivace k práci

Komentář [R353]: Opora ze strany rodičů

Já: A dalo by se říct, že ten současný partner tvojí mamky teda pak byl pro tebe, nahradil ti třeba tátu..

Marty: Jako tatu svého jako nenahradil, protože táta je jako můj táta tak jak to má být a ani bych to nějak nebral, že by nahrazoval, ale bere mě jako svého a chová se ke mně jak ke svému a má mě jako rád a já mám rád taky jeho jako máminýho manžela, ale jako můj táta je prostě můj táta tak jak to má být takže tak to i беру.

Komentář [R354]: Dobrý vztah s matčíným přítelem

13) Jaké znaky závislosti se u tebe během jednoho roku projevovaly?

- *u které návykové látky?*

Marty: Tak během jednoho roku, tak asi nejvíc jak jsem zmiňoval, tak je to prostě ta tráva, ta marihuana, kterou si dovolím říct, jako na ní asi závislej sem, protože bych lhal, když to mám rád v podstatě denně, hmmm, jsou to jako pocity spíš, že když jsem na to byl zvyklý a je to jako třeba i z toho důvodu že sem už, hmm, si tak ten den nebo třeba i plánová, že jako večer jsem zvyklý, že sem si třeba jo tu trávu dal a když jsem si ji náhodou nedal, tak jsem měl jako takový pocity, že mi něco chybí, ale jakkdyby zbytečně. Jo na druhou stranu, hmm já mám taky takový svoje myšlenkové pochody a někdy prostě i když si to dám tak stejně bych jako takovej třeba tu myšlenku měl, že mi stejně něco chybí. Jo proto

to nevidím jako tak, že bych byl úp, že by mi to něco jako vyloženě dávalo, ale prostě to dělám rád. A někdy je to prostě lepší, někdy to je prostě normální nebo stejný. Nemyslím si, že by mi to nějak zlepšilo nebo zhoršilo, ale samozřejmě odvádí to jako tu pozornost, jo a ta touha spíš je u mě taková, že chci si jako vyvolat i třeba tady tou marihuanou tou látkou, nějaký pocit jako, že chci trochu utýct od reality, ale není to jako tak, že bych si to dal a jako vyloženě bych od té reality utekl. Já si myslím že, spousta jako, když někdo takhle začne brát tu trávu nebo ty drogy, tak se jako spíš těm lidem i sám začíná stranit a ono je to špatně jo že, hmm, aji když jsem si zakouřil tu trávu, tak jsem se jako nestranil jo třeba rodičům, ale normálně jsem se s nimi i ten den jako bavil a nebo i chvíli po tom co sem si tu trávu dal, protože jsem na ni zvyklý a v podstatě rodiče i hlavně táta o tom ani neví a kolikrát se s ním bavím takhle a jsem jako na úrovni tak jak když jsem zrovna teď zkouřenej. Ale nejsem. Možná ze včera trošku. No a.. Takže určitě jako jsem závislý a tady na té trávě, a jsem závislej taky na tom, alkoholu, že si ho fakt rád dám, že prostě každý den, ne hnedka od rána, ale v průběhu jako toho dne jak se vyvíjí tak si i sám prostě rád dám, něco. Aji tu trávu, spíš než třeba z lidma, a potom si du mezi lidi a s nima už se zase bavím dál. Jo jinak, hmm zvyšování dávek nebo tak, jasně, to je prostě podle nálady, jak jsem říkal že si dám třeba, jo tam tu trávu tak si dám ještě jednou nebo dám si ještě jednou, to je jako prostě jestli si dám jedno pívko nebo tři, tak to u mě ani nehraje roli, jo určitě jako jo rád to zvyšuju, protože chcu něčeho dosáhnout, jako těch emocí a takových co od toho očekávám, ale když si to tak člověk dává často, tak ono už to ani není nic extra, jako co, co bych čekal. Takže prostě mám to tak zažitý, že jo, jsem na tom prostě závislej, ale takhle s tím dokážu žít a komunikovat, takže tak jsem i spokojený.

Komentář [R355]: Přehlížení skutečnosti

Komentář [R356]: Touha užívat látku

Komentář [R357]: Zvyšování dávek

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Radim Kuběna
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Kristýna Krahulcová, PhD.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Rizika vzniku závislostí u dětí z neúplných rodin
Název v angličtině:	Risk factors contributing to the development of addictions among children of single-parent families
Anotace:	Bakalářská práce zkoumá rizika vzniku závislostí u dětí z neúplných rodin. Zabývá se závislostí a jejím vznikem, ale také rizikovými faktory, které možnost jejího vzniku zvyšují. Dále se zaměřuje na rodinu a její funkce. Také rozebírá téma neúplné rodiny vzniklé rozvodem a vlivem těchto okolností na dítě. Cílem této práce je zjistit a popsat rizika vzniku závislostí, zapříčiněná neúplnou rodinou a to za pomoci sekundárních zdrojů a zkoumáním konkrétních případů, které mají osobní zkušenost s tímto fenoménem.
Klíčová slova	závislost, návyková látka, rodina, neúplná rodina, rozvod, dítě, rizikové faktory
Anotace v angličtině:	The bachelors thesis researches the risks contributing to the development of addictions among children of single-parent families. It deals with the addiction, its origin but also the risk factors which can increase the chances of the emergence of such phenomenon. Additionally, it focuses on the concept of the family and its function in society. On top of that, the thesis takes a closer look into single-parent families and the effects of divorce on children. The main goal of this thesis is to describe the risk that lead to emergence of the addiction in such environment. Alongside the analysis of the secondary literature, I will analyse interview with people who have previous experiences with addiction.

Klíčová slova v angličtině:	addictive, addictive substance, family, single-parent family, divorce, child, risk faktors
Přílohy:	Příloha č. 1 – ROZHOVOR č. 1 (Zbyňa23) Příloha č. 2 – ROZHOVOR č. 2 (Steve29) Příloha č. 3 – ROZHOVOR č. 3 (Sam20) Příloha č. 4 – ROZHOVOR č. 4 (Roman27) Příloha č. 5 – ROZHOVOR č. 5 (Marty24)
Rozsah práce:	69 s.
Jazyk práce:	Český jazyk